

Slovenská národná rada 1945

Stenografický zápis

**o priebehu 14. zasadnutia pléna SNR v dňoch 26. a 27.
novembra 1945.**

Obsah:

Strana

I. Priebeh zasadnutia pléna SNR zo dňa 26. novembra 1945.

1. Otvorenie	3
2. Udelenie dovolenky členovi SNR Ertlovi	3
3. Zpráva o rozdanej tlači	3
4. Sľub nových členov SNR	3
5. Rozprava o vyhlásení predsedu Sboru poverenikov K. Šmidkeho zo dňa 6. novembra 1945	4
a) Reč člena SNR Dr. Brúhu	4
b) Reč miestopredsedu vlády V. Širokého	4
c) Reč člena SNR J. Gašperika	16
d) Reč člena SNR Ing. S. Takáča	20
e) Reč člena SNR Neckára	21
f) Reč člena SNR Dr. Faltana	24
g) Reč člena SNR A. Žiaka	29
h) Reč člena SNR Fraňa Kráľa	31
ch) Reč člena SNR Zemana	35
i) Reč člena SNR Dr. V. Thurzu	40
j) Reč člena SNU Hanu	41
k) Reč člena SNR doc. Dr. M. Bakoša	43
l) Reč člena SNR Jedináka	46
m) Reč člena SNR prof. Lukačoviča	46
n) Hlasovanie o vyhlásení predsedu Sboru poverenikov K. Šmidkeho	48
o) Zakľúčenie.	

II. Priebeh z pokračujúceho zasadnutia pléna SNR zo dňa 17. no- vembra 1945.

1. Otvorenie	49
2. Zpráva právneho a hospodársko-sociálneho výboru o návrhu po-	

vereníka pre sociálnu starostlivosť na vydanie nariadenia o ne- započítateľnosti sociálnych výpomocí do pracovného zárobku vo verejnom poistení a vyňatí z exekúcie (Zpravodajca člen SNR Dr. Vagašský)	49
3. Rozprava a hlasovanie o zpráve	49
4. Zpráva právneho a kultúrneho výboru o návrhu povereníka pre informácie na vydanie nariadenia o Zpravodajskej agentúre Slo- venska (Zpravodajca: povereník pre informácie Dr. Belluš)	49
5. Rozprava a hlasovanie o prednesenej zpráve	49
6. Zpráva právneho výboru o návrhu povereníka pre veci vnútorné na vydanie nariadenia o samostatnom okrese Svidník (Zpravo- dajca povereník pre vnútro Dr. Július Viktóry)	49
7. Rozprava a hlasovanie o prednesenej zpráve	49
8. Zpráva právneho a hospodársko sociálneho výboru o návrhu po- vereníka pre sociálnu starostlivosť na vydanie nariadenia o zria- dení okresných úradov práce a Úradu ochrany práce pre Sloven- sko (Zpravodajca člen SNR Dr. Brúha)	51
9. Rozprava o prednesenej zpráve	52
a) Minister sociálnej starostlivosti a ochrany práce Dr. Šoltés	52
b) Člen SNR A. Žiak	54
c) Povereník pre sociálnu starostlivosť F. Komzala	55
d) Člen SNR Forint	56
e) Člen SNR Čulen	57
f) Člen SNR J. Gašperík	58
g) Minister sociálnej starostlivosti a ochrany práce Dr. Šoltés	60
h) Člen SNR Podhorány	61
ch) Povereník pre sociálnu starostlivosť F. Komzala	62
i) Člen SNR Dr. Brúha	62
j) Hlasovanie o zpráve	62
10. Zpráva právneho, hospodársko sociálneho a rozpočtového výboru o návrhu povereníka pre pôdohospodárstvo a pozemkovú refor- mu na vydanie nariadenia o zriadení štátnych vodoprávných, štátnych vodotechnických a štátnych vodohospodársko staveb- ných úradov	62
11. Formálny návrh člena SNR Dr. Čecha	63
12. Prerušenie rokovania pléna SNR	63
13. Zakľúčenie zasadnutia pléna SNR	63

Stenografický zápis 14. zasadnutia pléna SNR zo dňa 26. novembra 1945.

Začiatok zasadnutia o 15.15 hod., koniec o 21. hod.

Prítomní: 67 členov podľa prezenčnej listiny a 8 členov Sboru poverenikov.

Predseda SNR Dr. Lettrich: (cengá). Otváram 14. zasadnutie pléna Slovenskej národnej rady a zisťujem, že Slovenská národná rada je schopná usnášať sa.

Predsedníctvo Slovenskej národnej rady podľa § 1. ods. 3 rokovacieho poriadku udelilo p. Daniclovi Ertlovi, členovi Slovenskej národnej rady zdravotnú dovolenku od 1. novembra t. r. do 31. januára 1946.

Na dnešnom zasadnutí bola rozdaná táto tlač:

Stenografický zápis o priebehu 13. zasadnutia pléna Slovenskej národnej rady.

Zpráva právneho a hospodárskosociálneho výboru o návrhu povereníka pre sociálnu starostlivosť na vydanie nariadenia o zriadení okresných úradov ochrany práce a úradu ochrany práce pre Slovensko.

Zpráva právneho, hospodárskosociálneho a rozpočtového výboru o návrhu povereníka pre pôdohospodárstvo a pozemkovú reformu na vydanie nariadenia o štátnych vodoprávných a štátnych vodotechnických a štátnych vodohospodárskych stavebných úradoch.

Zpráva právneho a rozpočtového výboru o návrhu povereníka pre dopravu a verejné práce, na vydanie nariadenia, ktorým sa zrušuje zákon o zriadení Slovenského leteckého sboru.

Zpráva právneho výboru o návrhu povereníka pre pravosúdie, na vydanie nariadenia o revízii občiansko-právnych rozhodnutí civilných súdov vynesených po 6. októbri 1938. roku.

Zpráva právneho výboru o návrhu povereníka pre priemysel a obchod, na vydanie nariadenia o pôsobnosti Povereníctva pre priemysel a obchod vo veciach banenských a hutných.

Oznamujem, že poštou bola rozposlaná táto tlač:

Zpráva právneho a hospodársko-sociálneho výboru o návrhu povereníka pre sociálnu starostlivosť na vydanie nariadenia o nezapočítateľnosti sociálnych výpomocí do pracovného zárobku o verejnoprávnom poistení a ich vyňatí z exekúcie

Zpráva právneho a kultúrneho výboru o návrhu povereníka pre informácie na vydanie nariadenia o Zpravodajskej agentúre Slovenska.

Zpráva právneho výboru o návrhu povereníka pre veci vnútorné na vydanie nariadenia o samostatnom okrese Svidník.

Ďalej návrh povereníka pre pôdohospodárstvo a pozemkovú reformu na vydanie nariadenia o štátnej záruke na roľnícky úver.

Návrh prideliť Predsedníctvo výboru právneho, hospodársko-sociálnemu a rozpočtovému.

Návrh povereníka pre dopravu a verejné práce na vydanie nariadenia o zmene niektorých ustanovení nariadení o prechodnom ubytovaní bezprístrešného obyvateľstva, vojnou zničených, alebo poškodených obcí a miest. Návrh prideliť Predsedníctvo výboru právneho, hospodársko-sociálnemu a rozpočtovému.

Predseda Dr. Lettrich: (cengá).

Pred rokovaním o vlastnom programe, složia sľub členovia SNR, ktorí sa prvý raz zúčastnili zasadnutia pléna Slovenskej národnej rady. Prosím p. prezidiálneho šéfa Dr. Martinčeka, aby oznámil mená týchto pp. členov.

Dr. Martinček:

Oznamujem, že na dnešnom zasadnutí majú složiť sľub títo členovia SNR:

pán Dr. Jozef Šoltés,

pán Július Ďuriš a

pán Ján Lichner.

Preds. SNR Dr. Lettrich:

Prosím menovaných pánov, aby predstúpili pred tribúnu a po prečítaní textu sľubu pánom prezidentom šéfom, pristúpili po jednom ku mne a podaním ruky a vyslovením slova „sľubujem“ složili sľuby. Prosím pána prezidiálneho šéfa Dr. Martinčeka, aby prečítal text sľubu.

Dr. Martinček: (číta predpísaný text sľubu)

Sľubujem na svoju česť a svedomie, že budem verný odkazu Slovenského národného povstania, budem verný Československej republike a Slovenskej národnej rade, budem zachovávať platné zákony a nariadenia, budem plniť svedomite a neustranne svoje povinnosti a vo všetkom

není budem mať na zreteli, len prospech štátu a národa.

(Členovia SNR Dr. Šoltés, Július Ďuriš a Ján Lichner po jednom pristupujú na tribúnu a podaním ruky predsedovi Dr. Lettrichovi a slovom „sľubujem“ skládajú sľub).

Preds. Dr. Lettrich: (cengá)

Začneme rokovať o prvom bode programu, ktorým je rozprava o vyhlásení predsedu Sboru povereníkov zo dňa 6. nov. 1945. K reči sa prihlásili pp. členovia Slovenskej národnej rady: Pán námestok predsedu vlády široký (hlas: „ešte nie je tu“), ďalej p. člen rady Dr. Brúha.

Prosím pána člena SNR Dr. Brúhu, aby sa ujal slova.

Člen SNR Dr. Brúha:

Slávna Slovenská národná rada! Všetci, ktorí budeme hovoriť k vyhláseniu pána predsedu Sboru povereníkov o vykonanej práci a o hlavných úkoch Sboru povereníkov v budúcnosti, máme veľmi sťaženú úlohu, jednak preto, lebo k tejto rozprave dochádza po veľmi dôkladnej a obsiahnej rozprave v dočasnom Národnom zhromaždení o vládnom vyhlásení, v ktorej boli všetky naše palčivé problémy zástupcami všetkých strán dostatočným spôsobom ventilované — je preto veľmi ťažko povedať niečo nového bez toho, aby nebolo opakované to, čo ste mnohí počuli ako poslanci DNS, čo ste mnohí sami pri tejto príležitosti v rozprave povedali — a jednak preto, že tí, čo v tejto rozprave budú hovoriť sú príslušníkmi strán, ktoré sú zastúpené v Sbere povereníkov a ktorí preto sú spoluzodpovední prostredníctvom svojej strany za činnosť Sboru povereníkov v minulosti i v budúcnosti. Tento moment je ešte zdôraznený spoluprácou oboch strán v Národnom fronte. Treba si položiť otázku, či, ako povedal by som vládni členovia SNR máme právo kritiky toho, čo sme vykonali. A tu treba odpovedať kladne. Bez kritiky a bez diskusie nie je demokracia. A je to práve pôda SNR, kde v prvom rade treba tieto nástroje demokracie uplatňovať — tým viac v dnešnom systéme nášho politického života — keď nie je opozícia — ovšem musí ísť o kritiku a diskusiu konštruktívnu a vecnú, aby sme neboli zahriaknutí, že je nešťastné a nemožné robiť dvojakú politiku — sedieť v Sbere povereníkov a súčasne kritizovať jeho činnosť. Keby nás mal

niekto pre toto z tohto titulu zahriaknúť, plynulo by z toho len to, že demokracia u nás je len frázou alebo, že činnosť Sboru povereníkov je takého rázu, že by kritiku nezmiesla. Som presvedčený, že ani o jednom ani o druhom nemôže byť reč a že napriek uvedeným ťažkostiam sa rozvinie živá konštruktívna rozprava — bez toho, aby išlo o opakovanie toho, čo už odznelo v dočasnom Národnom zhromaždení — lebo je veľa skutočností a momentov — typicky slovenských, ktoré si musíme náležite osvetliť, lebo sú neobyčajne dôležité a to jak v rámci politických pomerov na Slovensku tak v relácii k politickým pomeroch v zemiach českých a vôbec pre politické pomery v celom štáte. Zvláštnosť týchto skutočností a momentov je daná štátoprávnym postavením Slovenska v štáte odchýlnou štruktúrou politického života na Slovensku a vôbec pomeroch rozdielného života a postavenia za uplynulých 6 rokov. Ešte by som chcel, prv než pristúpim k jednotlivým problémom, zdôrazniť, že v mnohom smere naša kritika a vývody budú musieť byť považované — za osobné, lebo v podstate sa kritizuje aj činnosť, ktorú v Sbere povereníkov koná aj naša strana — to je práve dané skutočnosťou, že príslušníci vládnych strán musia kritizovať činnosť vlády, ale prosím, aby celému mojmu dnešnému prejavu nebola dáváná iná tendencia, ako prispieť k čím skoršej konsolidácii našich pomerov politických a administratívnych a tým i k skoršiemu šťastiu našich národov a štátu.

Pomer národa českého a národa slovenského bol jasne formulovaný v košickom vládnom programe. Svojbytnosť slovenského národa a jeho rovnoprávnosť s národom českým bola opätne zdôraznená v dočasnom Národnom zhromaždení najmä prezidentom republiky Dr. Benešom a predsedom vlády Fierlingerom. V dočasnom Národnom zhromaždení však odzneli aj prejavy zaoberajúce sa týmto pomeroch, ktoré preto, že sa odchyľovali ich formulácie od košického vládneho programu a pražskej dohody z 2. 6. t. r. vyvolali so strany slovenskej odpor. Nech mi je dovolené pri tejto príležitosti zdôrazniť toto: Ako Čech vyrastlý na Slovensku, ktorý tento problém Čechov a Slovákov sledoval pozorne v minulosti, ktorý o tomto temate už v r. 1934 verejne v rozhlase zaujal stanovisko, ktorému vývoj dal plne za pravdu. Dívam sa na tento problém takto: Slo-

venský národ trvá na svojej svojbytnosti. Není mysliteľné, aby mu bratský národ český, národ najbližší, tento atribut odopieral, resp. popieral. Je len samozrejmé, že šťastlivé a pokojné nažívanie oboch týchto bratských národov — ja osobne som presvedčený, že oba národy sa udržia len v rámci spoločného štátu — je podmienené rovnoprávnosťou oboch národov v tomto štáte. Praktické prevádzanie tohto spolunažívania oboch národov, ako sa ono javí podľa dohody zo dňa 2. 6. 1945 musí sa diať vždy pod zorným uhlom lepšieho a šťastnejšieho života oboch národov v spoločnom štáte. Zbytočné by bolo si zapierať, že sa v tomto smere z oboch strán prejavuje určitá nedôvera. U oboch strán je táto nedôvera dedičstvom z minulosti. Na strane českej pojmy svojbytnosť a rovnoprávnosť slovenského národa ešte úplne nestratili náplň, ktorú im dávala fašistická Hlinkova ľudová strana a všetko to, čo z tejto náplne vyplývalo a čo konečne viedlo postupne k Mníchovu a 14. a 15. marcu 1939. Na strane slovenskej je to obava z centralizačných snáh a z toho, čo dalo k nim podnet resp. čo bolo ich dôsledkom. Proste straší tu minulosť. Právom alebo neprávom? Posúďte sami. Na strane českej to boli ojedinelé články žurnalistov a snád' niektoré prejavy v dočasnom Národnom zhromaždení, ktoré snád' vyvolávajú na strane slovenskej obavy, aby sa neopakovala minulosť. Na strane slovenskej — mám dojem —, že je viac skutočností, ktoré vyvolávajú pochybnosť, že by šťastlivé nažívanie oboch národov v spoločnom štáte bolo cieľom slovenskej politiky resp. že by vývin slovenskej politiky išiel týmto smerom. Je nesporné, že československá myšlienka v slovenskej tlači a v prejavoch oficiálnych osobností býva zdôrazňovaná pomerne nepatrne, že oslavy 28. októbra vyzneli temer na celom Slovensku — v porovnaní v zemiach českých, nehovoriac o oslavách v Prahe — žalostne. Odhladiam, že všetky prominentné politické osobnosti boli v Prahe — nebola oslavám venovaná taká starostlivosť, akei by prvé oslavy sviatku slobody po šesťročnej porobe boli zasluhovoly. Bratislava bola v tomto smere kapitolou sama pre seba. Zástav v minimálnej miere, plakáty s programom osláv v nepatrnom množstve vylepené až v piatok dňa 26. 10. večer, v deň 28. októbra zznaj v rozhlase pieseň „Hej Slováci“, priebeh osláv spikruje osoba, ktorá spikrovala

priebeh osláv 14. marca a temer nijaké nadšenie, takže na oslavách prítomný sovietsky gen. konzul Demjanov prekvapený chladom obyvateľstva — naznačil, či nejde o fašistov. Že pri týchto oslavách čsl. myšlienka bola opäť popeluškou, nemusím ani spomínať, atď., atď. Sprievodné zjavy spojené s vydaním Tisu a spoločníkov, a to letáky, vyhrožné listy, plakáty, rozbitie výkladných skriní a demonštrácie — všetko s vyloženou protičeskou tendenciou — ovzdušie dôvery nevyvolá. V posledných dňoch — odchod hrdinskej červenej armády — zase značne prislínil reakciu, ktorá samozrejme vo zvýšenej miere prejavuje svoju činnosť — že nie v smysle československej myšlienky, je nad každú pochybnosť že aj dnes ešte na vysokých miestach našich úradov sedia úradníci, ktorí sú zatiaľ nepriateľmi všetkého českého — už ani neprekvapí. Že za takéhoto stavu vecí dôsledné zdôrazňovanie výdobytkov Slovenského národného povstania znamená veľmi účinnú podporu všetkých reakcionárskych síl — nedá sa dostatočne zdôrazniť. Pre tento moment je príznačné, že v jednom memorande, iste mnohým z Vás známom a podotýkam, že nejde o reakcionárov, je povodené do slova: „Ba SNR ešte prevýšila autonomistický program HSES a predsa nijako nemožno ju upodozrievať zo snahy rozbitia ČSR“.

Nech je jasné v tejto otázke: Výdobytky Slovenského národného povstania sú neporušiteľné. Český národ tieto výdobytky rád uznáva a rešpektuje. Slováci a Česi si musia navzájom dôverovať — lebo v podstate niet nijakého dôvodu k nedôvere. Treba sa preto dôsledne vyhnúť akémukoľvek umelému vyvolávaniu nedôvery a potlačiť všetko, čo by zámerne v záujme reakcie túto nedôveru vyvolávalo. Len tak jasne ukážame, že otázka pomeru Čechov a Slovákov je raz navždy vyriešená a nebude už nikdy prostriedkom k narušovaniu a rozbitiu bratského spolunávania Slovákov a Čechov a ich spoločného štátu.

V súvislosti s práve nadhodeným problémom prichodí sa mi zaoberať ďalším nie menej významným problémom. Po celých uplynulých 6 rokov goebelsovská a machovsko-gašparovská propaganda otravovala náš ľud tým, že vynášala režim panujúci v znázorňovanom Nemecku a na zfašizovanom Slovensku a brýzgala a hanila všetko to, čo milióny a milióny ľudí vyku-

povaľo svojim životom a statkami — právo na slobodný život. Na široké masy slovenského ľudu nezostala táto propaganda bez vplyvu. Dnešné ťažkosti nášho politického a hospodárskeho života sú reakciou kladené nám za vinu a najširšie ľudové masy, ktoré sa po hmotnej stránke za minulých 6 rokov mali pomerne dobre, sa týmito potnehútskymi heslami dajú ľahko sviest'. Dobrú príležitosť nahliadnuť do duše nášho pospolitého ľudu a na výsledok machovsko-gašparovskej propagandy nám poskytol príchod Tisu a jeho spoločníkov. Verejne a otvorene ho mnohí bránili, že chce slovenskému národu len dobre, že po celých 6 rokov len jeho zásluhou sa nám vodilo dobre a že teraz bude za to, čo dobrého vykonal, súdený.

Slávna Slovenská národná rada! Mnohí tieto názory šíria zámerne, ale veľká väčšina nášho ľudu, ktorá tomu verí — verí tomu z nevedomosti. Čo sme robili, aby sme u našich najširších vrstiev túto nevedomosť, ktorá keby nebola odstránená a keby nášmu ľudu neboly otvorené oči — mohla spôsobiť nenahraditeľné škody — odstránili. Vážení prítomní, nepodceňujme našu reakciu — ešte nám ukáže alebo bude sa aspoň usilovať ukázať svoju silu pri príležitosti procesu Tisu a jeho spoločníkov. Čo sme urobili na poli prevýchovy nášho ľudu. Toto je problém čistě slovenský. Nášmu ľudu sa musí jasne povedať, včom je Tisova vina a prečo bude súdený. Do tejto činnosti treba zapojiť všetko — rozhlas, film, tlač, strany, masové organizácie atď. — lebo len tak reakcia nenajde pôdu pre svoju konštruktívnu činnosť. Nesmieme zabudnúť, že sa blíži veľmi zlá zima — kedy mnohí naši spoluobčania budú hladovieť a mrznúť a že takýto ľudia budú vyhľadávanými objektami našej reakcie. Nevieť, či sa dá dohoniť to, čo sa už zmeškalo, ale iste sa dá ešte veľa v tomto smere vykonať. Potierať reakciu prísnyimi trestami je až posledný spôsob.

Niekoľko slov by som chcel venovať nášmu stranícko-politickému životu. Doba revolúcie sa skončila a nastala doba budovania — a myslím hlavne a na prvom mieste — budovania štátu. Záujmy stranícke musia ustúpiť záujmom štátu. Tomu tak vždy nebolo v minulosti. Strany sa predovšetkým snažily v každom sektore nášho verejného života posilňovať svoje stranícke pozície a len potom prichádzal

záujem štátu. Že takýto stav není trvale možný, ukazuje už prítomnosť. Dnes je stav taký, že počínajúc z hora od povereníctiev a končiac u posledného verejného podniku sa tieto rozdeľujú na komunistické a demokratické a samozrejme v komunistickom úrade, ústave, podniku sú zamestnanci prevážne príslušníkmi komunistickej strany a tí tam vykonávajú rozhodujúci vplyv a samozrejme opačne je to zase v úrade, ústave a podniku demokratickom. Není to všade rovnaké, ale v podstate je tomu tak. Stranícka je samozrejme v tomto rámci aj personálna politika. Je veľmi nezdravá. Zabúda sa, že personál má byť predovšetkým služobníkom štátu, lebo je platený ním, za práce pre neho a len potom straníckom. Zabúda sa, že zmenou šéfa za takýchto pomerov nastáva aj zmena v obsadzovaní ostatných miest zasa podľa politického kľúča, čo ovšem ide na úkor odbornej kvalifikácie a skúseností a tým aj na úkor štátu, a že to ovšem bude mať u mnohých zamestnancov za následok aj zmenu politickej legitímácie. Obchádzaný je len personál, ktorý nie je organizovaný v žiadnej strane, ktorý sa nezaobrá politickou činnosťou a ktorý pre ten alebo onen úrad znamená ten najspoľahlivejší a najstabilnejší káder. Obchádzaný je hlavne pri povyšovaní a je samozrejme, že je znechutený a že stráca záujem o prácu, čo pri dnešnom katastrofálnom nedostatku pracovných síl je na pováženie. Chceme tu podotknúť, že opäť budú hľadané sily, ktoré budú po stránke odbornej na výške a že bude predovšetkým rozhodovať táto a len potom politická legitímácia. Pri tejto príležitosti chcem poukázať na jednu skutočnosť, ktorá veľmi demoralizuje, hoci bola mienená dobre. Ide o mimoriadne povyšovania v rámci uznania zásluh v boji proti bývalému režimu. Sbor povereníkov stanovil určité smernice povyšovania. Tieto smernice neboly dodržané. V mnohých prípadoch bolo preminuté stredoškolské aj vysokoškolské vzdelanie a udeľená ešte vysoká hodnosť. Toto sa vytýkalo bývalému režimu a mám za to, že už so zreteľom na to sme sa tejto chyby mali vyvarovať. Prihováram sa uznaniu zásluh, ale nech to nie je v tejto forme. Bol by sa určite našiel iný vhodnejší spôsob odmeňovania zaslúžilých a bolo by sa predišlo nespokojnosti zamestnancov.

Keď som už hovoril o nedostatku pracovných síl — nemôžem nespomenúť, že

celý náš verejný život trpí na nedostatok osôb a že vedúci činitelia sú prácou a funkciami priamo preťažení. Tento stav nie je trvale možný, lebo je na úkor našich verejných záležitostí. Osoba, ktorá má príliš veľa funkcií, nemôže vykonávať ani jednu riadne, alebo keď niektorú vykoná riadne, ide to na úkor ostatných. Že tým vznikajú veľké škody pre záležitosti národné a štátne, je zrejmé. Bude sa musieť uvažovať ako odstrániť tieto personálne ťažkosti, a to čím skôr.

Ďalej považujem za potrebné zaoberať sa našou legislatívnou praxou. Medzi Slovenskou národnou radou a prezidentom republiky resp. vládou v minulosti neboli dostatočný kontakt, to malo za následok, že tá istá matéria bola normatívne upravená vo vláde a súčasne aj v SNR. Vyšly teda súčasne dve normy, jedna ako dekrét prezidenta republiky, vydaný so súhlasom SNR — platiaci preto na území celého štátu — a súčasne aj nariadenie SNR — platiace len na Slovensku. Pokiaľ obe normy upravujú materiu totožne — ide len o zbytočné mrhanie času a síl, horšie je to však, keď obidve normy upravujú materiu rozdielne. To má za následok právnu neistotu a vrhá len nepriaznivé svetlo na našu činnosť zákonodarnú. Aby sa toto neopakovalo v budúcnosti — dokiaľ práca v tomto smere nebude opravená normou, prípadne v ústave, je treba urýchlene sa postarať, aby sa toto neopakovalo. V tejto súvislosti by som chcel poukázať na ešte jednu nepriaznivú skutočnosť, ktorá sa v našom verejnom živote zakorenila v revolučnom kvase a ktorú musíme čím skôr zlikvidovať. Nedostatok kontroly. Nestací vydať rozkazy, a príkazy a viac sa o veci nestarať. Treba sledovať vykonávanie týchto rozkazov a príkazov a hlavne ich výsledok a podľa toho aký bude, urobiť ihneď vhodné opatrenie. Nedostatok kontroly pôsobí demoralizačne na úradnícky aparát — a nie je potom divu, že sa musia nechať zavrieť celé skupiny úradníctva, ktoré zneužívajú svoju úradnú moc a nechávajú sa podplácať. Že ani toto neprispieva ku konsolidácii pomerov a že toho hojne využíva v svoj prospech reakcia, je samozrejmé.

Konečne by som chcel v tejto súvislosti zdôrazniť to, čo bolo už zdôraznené v druhom časnom Národnom zhromaždení — čo však sa nikdy nedá dostatočne zdôrazniť

— zachovávanie platných noriem, v každom sektore nášho verejného života. Dnes je to už požiadavka tých najširších mas a to považujem za najlepší dôkaz konsolidácie našich pomerov.

Toto som považoval za potrebné povedať vo všeobecnosti prv, než by som sa zaoberal jednotlivými časťami vyhlásenia p. predsedu Sboru povereníkov, pokiaľ ide o otázku rázu politického a administratívneho. V celku nám podáva zpráva dobrý obraz o vykonanej práci a musím z tohoto miesta konštatovať a robím to veľmi rád, že sa tu pomerne za krátku dobu urobil hodný kus dobrej práce na každom sektore nášho verejného života. K jednotlivým časťam predneseného vyhlásenia mal by som niekoľko poznámok, prípadne pripomienok.

Veľmi miľo prekvapený a so zadosťučinením som počúval, že sa nám v pomerne krátkom čase podarí dať do poriadku temer celú našu dopravu a že táto skutočnosť je veľkým úspechom nášho rekonštrukčného snaženia. Týmto sa totiž dostáva zadosťučinenia pánu povereníkovi Ing. Filovi, ktorého činnosť v dobe, keď bol ešte povereníkom pre dopravu a verejné práce na tomto mieste po referáte doc. Ing. Truhlíka bola či už priamo alebo nepriamo veľmi nepriaznivo kritizovaná. Zdá sa, že činnosť Povereníctva pre dopravu a verejné práce za jeho vedenia predsa nebola tak nepriemerná — keď ukazuje teraz krásne ovocie.

V súvislosti s našou menovou reformou chcel by som sa dotknúť našej cenovej politiky, špeciálne kontroly cien. Aj keď sa touto otázkou zaoberá ústredná vláda a dá sa očakávať, že táto otázka bude v dohľadnej dobe upravená, treba už dnes urobiť všetko, aby kontrolný aparát fungoval hneď, ako to bude potrebné. V minulosti a v prítomnosti je kontrola cien absolútne nedostačujúca — obchodníci a živnostníci si rátajú ceny aké chcú a že rozpätie týchto cien je rôzne a že to neprispieva ku konsolidácii, je očividné. Podotýkam, že nemám na zreteli čierny obchod v plnom slova smysle — to je podávanie cien, ktoré je upravované proti platným predpisom rôznymi verejnými inštitúciami ako gremiami obchodníkov, živnostníkov atď. Príznačné sú v tomto smere ceny požadované holičmi za výkony ich povolania.

Tá časť vyhlásenia, ktorá sa týka bezpečnostnej služby a v tejto časti aj očisty nášho verejného života, považuje ľudového súdnictva, si zasluhuje podrobnejšej zmienky. Úvodom by som chcel konštatovať, že bezpečnostná služba — ktorá bola postavená pred nesmierne úkoly, sa konsoliduje k prospechu štátu a hlavne aj k prospechu vlastnému. Chcem rád konštatovať, že obdobie revolučné u Národnej bezpečnosti už zapadá do minulosti a že sa u Národnej bezpečnosti jak po stránke organizačnej, personálnej, ale hlavne zachovávaní právnych predpisov pomaly ale iste prejavuje obdobie konsolidačné — obdobie organizovania a budovania — aspoň ústredných úradov a orgánov. Vďaka v tomto smere ešte stále pokulháva a pomery na mnohých miestach sú absolútne neutušené. Väznenie osôb bez akéhokoľvek dôkazného materiálu, držanie vo väzbe bez vypočutia po dobu niekoľkých mesiacov, uvedenie stopovania do pohybu ba, keď nejaký úradný činiteľ o vec prejaví záujem, dodatočné sťahovanie dôkazného materiálu, sú veci na dennom poriadku. Mnohé tieto zlozrady sú spôsobované úmyselne — mnohé sú spôsobované nedostatkom odborných síl. U bezpečnostnej služby sa tento nedostatok javí čo najmarkantnejšie. Rád konštatujem, že na Povereníctve pre veci vnútorné sa týmito problémami zaoberajú a že už v tomto smere urobili opatrenia, aby tento zjav bol čím skôr zlikvidovaný. Pokiaľ ide o očistu nášho verejného života, chcem vyzdvihnúť, že trestná represia nie je tým najúčinnnejším prostriedkom pre dosiahnutie očisty — nie je dobre možné použiť ten najradikálnejší prostriedok proti tým nepatrným previncom, ale tu ruka v ruku musí byť zapojený celý aparát štátu, strany a masové organizácie — a nekompromisne všade a vždy trvať na čistej politickej minulosti. Osoby zafaržené politicky nesmú byť predmetom politického boja žiadnej strany. Tu prichádza do úvahy čím skoršia prevýchova nášho ľudu a zvýšenie jeho vzdelania všeobecného, nie v poslednej miere jeho vzdelania politického, aby vedel rozpoznávať politiku dobrú a národu prospešnú od politiky minulej, stavanej mu ako príklad preňho politiky najlepšej po dobu celých šesť rokov minulého režimu pred oči. S očistou nášho verejného života je úzko spojené naše ľudové súdnictvo. Není tajomstvom, že ľudové súd-

nictvo nespĺnilo naše predpoklady. Povereníctvo pre pravosúdie vo vedomí mimoriadnej dôležitosti ľudového súdnictva a jeho riadneho fungovania, pripravilo určité osnovy noriem, od ktorých si odvodnene na základe doteraz získaných skúseností sľubuje urýchlenú nápravu. O podrobnostiach týchto noriem bude reč na tomto mieste, až sa bude pojednávať nového nariadenia o ľudovom súdnictve.

A nakoniec by som sa chcel ešte zaoberať inštitúciou národných výborov. Tu sa možno len stotožniť s obsahom vyhlásenia predsedu Sboru poverenikov. Aj tu je konsolidácia na postupe a zase chcem rád kvitovať, že aj v tomto smere Povereníctvo pred veci vnútorné prevádza účelné opatrenia, ktoré budú na prospech inštitúcie národných výborov a celej administratívy. Jedno však chcem z tohoto miesta mimoriadne zdôrazniť, aby bolo vynaložené všetko úsilie, aby národné výbory, či už miestne alebo okresné, neboli republikou v republike, že si musia byť vedomé, že záujem Slovenska a štátu je dôležitejší než záujem okresu alebo miesta a že preto musia svoje lokálne záujmy podrobiť záujmom dôležitejším.)

S potešením sme vypočuli zásady, ktorými sa chce správať Sbor poverenikov a mienku, že sa uvažuje o novej úprave platov štátnych zamestnancov, ako aj o ich lepšom materiálnom zabezpečení v budúcnosti.

Končiac svoj prejav chcem dať výraz plnému uspokojeniu s doteraz vykonanou prácou, ako aj nádeji, že po prekonaní počiatočných ťažkostí boli položené pevné základy šťastnejšej budúcnosti Čechov a Slovákov v spoločnom ich štáte, Československej republike.

Demokratická strana bude hlasovať za schválenie vyhlásenia predsedu Sboru poverenikov (potlesk)

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Slovo má pán člen SNR a podpredseda vlády Široký (potlesk).

Miestopredseda vlády Viliam Široký:

Slávna Národná rada!

Obširná zpráva predsedu Sboru poverenikov je dokumentom nezvyčajne dôležitým. Veď obsiahla jedno z najdôležitejších období v našich národných dejinách. Obdobie rovnako radostné i ťažké, vymedzené v oslobodení našej krajiny Ne-

mecko-tisovského-fašistického panstva hlavnou červenou a československou armádou, prevzatím moci orgánmi ľudu a našimi dňami, kedy sme dokončili prvú etapu ťažkej rekonštrukčnej práce na poli hospodárskej. Zpráva predsedu Sboru poverenikov za uplynulé obdobie je závažnou bilanciou vykonanej práce, zdolaných prekážok, a v našom prípade ozaj nesmierne ťažkých prekážok, i ukazovateľom problémov, ktoré nám treba ešte zvládnuť a vyriešiť. Nech mi je teda dovolené, aby som ku niektorým otázkam, ktoré zamestnávajú u nás mysle širokej našej slovenskej a československej verejnosti, zaujal tu v rámci debaty stanovisko a dovoľte mi, aby som na začiatku venoval pozornosť predovšetkým nastojčivým problémom politickým.

S pocitmi úprimného zadostučnenia a radosti vzal náš národ pred niekoľkými dňami na vedomie programatické vyhlásenie druhej Fierlingerovej vlády národného frontu Čechov a Slovákov a to najmä preto, že v ňom bola programovaná a potom všetkými stranami jednomyseľne schválená línia československých štátnych a slovenských národných hospodárskych a nacionálnych snáh.

Tak ako vo vládnom programe prijatom v Košiciach 5. apríla t. r., tak i teraz vychádza československá vláda prvý raz v dejinách slovensko-českého spolunažívania z jednotnej línie uznania cennej národnej rovnoprávnosti Slovákov a Čechov. Ba viac. Nová Fierlingerova vláda prijala za vodítko svojho pomeru k slovenskému národu potrebu premeniť hospodársku skladbu Slovenska industrializáciou, ako aj tú skutočnosť, že Slovensko utrpelo najviac, keď išlo o boj o obnovenie spoločného štátu Čechov a Slovákov.

Vládne vyhlásenie nutnosti priemyslenia Slovenska, má neoceniteľný význam. Jeho význam je ešte viac zdôraznený tou skutočnosťou, že okrem slovenských strán podporily slovenskú líniu vlády v plnej miere aj české strany Národného frontu Čechov a Slovákov. Nemôže byť pochybnosti o tom, že nádej na uskutočnenie tohoto vládneho programu dáva slovenskému národnému snaženiu jasnú perspektívu hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozkvetu. Keď vidíme a so zadostučnením kvitujeme kľdný postoj československej vlády a dočasného Národného zhromaždenia k nášmu stanovisku, nemôžeme nevidieť, alebo prejsť

mĺčaním určité zjavy v určitej časti českej politickej verejnosti, ktoré pôsobili záporným vplyvom na slovensko-český pomer.

Mám na mysli ten zjav, že niektorí predstavitelia českých politických strán pokúšajú sa húževnate o založenie svojich filiállok českých politických strán na Slovensku.

Tieto snahy vyplývajú u nich z ideovo-politickej základnice zaznávania vymožeností nášho boja o obnovu československej republiky, nášho zápasu s nemeckou presilou, za obnovu československej republiky na nových základoch rovnoprávnosti dvoch bratských národov. Predovšetkým treba nám vidieť urputnú snahu, snahu českých národných socialistov a jej predsedu primátora Dr. Zenkla, ktorý súč v zajatí svojich predmnichovských predstáv došiel tak ďaleko, že v rámci debaty pred spoločným Národným zhromaždením odmietol zodpovednosť za vývin pomerov na Slovensku po 29. auguste 1944.

Dovoľte, aby som vyjadril svoje prekvapenie a prekvapenie všetkých Slovákov na tým, že v republike jestvuje politická strana, dokonca vo vláde reprezentovaná, ktorá odmieta zodpovednosť za vývin pomerov na Slovensku po 29. auguste 1944.

Vývoj po tomto dni je nielen pýchou slovenského národa, ale je aj jedným zo základných pilierov obnovy československej republiky (potlesk). 29. augusta 1944 povstal jeden z národov československa ešte v tesnom nemeckom obkľúčení sa nachodiaci za slobodu a suverenitu republiky. Takáto bola základná cesta, ktorou sa uberal vývoj pomerov na Slovensku po 29. auguste 1944. Takto ju pochopil a v tomto smysle pozdravil celý protifašistický svet. Takto ju pochopili i čestní a poctiví funkcionári a privrženec československej národne-socialistickej strany, ktorí odmietli zodpovednosť za vývoj pomerov na Slovensku po povstaní 6. októbri 1938, — keď ešte československá národne-socialistická strana dirigovala svoju filiálku a jej predstaviteľa na Slovensku Emila Boleslava Lukáša do Žiliny, aby za českú socialistickú stranu dal pečať súhlasu žilinskej dohode — ktorí sa však jednomyseľne prihlásili k práci a k boju za nášho povstania a tým aj prebrali zodpovednosť za vývoj pomerov po 29. auguste 1944. Stretnutím sm.

sa s nimi uprostred bojov v rámci sjednotenia socialistických strán na Slovensku a v spolupráci na rekonštrukcii vojnou zničeného Slovenska.

Nezaoberali by sme sa týmito ojedinelými národne politickými hlasmi, akým je hlas Dr. Zenkla, keby sa nedotýkali cti ozajstných slovenských demokratov. Títo páni dôvodili totiž potrebu celoštátnych strán, požehnane potrebu toho, aby české strany mali svoje filiálky na Slovensku tým, že vraj to je v záujme upevnenia československej štátnej jednoty.

V mene Komunistickej strany Slovenska rozhodne odmietam takéto hlasy. Naša strana dokázala v dostačujúcej miere, že je nielen predbojovníkom budovateľskou a strážkyňou československej štátnej jednoty, ale tiež, že túto jednotu celou svojou politickou existenciou garantuje. (Potlesk.)

Zaoberám sa tými to hlasmi zo strany niektorých českých politikov nie azda preto, že by som videl v nich akútne nebezpečenstvo pre slovenské národné snahy. Sú to hlasy ojedinelé, boly ojedinelé aj vtedy, keď vedúci predstaviteľ jednej českej politickej strany ich verejne i v Národnom zhromaždení vynáša. Hovorím z vlastných skúseností keď zdôrazňujem, že zdrcujúca väčšina českého národa takto nezmýšľa. České robotníctvo, roľníctvo, česká inteligencia, českí vedátori, aj národní socialisti, našli spolu s nami spoločnú základnicu novej úpravy československého pomeru vo veci, že dnešná úprava nie je ústupkom českej národnej bytosti slovenským prehnatým požiadavkom, ale úprava v záujme tak českom ako slovenskom, v záujme nedeliteľnej spoločnej domoviny československej (potlesk). Je nesmiernym pokrokom oproti minulosti, že dnešný politický život na Slovensku je reprezentovaný silami, medzi ktorými niet diskusie a rozporov o takej základnej otázke, ako je slovenská svojbytnosť, ako je potreba upraviť vzájomný pomer Čechov a Slovákov na tomto podklade. V tom je nesmierna sila Národného frontu na Slovensku za predpokladu zachovania neochvejnej pokrokovej línie našej politiky a sme presvedčení, že na Slovensku náš výspelný národ neodovzdal by mandát nijakej politickej skupine, ktorá by chcela o tejto veci znovu diskutovať. No keď na jednej strane toto môžeme konštatovať,

nemôžem zamlčať, že práve z tohoto hľadiska nás veľmi znepokojuje snaha určitej časti Demokratickej strany rozšíriť svoju činnosť do českých zemí, ako to bolo svojho času ohlásené v Ústrednom orgáne tejto strany a ako to znovu opakoval gen. tajomník strany p. Dr. Hodža.

Je predsa jasné, že takéto snahy nevyhnutne otvorí bránu na Slovensko českým centralistickým snahám. Ale nielen to. O koho sa mieni Demokratická strana v Čechách oprieť? Stačí si túto otázku postaviť, a odpoveď je jasná. Len o skupiny, ktoré dnes v Národnom fronte v Čechách zastúpené nie sú, o skupiny, ktoré boli späté s vlastizradnou reakčnou agrárnou stranou. Za pomoci Demokratickej strany majú byť teda vzkriesené politické sily, ktoré vždy mali krajne nepriateľský pomer k slovenským národným požiadavkám, ako sú dnes formulované v košickom vládnom programe a ako sú stelesnené v Slovenskej národnej rade a v ostatných našich orgánoch. Toto všetko nevidieť, je alebo politická slepota, alebo veľmi nebezpečná hra. Nemožno súčasne zdôrazňovať slovenskú svojbytnosť a novú štátoprávnú úpravu a súčasne zo straníckopolitických pohnútok napomáhať a podporovať centralistické snahy. Vynhlasujem toto výlučne v záujme upevnenia nášho Národného frontu a v záujme čo najlepšieho usporiadania pomeru Slovákov a Čechov. Tvrdenie, že odlišná politická štruktúra Slovenska a českých zemí nie je na prospech, alebo nenapomáha jednotu štátu, nijako neobstojí. Naopak, ako to jednoznačne svedčia skúsenosti z predmníchovskej éry, mohly by násilne prenesené politické pomery české na Slovensko, a iné ako násilné nebolo by ani možné — len hatiť konsolidačný proces na Slovensku a vyvolať zbytočné politické boje. A preto domnievam sa, že tvrdenie, že iba celoštátne strany môžu napomáhať a urýchliť konsolidáciu pomerov na Slovensku a upevniť žiadúcu štátnu jednotu republiky, je pochybné a neopodstatnené. Je jednak v záujme Slovákov samých, aby mali v seba a vo svoju silu dôveru. A je v záujme bratov Čechov, aby mali dôveru v politickú a mravnú silu slovenských protifašistických a progresívnych síl, ktoré reprezentujú nového ducha slovenského boja proti silám zpiatočnictva a fašizmu, boja za národnú, slobodnú česko-

slovenskú republiku. Nech si každý uvedomí, že protifašistická demokratická konsolidácia pomerov na spoločnej ľudovo-demokratickej základnici, môže byť iba dielom Slovákov samých. U nás vnútorné upevnenie štátnej jednoty československej a upevnenie bratského spolounaživania Slovákov a Čechov, spočívajúceho na obopölnej dôvere, môže byť dovršené úplným zdarom iba slovenskou národnou reprezentáciou, vyšlou zo Slovenského národného povstania (potlesk).

Komunistická strana Slovenska stojí neotrasiteľne na stanovisku slovenskej národnej samobytnosti. Bude celou svojou váhou presadzovať, aby zásady štátoprávneho pomeru tak, ako sú vyjadrené vo vládnom programe z 5. apríla t. r. staly sa článkami ústavy. No celkom tak neotrasiteľne, ako vymoženosti slovenskej národnej revolúcie, hájime zásadu jednotného Československého štátu a celoštátnych orgánov a tento náš zástoynie je len deklaratívny (potlesk). A na adresu tých čo hovoria, že zdôrazňovanie potreby československej štátnej jednoty, nie je slučitelné s plným uplatňovaním slovenských národných práv. počítanujem: Plnú možnosť nacionálneho, hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozkvetu a blahobytu dáva Slovákom jedine jednotná a nedeliteľná Československá republika a to predovšetkým republika s ľudovodemokratickým charakterom (potlesk).

Je len prirodzené, že pomer k republike a k štátnej jednote nemôže byť heslom bez konkrétneho obsahu. Platí to pre všetky složky Národného frontu. Nemožno preto dobre pochopiť, keď sa berie v pochybnosť plnosť dekrétov prezidenta republiky na Slovensku, alebo ako sa to v minulých týždňoch stalo, keď sa dokonca aranzuje novinárska kampaň k tejto otázke. Nech mi je dovolené pochybovať o tom, že takéto snahy vyvierajú z pohnútky a želania presne vymedziť vzájomnú kompetenciu Slovenskej národnej rady, pofažne Sboru povereníkov a vlády. Veď vzájomná kompetencia a právomoc týchto ustanovizní bola politickou dohodou z 2. júla t. r. už vymedzená. Správnejšie bude predpokladať, že takéto snahy vyplývajú z odporu proti progresívnemu obsahu týchto dekrétov. Je zaujímavé, že takéto diskusia sa vyvoláva práve ľuďmi, ktorí ináč veľmi radi

sa dovolávajú nutnosti právnej istoty. Tým veru sa nepodporuje konsolidácia našich pomerov, ani upevnenie pocitu právnej istoty. Naopak, ženie to len vodu na mlyn bývalých mocipánov, všelijakých príživníkov, kolaborantov a finančných magnátov a živí ich nádoje, že sa ich časy ešte vrátia, že ešte budú môcť bačovať nad slovenským ľudom a na druhej strane vyvolávajú neistotu u našich orgánov a v širokej verejnosti, čím hatia stupňovanie výroby, pracovnej morálky a výkonu.

Takéto živenie všeobecnej právnej neistoty hatí politický, hospodársky konsolidačný proces a je v príkrom rozpore s nacionálnymi a politickými záujmami slovenského národa. Ale nejde len o právnu istotu. Naša národná revolúcia zvíťazila pod zástavou pokrokových ľudovodemokratických ideí, a len pod touto zástavou môže svoje víťazstvo upcviť, len pod touto zástavou môže slovenský národ položiť trvalý základ svojej existencie, svojho rozkvetu. Keď je pravda, že cesta pokroku je pre celú republiku životnou nutnosťou, tak je to pre Slovensko dvojnásobne tak. Hovorí sa, že Slovensko je oproti českým zemiám zaostalejšie. Je zaostalejšie v hospodárskom vývine, ale nesmie byť zaostalejšie a nebude zaostalejšie v našich činoch, v našej politike. Nikdy nepristúpime k tomu, aby poškriepienkom hájenia slovenskej svojbytnosti sa uplatňovali snahy hamovať progresívny vývin na Slovensku, lebo len progresívny vývin môže zaručiť rozvoj a blahobyť slovenského národa (potlesk). Prosím jasne si uvedomiť, že naša národná demokratická revolúcia môže sledovať jedine cieľ povzniesť náš národ, dať jeho samobytnej národnej existencii konkrétny hospodársky a sociálny obsah. A preto môže naša národná revolúcia usilovať len o povznesenie nášho národa upevnením, rozšírením, utužením doterajších našich vymožeností a nie ich oslabovaním a odbúravaním. Za nijakých okolností nesmieme pripustiť, aby koridlo národnej a demokratickej revolúcie bolo obrátené smerom spätného vývinu, ako to napríklad možno pozorovať v určitých tendenciách pri novelizácii nariadenia o konfiškácii pôdy nepriateľských Nemcov, Maďarov, kolaborantov a zradcov. Vyjadrujem stanovisko Komunistickej strany Slovenska, keď vyhlasujem, že poštátňovacie dekréty prezident

republiky, ako aj dekrét o závodových radách a iné, ktoré boli prijaté s jednohlasným súhlasom predstaviteľov slovenských politických strán vo vláde, Národného frontu Čechov a Slovákov, stali sa účinnými dňom ich vyhlásenia v Sbíрке zákonů a nařízení republiky Československé (potlesk).

Treba hovoriť ešte aj o ďalšej neoficiálnej záležitosti. Proti poštátňovacím dekrétom robí sa na slovenskej dedine aj ústna a to krajne nezodpovedná agitácia. Tvrdí sa, že vraj uvedené poštátňovacie dekréty namierené sú proti súkromnému vlastníctvu vôbec. Že teraz vraj má nasledovať poštátňovanie roľníkov. Tvrdí sa, že poštátňovaním bánk bude náš roľnícky ľud vystavený zvýšenému zdaneniu. Je to nezodpovedná agitácia, ktorá môže ale vypáliť proti jej pôvodcom. Náš ľud už vo svojej obrovskej väčšine chápe a pochopí aj slovenský roľník, že poštátňovacie dekréty znamenajú obrovskú vymoženosť pre všetky vrstvy nášho pracujúceho ľudu. Nové nebývalé možnosti sa naskytú stredným a malým podnikateľom, ktorí už nebudú ohrození veľkými koncernami finančného kapitálu, a nimi zničenú a slovenskí živnostníci budú mať plnú možnosť uplatniť sa v hospodárskom živote nášho štátu. Odstraňuje sa aj ďalšia príčina biedy slovenského ľudu. Vláda bánk nad slovenskou dedinou a zvlášť nad drobným slovenským roľníkom. Náš štát sníži úrokovú mieru na minimálnu výšku a urobí z peňažníctva prvý raz v našich dejinách pomocníka a priateľa nášho pracujúceho roľníka (potlesk).

Aj doterajší daňový systém bude zmenený, no bude zmenený v prospech malých a stredných roľníkov a živnostníkov. spravodlivým odstupňovaním.

Uzavierajúc túto kapitolu, chcem konštatovať, že pre upevnenie štátnej jednoty je bezpodmienečne potrebné, aby dohoda medzi Slovenskou národnou radou a vládou bola obopadne dodržiavaná. Je v záujme dobrého pomeru, aby bezvýznamné formality, ktoré zladit' je vecou technickou a nie politickou, neboli zneužívané v duchu nepravdom štátnej jednoty. Treba to tu zdôrazniť, lebo sa ukázalo, že sú ľudia, ktorí sa príliš ochotne zadravujú do vecí technického rázu, aby ich nafukovali a zneužívali k vyvolávaniu neistoty o postavení Slovenska v spoločnom štáte, najmä v otázkach hospodárskych. A na-

proti tomu zvlášť v oblasti znárodneného priemyslu a peňažníctva, treba veľmi energicky prikrčiť k prevádzaniu dekrétov prezidenta republiky, aby slovenský um i slovenská pracovitosť sa mohli v nových podmienkach hospodárskeho života uplatniť v plnej miere.

Hovoriac o nájstojčivých problémoch našej vnútornej konsolidácie, nemôžem sa nezmeniť o Nár. bezpečnosti. No niet statočného demokraticky a vlastenecky smýšľajúceho sloven. občana, ktorý by neuznal, že naša nová Národná bezpečnosť získala veľké zásluhy pri obnove nášho štátneho a národného života. Národná bezpečnosť bola organizovaná z osvedčených národných bojovníkov, partizánov a vojakov, ako aj z príslušníkov bývalého četníckeho a policajného sboru, ktorí v dobe našej neslobody preukázali svoju národnú a štátnu spoľahlivosť a ktorých vlasteneckú vernosť a oddanosť náš ľudovo-demokratický režim vedel kladne oceniť. Keď sa vyskytujú hlasy nespokojnosti, o sbore Národnej bezpečnosti so strany ľudu, hlavne však so strany tých, čo proti fašistickým votrelcom a tisovcom aktívne bojovali a od nich najviac vytrpeli, tak sú to hlasy namierené proti takým jednotlivcom, prevzatým do sboru Národnej bezpečnosti napriek tomu, že sa previnili proti národnej cti, proti jednotlivcom, ktorí sa vyznačujú vlastnosťou žoldnierov bez chrbtovej kosti. Rozhodne odmietame reakčné názory tých ľudí, ktorí u príslušníkov sboru Národnej bezpečnosti považujú za hlavnú vec absolvovanie četníckej školy a nie národnú a štátnu spoľahlivosť (potlesk).

Naša Národná bezpečnosť nie je vedečná myšlienka pomsty, ale zárukou spravodlivosti. Národná bezpečnosť koná výlučne v intenciách nášho ľudovo-demokratického poriadku, keď stíha osvedčených, otvorených alebo zakuklených reakcionárov. A keď sa stali prípady, že v období revolučného kvasu boli zaistené osoby, ktoré sa zvlášť neprevinili kolaborantstvom alebo fašistickými zločinmi, je nám to úprimne ľúto. Ale ak by chcel dako z ojedinelých takýchto prípadov vykonštruovať teóriu o osobnej neistote a vnášať do verejnosti abstraktné a demagogické heslá, o údajne u nás panujúcej neslobode, tak treba takéto hlasy rázne odmietnuť, ako nehorázne chovanie a nezodpovednosť. Veľmi dobre chá-

peme o čo tu ide. Vieme, že takými demagogickými rečami sa tu reklamujú politické práva a osobná sloboda pre osoby skompromitované spoluprácou s nemeckými votrelcami, gestapom ÚSB, a celým tukovsko-machovským režimom. A vieme veľmi idobre, že tu ide najmä o hospodárskych kolaborantov, o voľnosť šarapatenia tým, čo Nemcom pomáhali vydrancovať Slovensko a našu krajinu a ľud zavliecť do hospodárskej situácie, v ktorej sa dnes nachádza. Je zaujímavé, že bol to práve poslanec Viboch, ktorý s takouto deštruktívnou kritikou vystúpil, d konca pred dočasným Národným zhromaždením. Ten samý Viboch, ktorý ani nie tak dávno bol veľmi činne spoluúčasný na programoch vysielacky Bradlo, kde takmer denne na vlnách éteru popravoval a hnal pred ľudové súdy kde koho, zamášajúc tak zmätok do národa oslobodzovacieho boja a diskreditujúc už predom otázku potrestania skutočných vojnových zločincov (potlesk).

Naša strana a má mzato, že celý náš Národný front nemôže byť spokojný z doterajším priebehom očisty našej krajiny od fašistických živlov. Pravda, musíme lojálne konštatovať, že vo väčšine okresov pracujú ľudové súdy a že už nad celým radom najbrutálnejších a najexponovanejších gestapákov, vrahov a trýzniteľov nášho národa vyniesly spravodlivé rozsudky. No tak isto je pravdou, že je ešte príliš mnoho fašistických zločincov, ktorí dosiaľ neboli postavení pred súd, ba sú aj takí, čo sú aj na slobode a napokon z mnohých okresov prichádzajú podozry, že niektoré súdy vôbec nechápu, že ich úlohou je vynášať spravodlivé rozsudky a nie často pod veľmi priezračnými právnickými formulkami sháňať a uplatňovať za vlasý pritiahnuté obľahčujúce okolnosti. A ďalej iste nie nepravom sa poukazuje často na to, že v štátnom aparáte a vo významných hospodárskych inštitúciách dosiaľ sedia a nielen sedia, ale trúfalo šarapatia aktívni prívrženci tisoovského režimu. Tieto živly, ako to už v mnohých prípadoch bolo dokázané, nemožno hamujú našu konsolidáciu, nezriedka vedome sabotujú a úradujú v starom tisoovsko-fašistickom duchu. Nemôže byť sporu o tom, že jedným z hlavných predpokladov konsolidácie na všetkých úsekoch nášho národného a verejného života je dôsledné jeho očistenie

od fašistických živlov a neúprosny boj proti zvyškom fašistickej ideológie, ktorú do nášho života premiesli a ktorá ešte značne otravuje naše ovzdušie. V minulých dňoch boli do rúk našich orgánov odovzdaní hlavní predstavitelia zločinného nemeckého tisoovsko-tukovského režimu na Slovensku, na čele so zradcami Tisom, Tukom, Machom a ostatnými. Národný súd nad týmito zločincami bude súdom nad nekonečným radom velezradných zločincov a musí byť veľkým súdom slovenského národa nad zločinnou politikou a ideológiou, ktorú tisoovský režim predstavoval a ktorý spôsobil slovenskému národu toľko škody na ľudských životoch, na hmotných statkoch a na národnej cti. Národný súd nad týmito zločincami bude ortielom nad tými, čo aktívne pripravovali a potom sa zúčastnili na rozbití Československa, čo tak zločinne zrušili ľudské a demokratické práva slovenského národa, čo vydali Nemcom na príšernú smrť okolo 60.000 našich spoluobčanov. Národný súd bude súdiť zločincov, ktorí vypovedali vojnu nášmu spojencovi. Sovietskému Sväzu a ostatným spojencom, vyhнали na front a spôsobili potupnú smrť slovenských chlapcov. Tiso a jeho spoločníci dovršili svoju vinu na jeseň v roku 1944, keď povolali proti slovenskému oslobodzovaciemu boju SSáckych vrahov. Na Tisoovských rukách lipne krv 10.000-ov Nemcami zabitých našich partizánov, vojakov, našich mužov, žien a detí. On a jeho spoločníci nesú vinu za vypálenie desiatok našich dedín, za masové hroby, za strašné vyplundrovanie našej krajiny nemeckými votrelcami. Slovenský národ očakáva, že rozsudok Národného súdu nad týmito zločincami bude primeraný zločinom, ktoré títo zradcovia napáchali.

Slávna Národná rada!

Sbor povereníkov má nespornú zásluhu na tom, že naša krajina bola v uplynulom období vyvedená z vojnového chaosu a postupne sa konsoliduje. Nášmu Sboru povereníkov patrí zásluha, že sa nám podarilo zdolať veľké technické a organizačné úlohy v prvej etape rekonštrukcie našej dopravy a hospodárstva a že môžeme pristúpiť k riešeniu dosiaľ neovládnutých nových problémov v presvedčení, že tieto budú rýchle a úspešne zvládnuté. Je tu spravodlivé pripomenúť, že sme sa v tomto veľkom úsilí o obnovu a budovanie nášho usporiadaného života mohli

opierať o náš robotnícky a roľnícky ľud, o obetavosť a pracovné hrdinstvo nášho robotníctva, našich železničiarov a najobetavejších technikov a iných príslušníkov našej pracujúcej inteligencie. Pri týchto nesporných úspechoch nemožno však zamliekať, že na poli obnovy krajiny neurobili sme ani zďaleka všetko, čo bolo v našich silách. Dovoľte, aby som zmenil náhľad našej strany, na najpálčivejšie nedostatky, najsúrnejšie problémy, ktoré máme na poli nášho hospodárstva, ako aj výstavby našej administratívy. Vyzdvihujem hlavne tieto tri skupiny problémov. V našom hospodárskom živote máme ešte nevyriešené problémy, ktoré treba bezodkladne vyriešiť, ak nechceme, aby naše hospodárstvo sa dostalo do slepej uličky. V prvom rade ide o zásobovanie. Predseda Sboru povereníkov správne zdôraznil, že musíme dosiahnuť v čase čo najkratšom prísny poriadok zásobovania a to veľmi promysleným obhospodarovaním všetkých potrebných statkov a surovín a ich spravodlivým rozdelením a prísnou kontrolou výrobných zdrojov, aby sa výrobky nemohly dostať do neoprávnených rúk a stať sa predmetom špekulácie. Každý statočný občan prijme so zodostučinami ubezpečenie predsedu Sboru povereníkov, že je odhodlaný so všetkou energiou a všetkými prostriedkami riešiť túto otázku. Myslím, že vyjadrujem stanovisko prevážnej väčšiny nášho ľudu, keď vyhlasujem, že v úsilí o zavedenie poriadku do zásobovania v prísnych zá krokoch proti každému, kto by tieto opatrenia chcel zmať, dostane sa Sboru povereníkov plnej podpory od našej verejnosti. V poslednom čase Sbor povereníkov prijal celý rad dôležitých usnesení na poli organizácie zásobovania. Ide teraz o to, aby spojenými silami všetkých a železnou rukou tieto opatrenia boli realizované. Je najvyšší čas prikrčiť od slov k činom, lebo poriadok v zásobovaní je prvým predpokladom jeho zlepšenia. Dôležitú úlohu pri zásobovaní môžu hrať naše družstvá. Je chyba, že u nás na Slovensku nedošlo ešte k spolupráci jednotlivých družstevných odvetví, že nebolo ešte nič urobené, aby družstvá mohli splniť svoju úlohu v našom novom ľudovodemokratickom režime. Platí to predovšetkým o poľnohospodárskych družstvách, ktoré nechápu ducha našej dcby a bude vecou našich vládnych a štátnych orgánov, aby

potrebnú reorganizáciu previedli. Nemožno nechať bez povšimnutia taký fakt, ako že Sväz hospodárskych družstiev pri výkupe obilia zlyhal. Treba zaistiť, aby družstvá sa stali skutočne ľudovými družstvami, aby prestali byť doménou statkárov a niekoľkých bohatých roľníkov, proti záujmu hlavnej masy malých a stredných roľníkov (potlesk členov KSS).

Veľmi vážnym hospodárskym problémom je plné rozvinutie našej ťažby uhlia. Treba s povďakom kvitovať, že naši baníci, najmä z Liptova a Gemera, no takisto z Maďarska podali dôkazy porozumenia pre túto našu životnú potrebu, keď svojimi brigádami dobrovoľníkov za mesiac september a október rozmnožili počet handlovských baníkov o takmer 600 chlapov. Mám však dojem, že zodpovedné orgány, nech sú to už orgány štátne, banské, odborové alebo miestne, nevedeli dosiaľ náležitými opatreniami organizovať a zaistiť pravidelný vzostup celkovej ťažby uhlia a zvýšenie výkonu každého baníka. Poznáme dobre slovenských baníkov, ich statočnosť a obetavosť, keď ide o vec spoločného pokroku. Nepochybujem o tom, že by chceli urobiť všetko a urobiť všetko, aby sa v našich baniach udomácnilo ušľachtilé súťaženie, ktoré v českých baniach vykazuje rekordné stachanovské výkony. Národné správy našich baní, závodné rady, naši technickovia a banské úrady, tak isto ako aj naše odborové organizácie musia pochopiť a iste chápu, že sú tu na to, aby všestranne boli nápomocné pri rozvíjaní pracovnej súťaže a stupňovaní výkonu. Dosiahnutie a prekonanie predvojnového ťažby musí byť jedným z najnaliehavejších našich ústredných problémov.

Hovoril som o dvoch takých naliehavých hospodárskych problémoch a je ich prirodzene viac. Ide o to, a to si treba zvlášť jasne uvedomiť, že staré spôsoby a metódy, ktoré boli dobré v normálnych časoch, dnes pri riešení hospodárskych otázok nestačia. Treba skutočne organizovať každé odvetvie nášho hospodárskeho života a hospodársky život celý tak, aby to bol Sbor povereníkov a jednotlivé rezorty, ktoré dávajú smer vývinu, aby to neboli rôzne nepredvídané udalosti a hroziace katastrofy, ktoré určujú činnosť nášho Sboru povereníkov. Aby sme takto mohli organizovať hospodársky život, treba po druhé dosiahnuť, aby Sbor povereníkov sa stal skutočne

operatívnym a rýchle, jednajúcim a konajúcim sborom. To bola len základná myšlienka, ktorá nás viedla k tomu, aby pôvodná kompetencia Predsedníctva Slovenskej národnej rady bola rozdelená. Od tej doby iste zlepšenie nastalo, no ono je nepostačujúce. Pravda, aby Sbor povereníkov mohol rýchle jednať, musí byť aj naša Slovenská národná rada pokrokovejšia. Uvedomme si len, že dosiaľ neboli vyriešené tak sùrne otázky, ako je reštitučný zákon, rôzne problémy sociálnej politiky, otázka disponovania vojnými pracovnými silami a ich nasadenia tam, kde to obnova a konsolidácia najviac vyžadujú. Nemožno prejsť mlčaním skutočnosť, že dosiaľ s výnimkou Mestskej sporiteľne v Bratislave neboli menované národné správy do poňazných ústavov napriek tomu, že príslušné nariadenie Slovenskej národnej rady platí už od 7. septembra t. r. a napriek tomu, že od závodných rád došli príslušné návrhy. Ako sa vyhnúť vážnej domienke, že prietahy sa robia úmyselne? Nie menej povážlivé je, že dosiaľ nebola vyriešená a uspokojivo vybavená otázka bývalého maďarského peňazníctva na prinavrátenom území. Tam ešte dnes, šesť mesiacov po skončení vojny funguje 17 maďarských ústavov, s centrálnami na prinavrátenom území a štyri ústavy s centrálnou v Budapešti. Aké škody sa tým nášmu štátu a nášmu hospodárstvu tam narobili, to možno tušiť, no ťažko vypočítať. Všetky príslušné návrhy zostali dosiaľ nevypočítané. Takáto ťažkopádnosť alebo aj viac než ťažkopádnosť, musí byť vystriedaná skutočným iniciatívnym záujmom štátu a hospodárstva treba viesť a organizovať a nečakať, čo zlého prinesie zajtrajšok.

Sbor povereníkov je bezmocný ak nemá dobrú a výkonnú verejnú správu. Preto považujem za tretie za nevyhnutné venovať väčšiu pozornosť výstavbe verejnej správy, ktorá musí byť odbyrokratizovaná, aby vôbec mohla zvládnuť veľké úlohy nášho slobodného štátneho života. (Je nesporné, že základňou nášho štátu sú národné výbory, ktoré dobre zvládli úlohy, pri ktorých každý iný systém a najmä bývalý systém okresných náčelníkov a notárov by bol stroskotal. Toto si musíme jasne uvedomiť a to nech je našou odpovedou všetkým tým, čo z veľmi priezračných dôvodov oscujú celú inštitúciu národných výborov. Viem, že sú prípady,

kde sa do okresných národných výborov dostali ľudia, ktorí tam nepatria, alebo ktorí zneužili svoje postavenie. V takých prípadoch treba zasiahnuť a to rýchlo a bezohľadne. Národné výbory treba všestranne posilovať. Považujem za nutné rozhodne sa ohraďiť proti snahe niektorých kruhov obnoviť inštitúciu okresných náčelníkov a notárov. Časy týchto mocipánov našich okresov a dedín sa nikdy nevrátia. Je len samozrejmom požiadavkou, že úradník, ktorý sa nevie prispôbiť i ľudovodemokratickým inštitúciám a duchu nášho štátu, nepatrí do št. a verejnej služby. Som presvedčený, že Sbor povereníkov a Sov. národná rada urobí všetko, aby z našich štátnych ustanovizní bol odstránený starý prot ľudový byrokratický duch, aby bol nahradený novým duchom bezvýhradnej a nadšenej služby nášmu národu, spoločnému štátu a jeho ľudovo-demokratickej výstavbe. Naši úradníci si musia ďalej uvedomiť, že doterajšie metódy úradovania nestačia na rýchle, správne a účinné riešenie problémov a ťažkostí spôsobených Nemcami a vojnou. Ak máme zvládnuť ťažkosti, treba riešiť otázky rýchle a s pocitom zodpovednosti a keď treba aj na mieste, bez dlhých odkladov, bez zbytočných formalít. Uvedomme si, že sa ďaleko nedostaneme, ak v budúcnosti v našich úradoch budú prispôsobovať vybavenie vecí úradným hodinám a nie úradné hodiny otázkam, ktoré treba riešiť. Nepoznali sme úradné hodiny a únavu, keď išlo o vyhnutie Nemcov zo Slovenska a oslobodenie našej vlasti. Nepoznajte úradné hodiny ani únavu ani teraz, keď ide o životný záujem obnoviť v čase čo najkratšom rozvrátené hospodárstvo (poľesk).

Naša republika bude vedieť náležite oceniť dobrú a svedomitú prácu našich úradníkov. My slovenskí komunisti sa vyslovujeme a pracujeme pre neochvejnú národnú jednotu slovenskú, pre jej naplnenie ľudovodemokratickým duchom. Sme pre jednotu robotníkov a roľníkov pevný blok robotníkov a roľníkov a inteligencie, za spoluprácu všetkých ostatných síl národa, na riešenie veľkej úlohy výstavby našej šťastnej domoviny. Základom a smernice Národného frontu, ktoré spolu tvoríme s Demokratickou stranou a s ostatnými reprezentantmi verejného života nášho národa, sú pre nás záväzn-

a nastojíme na tom, aby zavazovali všetkých predstaviteľov štátneho života na Slovensku. V tomto smysle sa usilujeme o to, aby Sbor povereníkov predstavoval jednotnú inštitúciu, aby sme nemali poverenictva komunistické a poverenictva demokratické, ale poverenictva správajúce sa spoločne dohodnutými generálnymi smernicami Národného frontu (potlesk).

To isté platí aj o činnosti nižších orgánov verejnej správy, o národných výboroch. Svorná spolupráca predstaviteľov politickej vôle nášho národa musí byť príkladom svornosti celého národa, bez ohľadu na rozdiely v zamestnaní, alebo náboženskom vyznaní. Pozornosť všetkých složiek nech je upriamená na naliehavé povinnosti výstavby a prestavby Slovenska. Taký je náš cieľ. Touto politikou sme už doteraz dosiahli bez otrasov nesporné úspechy. Touto cestou budeme ďalej pokračovať a upevňovať vymoženosti našej národnej revolúcie. Túto politiku budeme vykonávať preto, lebo len ona vedie k plnému víťazstvu slovenského národa a jeho politických, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych snažení (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Slovo má člen Rady pán Július Gašperík.

Člen SNR Gašperík:

Slávna Slovenská národná rada! V behatom expozé pána predsedu Sboru povereníkov dostali sme načrtnutý obraz súčasných našich pomerov. Tento obraz týkal sa nielen sociálnych, kultúrnych, hospodárskych, ale aj v užšom slova smysle poľnohospodárskych otázok. My sme vďační Sboru povereníkov, že pôdohospodárskym otázkam venuje svoju náležitú pozornosť a dúfame, že i v budúcnosti bude túto venovať. Pán predseda dotknul sa v prvom rade otázky industrializácie v súvisi s naším pôdohospodárstvom. My v takejto formulácii vítame toto, lebo od industrializácie záležať bude aj zvýšenie intenzity nášho pôdohospodárstva. Tam kde je fabrika, tam kde je industria, tam je zabezpečený odbyt. Tam sú intenzívne kultúry a tam je aj istý blahobyť. Ďalej dotknul sa veľkého diela pozemkovej reformy. Nie je mojím úkolom, aby som tu uvádzal po tejto stránke rôzne číslce, ktoré doposiaľ ukazujú na výsledok tejto práce. My si len želáme, aby pozemková

reforma, osídľovanie a vôbec kolonizácia konala sa ďalej so zvýšeným tempom, aby čas, ktorý teraz prichádza ako obdobie pokoja pre zemelcov bol využitý v prospech príprav, ktoré musíme vykonať v jarnom období a nastúpiť znovu do práce širokého štýlu. Taktiež dotknul sa pán predseda otázky finančnej a materiálnej nášho roľníctva. Otázka finančná, tá je hnacím motorom v našom poľnohospodárstve. Bez finančnej otázky nemohli by sme roztočiť naše kolesá, nielen tie veľké motory, traktory, ale aj tie menšie technické prostriedky, ktoré slúžia akosi tomu roľníkovi pre pomoc, pre zlepšenie jeho výkonu. Táto finančná otázka je potrebná pre každý náš maloroľnícky i stredný, i veľký, ktorý tuná je podnik, lebo len cestou nej môžeme mať potrebné kapitále, ktoré sú tak veľmi potrebné pri našej pôdohospodárskej rekonštrukcii. Ďalej boli to otázky cenové, ktoré sú veľmi dôležité po stránke rentability. Tam kde by sme nemali ceny odmerané, tam by nemohol ísť pokrok, tam by roľník strácal záujem na zintenzívnení svojho pôdohospodárstva. Ďalej dotknul sa otázky vybudovania verejnoprávnej korporácie, ktorá má hájiť záujmy roľnícke, ktorá má teraz vytvoriť to súručenstvo práce, ktoré je potrebné najmä v dobe takejto, v akej sa teraz nachádzame. Potom boli to otázky družstevné, roľnícke, ktoré nám každému ležia na srdci menovite, ktorí sme v tomto obore dávno pracovali a ktorí chceme, aby skutočne to požehnanie, ktoré nám toto družstevníctvo má priniesť, skutočne aj prišlo. A tak teda vítame všetky tieto námety a program Sboru povereníkov, ktorý nám tuná bol načrtnutý. Ja však, vážení pánovia, dovolím si uviesť niekoľko poznámok, akosi na doplnenie obrazu nášho poľnohospodárstva, ktorý v takomto širokom expozé ani nemôže byť vo svojich jemnejších odvetviach zahrnutý, ale ktoré považujem za potrebné, aby sme v takomto váženom Sbere aspoň stručne naznačili. Nejdem sa tu zmieňovať o výsledku našej práce na konci hospodárskeho roku, ktorý sme práve uzavreli. Tento je Vám všeobecne známy, vy viete veľmi dobre, že každý statočný hospodár obzre sa za sebou, akože som gazdoval. To naše gazdovanie skončilo tohto roku práve pre zásah vyšších činiteľov, takou katastrofálnou neúrodou, akú sme nemali ani v priemere

desaťročnom. Vy viete veľmi dobre, že máme niečo vyše 66.000 vagónov obilia a že sme skľúdzali svojho času na Slovensku, v tých samých hraniciach, aké máme znovu teraz po pripávaní odtrhnutých nám južných území, 120, 140 až 150 000 vagónov obilia, ktoré teraz my tuná nemáme, hoci by sme ich tak veľmi potrebovali. Vy viete veľmi dobre, v akjej situácii sa nachádzame, čo sa týka dobytku, ja to tuná nebudem opakovať, bolo to už niekoľko ráz tuná povedané. Ale dovoľm si uviesť a pripomenúť niektoré iné otázky, ktoré sú nutné, aby sme si aspoň stručne uvedomili. Kto sa pamätáte, po prvej svetovej vojne bolo takéto heslo: Nemci prehrali vojnu preto, lebo nemali dostatok chleba. Ten, kto mal dostatok chleba, vyhral vojnu. Bola to prostá pravda, na tie časy skutočne prostá pravda. A že tomu tak bolo, dôkazom toho je, že nemecký generálny štáb ešte behom vojny, vydal príkaz svojim vedeckým laboratóriám agronomickým, technickým a chemickým, aby sa pokúsili vyrobiť umele chlieb. Lebo Nemcom sa toho prirodzeného chlebička nedostávalo. A nemecká veda aká je, však dobre poznáme, snažila sa rozlúštiť tento problém chleba a z vápencových podkladov za rozličných prísad a smesí snažila sa to, čo sa im nedostávalo k vedeniu vojny, vyrobiť. Lenže chyba lávky spočívala v tom, vážení pánovia, že tento chlieb nechceli potom ani psi sožrať. Bol taký nechutný a vyvolával žalúdočné reakcie, že skutočne prestalo sa s týmito pokusmi. Dnes, po druhej svetovej vojne môžeme toto prvé poznanie doplniť tak, že nielen chlieb je potrebný, ktorý je samozrejmosťou, ale že aj hrdinstvo našich armád, že aj duch je potrebný, že aj odpor je potrebný a že aj dobrá svetová aliancia je potrebná práve tak politická, materiálna, početná prevaha, dobre zorganizovaná, aby sa spupný nepriateľ porazil a tak aby sme dosiahli mieru a kľudu M.y, drahí priatelia, nemáme v úmysle, i keď dnes nám je tak potrebný ten chlieb, aby sme nejakými umelými cestami snažili sa ten nedostatok, ktorý tuná je, dorobiť, ale snažíme sa ho prirodzenými cestami, prirodzenými bielkovinami a potrebnými všetkými látkami vyrobiť tak, aby sme sa ho mohli nasýtiť. Vážení pánovia, hoci bolo už na Slovensku i v terajšej dobe povedané niekoľko ráz, že Slovensko je zemou

viacej živočíšncu, ako obilnou, ja zastávam názor ten, že Slovensko je zemou obilncu a živočíšnou. A to z toho dôvodu, vážení priatelia, že my máme prirodzené výrobné pomery také, ktoré priamo nás predestínajú k tomu, aby sme v tých južných oblastiach neopúšťali obilnárstvo, ale zostali i naďalej tou čilnou komorou, nielen pre náš biedny národ v severných krajoch a v tých horných končinách, ale aj pre celú Československú republiku. Vážení priatelia, my sme vyvážali, keď boli mierové časy až polštvrťtisíce vagóna pšenice prvotriednej do tých stredísk tam, kde sa doľuje, kde sú veľké pece a komíny, tam kde je veľmi mnoho obyvateľov na jednom štvorcovom kilometri a tak to bola slovenská výborná pšenica, ktorá tam šírila našu pestovateľskú zdatnosť a úroveň našich druhov pšeníc tuná už aklimatizovaných. Vážení priatelia, bolo v tom čase tiež zvykom hcnosiť sa heslom, ktoré bolo vyslovené týmito dvoma slovíčkami: écnomie dirigé — riadené hospodárenie p'válečné v čase, keď začaly svetové krízy. My keď robíme program dnes Sporu povereníkov, musíme sledovať a myslieť nielen tesne na zajtrajšok, ale musíme myslieť i na tú ďalšiu budúcnosť. A tak teda vieme, prečo vznikly svetové krízy. Vieme, prečo vznikol chaos, vieme prečo to všetko vzniklo, aby svet bol rozbúraný v základoch a vypestovala sa taká nenávisť jedného voči druhému, ktorá mohla viesť len k vojne. My si prajeme, zo stanoviska pôdohospodárskeho, ktorý pracujeme na pôde, aby sme mali teraz lepší poriadok sveta, než bol vtedy, aby bol tuná orgán medzinárodný, ktorý by vedel zjednať nápravu a zjednať poriadok, keď sa svetové konferencie usnávajú o tom, kto čo má pestovať a ako sa majú distribuovať statky a tam kde je hcnosť naproti tomu zas ako v tých krajoch, kde je zas nedostatok. My si to prajeme, aby tento svetový hospodársky poriadok nastal, do ktorého sa my začleníme, chceme sa začleniť, ako člen kladný a našu republiku Československú chceme začleniť, lebo však dúfame, že po prvých ťžkostiach ktoré prekonáme, zase dosiahneme tej výšky, tej úrovne nášho poľnohospodárstva na akej sme stáli predtým. Vážení priatelia, dovoľte, aby som Vám naznačil aké sme my mali všeobecné výnosy, aby sme poznali trešču aj politiku produkčnú.

ktorá je veľmi dôležitá a ktorá predpokladá práve urobenie dobrých osevných plánov. Veď tieto sú základom našej chlebovej podstaty, my musíme dobre si premyslieť osevné plány, aby sme vedeli tak dirigovať štátnu a slovenskú politiku, aby nám ona zabezpečila skutočne ten blahobyt a vyrovnanie tých schodkov a nedostatkov, alebo prebytkov, ktoré v jednotlivých zemiach sú, aby sme nekonkurovali si vzájomne, ale aby sme sa dopĺňali. My túto politiku, produkčnú musíme veľmi pečlivo sledovať, lebo na predpokladá práve toto vyrovnanie, túto štandardu. Ja si Vám dovoľím uviesť len stručne, aby ste videli v priemere trinásťročnom, vážení priatelia, to je priemer veľmi cenný z toho dôvodu, že bola možnosť tam i úrod i neúrod v takých trinástich rokoch, aby ste videli, ako vlastne stojíme, aby sme poznali ten skutočný obraz. Na príklad v pšenici ozimnej, leu letmo sa zmienim o tom, dlho Vás s tým zdžizňvať nebudem, ale je to potrebné pre tú našu praktickú politiku roľnícku a maloroľnícku. V pšenici ozimnej Čechy mali v trinásťročnom priemere výnosy 18,3 q na 1 ha, Morava a Sliezske 17,9 a my sme mali len 13,5 q na 1 ha. V žite ozimnom 16,6 q mali Čechy, Morava, Sliezsko 16,5 q a Slovensko len 12,8 q na 1 ha. Podobne v jačmene ozimnom Čechy mali 18 q, Morava Sliezsko 18 a Slovensko 13 q. Tak je to aj v ovsí, Česi mali 17,2, Morava Sliezsko 17,1 a Slovensko 11,2 q na 1 h. Pokrok hospodársky u nás nešiel paralelne so zemami českými. Preto bolo veľmi správne, že bolo zdôraznené v expozé pána predsedu to, že je potrebné venovať tiež pozornosť vzdelávaniu, riadnej propagácii na poli nášho hospodárskeho pokroku, menovite teraz v zimnom období. Dúfam, že tento čas bude pre tieto ciele využitý.

Pokrok hospodársky nešiel paralelne, hoci to už bola aj prvá republika, ktorá umožnila tento rozvoj lebo behom týchto 13 rokov, jak som Vám uviedol, videli ste tie rozdiely jednotlivé. V Čechách pribudlo, teda prírastok hektárový bol v pšenici ozimnej 8,4 q, na Morave a v Sliezsku 4 q a na Slovensku 1,2 q. Behom trinástich rokov plus v pšenici jarnej v Čechách bolo 5,8 q na Morave a v Sliezsku 4,9 a u nás len 1/4 q, behom trinást rokov. Podobne u žita ozimného v Čechách 7,7 q, na Morave a v Sliezsku 6 q u nás len 2,7 q. A tak to bolo i u jačmeňa. Ozim-

ného v Čechách 5,6 q, na Morave a v Sliezsku 3,9 q a u nás 3,4 q. Priemer v Čechách bol 6,8% prírastku, na Morave a v Sliezsku 5,2% u nás 2,1% behom trinást rokov. Aké boli príčiny, vážení priatelia, že tomu tak je, že ten pokrok nevyrovnával sa lepšie? Príčiny predovšetkým boli tie, že bola u nás menšia kultúra ľudu, v začiatku len bolo hospodárske školstvo a výskumníctvo. Tu neboly tak mnohostranné výrobné prostriedky k dispozícii, ako tam. Nepoužívalo sa toľko umelých hnojív, lebo nemali sme tiež domácu bázu. Starú domácu bázu k tomu a tak toto všetko boli tie dôvody a príčiny pre ktoré napriek tomu, že sme veľký pokrok urobili, nemohli sme držať paralelný krok s tým prírastkom aký nastal tam. A jestli Vás len trochu zaujíma, dovoľte, aby som Vám uviedol, ako sa to finančne vyjadri- lo toto, ten prírastok, ten pokrok u týchto troch zemí. Obyvateľstvo, patriace k poľnohospodárstvu percentuálne k celkovému obyvateľstvu v roku 1930 činilo v českej zemi 24,1% moravsko-sliezskej 28,6% u nás na Slovensku ako Vám je známe, 56,8%. Hustota obyvateľstva bola vtedy na km² v Čechách 143 ľudí, Moravsko-Sliezskej zemi 138, u nás 71 ľudí. Všetkého na 100 ha poľnohospodárskej pôdy obyvateľstva patrilo v Čechách 216, v Moravsko-Sliezskej zemi 205 a na Slovensku 116. Poľnohospodárskeho obyvateľstva na 100 hektárov zeme patrilo 52, v Moravsko-Sliezskej zemi 58, u nás 66,1. Produktivita pôdy v korunách vyjadrená na 1 ha poľnohospodárskej pôdy činila v Čechách 4000 korún, na Morave a v Sliezsku 3892 a na Slovensku 2407. Tržba v korunách na 1 ha poľnohospodárskej pôdy v českej zemi činila 2911, na Morave a v Sliezsku 2622, u nás len 1456 Kčs. Tržba v percentách produktivity pôdy v Čechách 72%, na Morave a v Sliezsku 67%, u nás len 60%. A tak aj poľnohospodársky dôchodok v korunách na 1 ha poľnohospodárskej pôdy činil v Čechách 1931, na Morave 1650 a u nás 1221 korún. Tak vidíte tiež ten finančný efekt, ten finančný obraz, ako sa nám javil v dôsledku toho, že taký prírastok, taký krok nebolo možné na Slovensku držať z príčin, ktoré som tu napísal, lebo nebolo možno tých dvadsať rokov všetko dobehnúť, čo dúfame, že na omnoho širšom základe na omnoho širšej báze tvoriac základy, nové základy nášmu pôdohospodár-

stvu, bude nám čoskoro možné. Aktívny kapitál poľnohospodársky na 1 ha poľnohospodárskej pôdy bol v zemiach českých asi dvojnásobný proti nášmu. Mŕtvý inventár v zemiach českých činil asi 1420, u nás len 493 korún na 1 ha pôdy. Vidíte tu tú slabú stránku našej mechanizácie ktorej snažíme teraz čeliť tým, že chceme na širokom podklade tú mechanizáciu previesť, lebo však tam vidíte tie stroje a nástroje, akú veľkú položku, trikrát, až štyrikrát takú mali v Čechách, ako mali u nás. No tomuto dúfam teraz za predpokladov, aké my tu máme, budeme môcť čo najskôr urobiť zadosť.

Taktiež boli veľké rozdiely v nákupe jadrných krmív a umelých hnojív v Čechách a na Morave. Tam sa javila potom tá intenzita. Produktivita na 1 ha poľnohospodárskej pôdy činila v zemiach českých asi 2810 korún a u nás len 1349 korún.

Naše hospodárske sústavy sú podmienené prirodzenými výrobnými podmienkami, vážení pánovia. My máme hospodárske sústavy jednu do druhej zapadajúce preto, lebo máme terén vlnitý, doliny, údolia striedajú sa s nížinami atď. Ale práve z toho dôvodu, že hospodárske sústavy, pod ktorými treba rozumieť spôsob poľnohospodárskej výroby, podliehajú rôznym okolnostiam, medzi ktorými je aj inteligencia ľudského činiteľa pracujúceho na pôde. To tiež zapadá ako dôležitý faktor pri používaní hospodárskych sústav. K tomu je potrebná tá osвета a vôbec tá riadna propagácia, o ktorej bolo tuhá hovorené.

Podobne ako som to načrtnol stručne, čo sa týka produkcie obilnej, podobne je to aj v produkcii živočišnej. Vážení pánovia, my, v roku 1911 na Slovensku na území terajšom, na 100 obyvateľov chovali sme 376 kusov dobytky. V Čechách vtedy chovali 338 a na Morave a v Sliezsku 298. V roku 1937 chovali sme na Slovensku 305, v Čechách 314 kusov a na Morave a v Sliezsku 286 kusov. Srovnaním týchto dát vidíme, že Slovensko v chove hovädzieho dobytky nikdy nekleslo pod celosložitý priemer a bolo značne v počte dobytky pred Moravou a Sliezsokom. Len Čechy v roku 1937 chovaly niečo viacej, ako sme chovali my. V roku 1911 na tomto území 376 kusov dobytky na sto obyvateľov a v roku 1937 len 305 kusov, teda o 70 kusov menej, stalo sa to preto, že

samozrejme aj počet obyvateľstva stúpol a s tým sa tá číslica zmenšila.

Celkove v roku 1911 chovali sme na Slovensku 1.127.000 kusov dobytky a v roku 1937 1.077.636 kusov, teda len o 30.000 menej. Že koľko chováme teraz, dámy a pánovia, nechcem Vám prezradiť, lebo je to smutná kapitola, nedosahuje to ani 1/2 milióna. Tak ráčite vidieť, v akom stave sa my nachádzame, aby sme pochopili, aká úmorná práca bude tuhá potrebná, aby sme my dosiahli behom niekoľko rokov stavu, v akom sme boli, aby sme my zas na tú výšku sa dostali, kde sme boli po stránke šľachtienia dobytky.

A tak naše hospodárstvo, ktoré má základ v maloroľníctve, bude vyžadovať práve tú najväčšiu starostlivosť o tohto malého človeka. Naše hospodárstvo práve, že je podmienené maloroľníctvom, odzrkadľuje sa aj čo sa týka používania spotreby mäsa. Toho času samozrejme nemôžeme toto porovnať s pomermi aké sú. Ale keď my porovnáme a uvažíme, že od spotreby mäsa a cukru a takýchto plodín záleží, vlastne odzrkadľuje sa blahobyť národa, tak iste pochopíme, keď uvedieme, že u nás sa hovädzieho mäsa spotrebovalo na jednu osobu priemerne 5,71 kg v Čechách zatiaľ čo spotrebovalo 14,88 kg. Teda v rokoch priemere 13 (od roku 22 až do 31) telacieho mäsa 1,73 kg, v Čechách 2,63 kg, bravčového mäsa: u nás 7,62 kg, v Čechách 12,76 kg. A tak vidíme, že tento drobný človek, ten maloroľník ďalej si od úst utrhol, predal, lebo potreboval peniaze na to, aby si mohol tie veci kúpiť, ktoré mu chýbali. Takto to bude potrebné, aby sme našu poľnohospodársku politiku zamerali práve na toto gros národa, aby sme sa jej venovali a aby sme zo všetkých síl pomáhali na nohy hospodárskej prosperite práve tejto našej najvzácnejšej vrstve.

Okrem toho je tu potrebné, aby sme správne zamerali našu výrobu na geonomický základ. Geonomický základ, to je základ správnej výroby. To je základ taký, ktorý nám zaručí, že v daných prirodzených pomeroch, len také produkty budeme pestovať, ktoré sú tam už vyskúšané, ktoré sú tam už odolné proti všetkým vplyvom prírodným. A toto je to hlavné, aby sme túto geonomickú stránku mali na zreteli a podľa tejto sa riadili pri robení hospodárskych plánov.

Pôdohospodárstvo naše potrebuje ďalej istotu. Potrebuje istotu proti plánovaniu a k vôli trvalým investíciám. Práve preto, že ide o plánovanie ďalekosiahle, musíme už vedieť z celkového štátneho hľadiska, ako máme túto usmerňovať osov takých plodín, ktoré v Čechách a na Morave nie sú.

A okrem toho potrebujeme prevádzuť už aj trvalé investície. Nielen tie prechodné, ktorými sme len tak akosi zalpili tú diery na tom hospodárskom dvore toho roku, ale nechceme ju už tak zalpovať v budúcom roku. Chceme ju už trvale podložiť, tak preto sú potrebné tieto trvalé investície. Popri momentálnom obstaraní všetkých nedostatkov, dobytká, osiva atď., ktoré sú v prúde, je nám treba predovšetkým dobrý hospodársky plán. Dobrý hospodársky plán v rastlinnej a živočíšnej výrobe. Pri Ministerstve zemedelstva bola už zriadená ústredná plánovacia komisia poľnohospodárska, ktorá z celoštátneho hľadiska tieto problémy rieši. My sme u nás už zriadili Slovenskú plánovaciu poľnohospodársku komisiu s rôznymi sub-komisiami, ktoré nám majú vypracovať a podať návrhy na ďalšie plány, aby sme ich mohli pojsť potom do celkového štátneho hospodárskeho plánovania.

Okrem toho, ako som už uviedol, okrem výroby geonomickej, treba nám dobru činnosť osvetovú a propagačnú v najbližšom zimnom období a intenzívne treba nám pokračovať vo vnútornej kolonizácii a vo všetkom tom, čo sa týka pôdy.

Dámy a pánovia, pôda je matka, ale aj mačocha. Pôda, to je substrát, ktorý keď je dobre obrábaný, nesklame nás. A my nechceme, aby táto pôda bola ochudobňovaná v budúcnosti, chceme sa pričiniť všemožne, aby bola obohacovaná, obhospodarovaná tými zdrojmi, ktoré budú hnacou silou k vybičovaniu lepších a istejších úrod. Dávni obyvatelia sveta už poznali tú pravdu, že za mečom má ísť pluh. Za mečom má prichádzať pluh. My Slovania, my sme nedobývali sveta, ale napadnutí vedeli sme sa obrátiť a aj mečom víťaziť. Z toho aj pre nás plynie poučenie a skúsenosť vekov, že za mečom má prichádzať pluh a za pluhom šťastie národa. Snažme sa, aby sme toto šťastie zo slovenskej pôdy nášmu ľudu vykúzlili, tak, aby nás veky zehňali.

Ja expozé pána predsedu Sboru povereníkov beriem za poľnohospodárstvo na známosť a ho schvaľujem (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Slovo má pán člen Rady Ing. Takáč.

Člen SNR Ing. Takáč:

Vážení, dovoľte mi, aby som v rámci rozpravy o vyhlásení predsedu Sboru povereníkov povedal niekoľko slov o aktuálnych otázkach v priemysle. Predovšetkým doba od podpísania dekrétov o zoštátnení priemyslu a bánk bola vyplnená veľmi pilnými poradmi o organizácii národných podnikov a pracovalo sa najmä tu v Bratislave a v Prahe na štatúte národných podnikov, ktorý je už tak ďaleko, že v najbližších dňoch má byť podpísaný a uverejnený. V súvislosti s tým boli porady, na ktorých sa debatovalo a na ktorých sa vypracovával návrhy na menovanie riaditeľov ústrednej správy a riaditeľov oblastných správ. Generálni riaditelia ústrednej správy boli menovaní asi pred týždňom, z nich dvaja Slováci. Námetníkovia ústredných správ boli menovaní v sobotu, medzi nimi štyria Slováci. Návrhy na menovanie oblastných správ sa teraz vypracúvajú a podobne v najbližšej dobe sa príročí k skupeniu jednotlivých závodov do národných podnikov, ako aj k menovaniu riaditeľov týchto národných podnikov. O týchto rokovaniach treba zvlášť to povedať, že pri výbere ľudí zvlášť sa dbá na to, aby tí, ktorí budú riaditeľmi už či ústrednej správy, oblastnej správy alebo aj národných podnikov, majú byť predovšetkým odborníkmi, ktorí zaručia hladký chod novovytváraných našich priemyselných podnikov, v saskupení tak, ako sa vytvorila.

Všeobecne treba konštatovať, že na Slovensku máme krajný nedostatok odborníkov. A i z tohto dôvodu nemohli sme i do Prahy delegovať dostatočný počet zo Slovenska. Slovenský priemysel, ako je známe, je veľmi slabý a čo sa týka vedúcich technických síl, je to ešte horšie, pretože mnohí z vedúcich technikov boli Maďari, alebo Nemci a mnohí z nich sa tiež v minulom režime kompromitovali. Takýchto ľudí ovšem na vedúce postavenia delegovať nemožno.

Tieto porady sa konaly za účasti predovšetkým Povereníctva pre priemysel a

obchod, potom Ústredia odborových sväzov Slovenska, ktoré reprezentovali viac-menej zástupcovia Slovenského technického sboru, potom Sväzu Slovenského priemyslu a štátneho plánovacieho a štatistického úradu.

Čo sa týka stavu nášho priemyslu, to bolo už vo vyhlásení predsedu Sboru povereníkov povedané, že náš priemysel je viac-menej pripravený, aby mohol pracovať a čiastočne že tiež pracuje. Predovšetkým bolo povedané, že čo sa týka zásobovania priemyslu surovinami, na tejto stránke je situácia skoro naprosto uspokojivá. Hoci toto bolo celkom jasne povedané, predsa zase v tlači sa objavily zmienky o tom, že náš priemysel suroviny nemá. A ku podivu stalo sa tak v časopise, ktorý sa volá „Budovateľ“ a ktorý je hospodárskym časopisom a síce v súvisi s úvahou o zvyšovaní výkonu. Situácia je všeobecne taká, že vo fabrikách spoločným úsilím technických vedúcich i administratívnych vedúcich i robotníkov je všeobecná snaha zvyšovať výkon. Zaujímavé, že hospodársky časopis bez toho, aby sa informoval v jednotlivých záležitostiach, aká je situácia, moc teoreticky uvažuje a dochádza k takému záveru, že teraz snaha o zvýšenie výkonu nemá miesta, ba dokonca tvrdí sa, že je nebezpečné teraz zvyšovať výkon. My vieme veľmi dobre, že máme na Slovensku niekoľko závodov, kde výkon veľmi pekne stúpa a sme tedy radi, že práve spolupracou robotníctva i vedúcich síl technických mohli sme dosiahnuť takéto výsledky. Naproti tomu „Budovateľ“ zaujíma k tomuto naprosto opačné stanovisko. Ja nemám obavy o to, že by toto stanovisko mohlo ovplyvniť predovšetkým robotníkov. Ale mne samotnému sa sťažovali niekoľkí kolegovia zo závodov, jak je to možné, že v takomto časopise tak neinformovane a tak nesprávne píše. Neviem, či to mám charakterizovať ako priamo sabotáž, pretože neinformovanosť to je slabé slovo na to. V každom prípade treba opätovne žiadať, tak ako som to už minule robil, aby si naše časopisy zvlášť všimnaly všetkých otázok, ktoré sa týkajú priemyslu. A špeciálne o časopise „Budovateľ“ treba zvlášť podtrhnúť, že nie je toto prvý krát, kde redaktori a spolupracovníci tohto časopisu neprejavujú nijaké zvláštne pochopenie pre úlohy, ktoré pred nami stoja.

Snáď bude potom treba v budúcnosti prikrôčiť k iným opatreniam, aby tieto orgány, ktoré majú podporovať všeobecnú snahu, od ktorej koniec-koncov závisí zásobovanie obyvateľstva dnes a bude závisieť aj zajtra, aby takéto orgány neprekážali, ale aby plnili svoju povinnosť a podporovali tieto snahy.

Veľmi vážnou otázkou je ťažba uhlia. Vážení páni, uvažujeme o tom, že budeme musieť prikrôčiť, z dôvodov nedostatku uhlia k obmedzeniu železničnej dopravy, zatváraní škôl, zastavovaniu fabrik, ktoré už bežia. Situácia je taká, že síce kontingenty, ktoré nám boli pridelené ústrednou vládou, sú dosť uspokojivé, ale revíry, ktoré tieto kontingenty majú dodať, ich nemôžu dodať, pretože ťažba je nedostačujúca. Situácia je p. tom taká, že Slovensko má k dispozícii len asi štvrtinu celkovej normálnej spotreby uhlia a táto štvrtina sa približuje ešte k jednej pätine, pretože v zime špeciálne táto spotreba je veľmi vysoká.

Pokiaľ ide o Handlovú. Handlová stále ešte zápasí predovšetkým s ťažkosťami a s nedostatkom robotníkov. Potrebovali by sme ešte asi 1.000 robotníkov. A ich ťažba dosahuje asi polovičku normálnej ťažby. Preto by som chcel zvlášť na to upozorniť: Keď výjdu tieto opatrenia ku ktorým sme prinútení, aby tady všetci ich vzali na vedomie a proti nim nereptali. Žiaľbohu, vravím, i školy sa budú musieť obmedziť i doprava i priemysel. My síce máme prísluhy, že kontingenty, ktoré dostávame z Moravskej Ostravy majú byť dodané, ale zase musíme s tým počítať, že ťažba v Moravskej Ostrave to zase zne-možní.

V oblasti priemyslu je situácia dosť vážna a čakajú nás po tejto stránke ešte ťažšie týždne a mesiace. V otázke distribúcie priemyselných výrobkov v posledných týždňoch urobil sa značný pokrok a dúfame, že do Vianoc budeme tak ďaleko, že celá verejnosť bude môcť s uspokojením konštatovať, že najmä v oblasti textilných výrobkov a kožených výrobkov budeme môcť uspokojiť všetky tie naliehavejšie potreby, ktoré naše občianstvo má (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Slovo má pán člen Rady Neckár.

Člen SNR Neckár:

Slávna Slovenská národná rada! Veľmi

Kutujem, že vyhlásenie pána predsedu Sboru povereníkov dostalo sa nám do rúk vlastne len po tieto dni, poťažne až teraz. Tak vlastne nebolo ani času dôkladne sa ním zaoberať a porobiť si na všetko poznámky. Druhá vec, ktorú vopred chcem ešte pripomenúť je, že pozvanie na zasadnutia Slovenskej národnej rady dochádzajú na východné Slovensko veľmi neskoro. Ja som dostal pozvanie v nedeľu ráno, nech náhodou nevojdem do úradu, tak o tom neviem. A vidím, že ostatní členovia z východu ani nie sú tuhá prítomní.

Prosil by som, aby v budúcnosti aspoň týždeň vopred boli uvedomení. Pošta nefunguje ešte tak presne, ako tu na západe. A konečne ešte o jedno by sme prosili my východniari, aby Povereníctvo pre dopravu zabezpečilo nám trochu príjemnejšie cestovanie. Je to nemožné, keď niekedy musíme cez obľoky vychádzať z vozňov. Je to nemožný stav, keď musíme cez noc stáť. Snáď už by bolo možné zabezpečiť pre členov Slovenskej národnej rady aspoň jedno oddelenie?

Čo sa týka vyhlásenia pána predsedu Sboru povereníkov, konštatujem, že pracovalo sa v Sbere povereníkov, nakoľko to bolo možné. A čo sa týka jednotlivých rezortov, pozorujem, že z niektorých rezortov máme zprávy veľmi obširne skutočne, ale niektoré sú veľmi stručné, takže ten obraz nie je úplný. Ja sa tu dotknem len rezortu školského. Zpráva hovorí, že na poli školstva boli docílené pozoruhodné výsledky. Keď viem, aká je to namáhavá práca, predsa musím konštatovať, že tie výsledky nie sú všade také, aké by sme očakávali. I keď uznám, že vyučovanie na školách je spojené dnes s veľkými ťažkosťami, menovite na východnom Slovensku, kde nemáme školských budov. V mnohých školách nemáme dostatok učiteľských síl. Predsa zdá sa mi, že v prvom rade tomuto bolo treba odpomôcť, totiž, aby sa školská správa postarala o učebne, o stánky kultúry, popri rekonštrukčných prácach. V prvom rade, aby sme mali v obciach, kde sa už niekde dva, tri roky nevyučovalo, aby sme mali školu, i keď snáď len dočasne. Miesto toho stretáme sa s reformou školstva, o ktorej musím povedať, že je potrebná, ale zdá sa mi, že v prvom rade sme sa mali starať o to, aby sa deti naučily tam na východe to najpotrebnejšie

a nebolo potrebné ihneď prichádzať s reformou, ktorá prináša do východnej oblasti Slovenska skorej chaos. Ako to ide vlastne so stavbou i tých dočasných škôl, na to dovoľm si Vám tu, slávna Slovenská národná rada, spomenúť jeden prípad. Bolo to hneď začiatkom júna, keď som videl školu zničenú, zbúranú a priniesol som na Povereníctvo plány, ovšem súkromné plány, aby sa tam stavalo, tým viac že Povereníctvo pre poľnohospodárstvo už povolilo aj pozemok. No, ale svätý byrokratizmus, tak sa zdá, že neprestal a od tých čias minuly 4 mesiace a v tejto veci sa nestalo nič okrem snád' nejakých papierových plánov. Pritom všetkom, že občania tejto obce prisľúbili tehlu, ktorá je veľmi blízko, prisľúbili vápno, prisľúbili kameň potrebný, drevo atď. Všetko je na blízku, ale vo veci sa nič nestalo, takže sa tam nevyučuje, hoci to bolo možné.

Posledné časy žiadala táto obec, aby dostala aspoň drevenú školu, tie školské pavilóny, ani tomuto nebolo vyhovieť. By som prosil, aby skutočne po tejto stránke venovala sa väčšia pozornosť východnému Slovensku a aby, ak je to možné, a verím, že je to možné, aspoň tieto drevené budovy, tieto drevené školy boli tam poslané. Poťažne mohli by to byť aj tie príbytky drevené, tie baráky, z ktorých by sa školské učebne a príbytok pre učiteľov mohol iste opatriť.

Zpráva dotýka sa personálnych otázok učiteľov. Personálne otázky to je tiež zaujímavá vec. Je nedostatok učiteľov, čítame v zpráve, ale expositúra v Košiciach, keď išlo o ustanovenie učiteľov, vyhlásila mi, že je nadbytok učiteľských síl, takže všetky učiteľské sily, ktoré nemajú diplomy, nemôžu ani vyučovať. A k tomu zase konkrétny prípad. Je tomu dva mesiace, čo si absolventka učiteľskej akadémie podala žiadosť, chudobné dievča, ktoré ničoho nemá, o ustanovenie. Podnes to ustanovenie nedostala. Ja viem, kde vznikajú tieto ťažkosti. Ale ja myslím, že pri dobrej vôli a trochu menej toho byrokratizmu bolo by možné ju ustanoviť i vtedy, jestli snáď tie písomnosti, tie žiadosti ležia dakde ešte odložené a nebolo ich možno ešte zatriediť patričným referantom. Tomuto by sa dalo, myslím, veľmi ľahko vyhovieť.

Prekladanie učiteľov. Správa žiada si prekladanie učiteľov z východu na západ a naopak. Je to správne stanovisko, hľa-

zané snáď odkedy Československá republika jestvuje, ale žiaľbohu, ani tu sme sa nedostali veľmi ďalej. lebo každý sa akosi ťahá len domov. To má po stránke politickej, to má po stránke národnej veľikánsky význam, aby východoslovenskí učitelia prešli na západ a naopak. Bližšie to vysvetlovať ani nemusím. I keď sa poukazuje dnes na to, že sú tu zase hospodárske a finančné ťažkosti, myslím, že sa táto akcia mala už dostať do prúdu a že by prekladanie učiteľov bolo aj uskutočnené. A to platí nielen o učiteľoch, profesoroch, to platí vlastne o všetkom úradníctve vôbec.

Učiteľské platy, to je tiež boľavá otázka. Naši kultúrni pracovníci sú platení veľmi zle. Zase musím spomínať učiteľov a profesorov v prvom rade. Viem, že v najkratšej dobe bude po tejto stránke zjednaná nejaká náprava. Ale nie je možné, aby učiteľ vyučoval pri doterajších dôchodkoch svojich, lebo keby šiel na tie rekonštrukčné práce, ktoré sa tam konajú, tak dostane rozhodne tri aj štyri razy väčší plat, ako požíva učiteľský plat. Ale najboľavejšia otázka pri týchto učiteľských platoch ani nie je to minimum, čo vlastne nás musí zahŕňovať, ale je iné je to, že skutočne naši učitelia tam na východe veľmi mnohí vôbec od 1. septembra platu nedostali. To je prosím niečo takého že je to hanba pre celé naše vedenie. Ja viem, že prečo sa to stalo. Ale myslím, že by sa tomu dalo odpomôcť predčasným.

Spisy košické nie sú ešte roztriedené. A následkom toho máme učiteľov, ktorí sú štyri mesiace bez platu. Počúvam práve, že má tomu byť odpomôžené po tieto dni že to dostanú všetci. Ale poviem aj tu jeden konkrétny prípad, ktorý sa odohral pred týždňom. Do Košíc prišla jedna pani zo Šariša. Doniesla predávať košeľe učiteľka, keďže učiteľ a jeho manželka učiteľka za štyri mesiace nemajú platu a nemajú z čoho žiť. No, košeľe nemohla predáť, lebo sa odrazu objavili na trhu nejakí civilisti, novie sa presne či to boli z HUS alebo NB, z košeľe jej rekvirovali. Pál som požiadavý, aby som za tým šiel a hľadal, ale košiel niet, a ani platu. Ani ich nepredala a tá bieda trvá ďalej. Tak takéto prípady sú veľmi smutné a nemalo by sa to opakovať.

Preverovanie učiteľov a profesorov. To je tiež osobitná kapitola. Zráva hovorí

o tom, že toto preverovanie veľmi dobre dopadlo, lebo len asi 5% učiteľstva ostalo nepreverených podľa prvého stupňa a ostatní, že môžu vyučovať. Znáam pomery, hovorím zase o východnom Slovensku a musím oproti tomu tvrdiť, že to preverovanie nebolo správne. Ja nedotýkam sa iných rezortov, ale jestli povážime, že v tých našich mestečkách, dedinách v prvom rade učitelia i keď z donútenia, boli vedúcimi HG-stických pohybov. — uznáme, že boli do toho nútení, — ale keď nielen, že chodili v tej uniforme, ale že popri tom ešte aj terorizovali ostatných, ja myslím, že ponad tieto veci nemožno prejsť tak ľahko, že bude potrebné, aby sa toto preverovanie obnovilo. Ba čo viac, vidím, že mnohí, ktorí vlastne nemali byť preverení, ale mali patriť pred ľudový súd, zaujímajú dneska v našej verejnej správe miesta lepšie, ako pred tým. Ja volám po revízii tohto preverovania a myslím, že nahliadneme v krátkej dobe, že to bude potrebné vykonať už aj preto, lebo jestli sa stretáme dnes s tými všelijakými letákmi a dopismi po našich mestách, jestli sa stretáme s propagandou, jestli sa stretáme s vychvaľovaním starého režimu, musíme hľadať duchovných pôvodcov v týchto kruhoch, ktorí sa aj vtedy exponovali tak, ako sa exponovať nemali. Dotazník, ktorý vyplňali učitelia, zase myslím sa to vzťahuje aj na iné rezorty, nepostačí k tomu, aby centrálna revizná komisia mohla zrevidovať a preveriť niekoho, veď vlastne veľkú väčšinu z tých ľudí nepozná. S vďakou kvitujem, že vydávanie svedectiev o politickej spoľahlivosti bolo prevzaté národnými výbormi a že to neostáva v miestnych národných výboroch. Bude to iste lepšie. Ale, musím poznamenať, že som sa zadi-
vil nad tým, že úradníci, ktorí boli preverení v týchto centrálnych preverovacích úradoch, tí už nemusia predkladať viac svedectvo o politickej a národnej spoľahlivosti. Myslím, že i tu by bolo treba od nich žiadať znova takéto svedectvo. Mnohí ho vôbec nepredložili, lebo boli preverení.

Toto by bolo čo sa týka samého školstva a tu by som sa dotknul stredného školstva, menovite reformy stredných škôl. O tomto vyhlásenie pána predsedu Školu povereníkov nehovorí ničoho. Toto, táto reforma stredného školstva vstupuje do života uprostred školského roku

v pomeroch ešte dosť rozháraných a ťažkých, a nestretá sa s porozumením, myslím ani u samých vychovávateľov. Ja viem, že tú reformu potrebujeme. My sme zažili za šesť rokov veľký úpadok školstva ľudového, ale ešte viac stredného. Či táto reforma, ktorá má byť, túším len nejakým pokusom, má priniesť obživenie školstva a mala by priniesť nejakú nápravu v školstve, o tom silne pochybujem. I keď sa samou reformou nezaobhrám, tak myslím, že Slovenská národná rada o takejto vážnej otázke mala vedieť a mala sa ňou zaoberať a pevne verím, že sa ňou zaoberať bude a členovia Slovenskej národnej rady zaujmú k tejto reforme svoje stanovisko. Spomeniem len jedno: Podľa tejto reformy nebude vlastne možné, aby stredoškolský žiak mohol prejsť do Čiech alebo na Moravu za žiaka. Keďže tam je cenová celkom iná. Myslím že nie je našim cieľom, aby sme tu robili nejaký čínsky múr, naopak, je cieľom, aby sa to sblížovalo, lebo také prípady sa vyskytnú iste aj u nášho úradníctva, ktoré prechádza do Čiech a na Moravu a bude potrebné, aby si svoje žiactvo prenieslo tam. Tedy toto myslím není ešte dopracované a je to len nejaký pokus, ktorý ale sa nedarí ani preto, lebo nemáme na tie reálne predmety, ktoré vlastne tvoria základnú celej osnovy, nemáme dostatočných síl.

Dnes vyučujú na stredných školách učitelia z ľudových škôl, uznám prosím, že môžu aj dobre učiť. Vyučujú skončení maturanti, z ktorých mnohí složili takzvanú expres maturitu, ale ja myslím, že týmto vlastne niveau školy nenapomáhame, naopak, týmto ono klesá.

Ja by som si dovoľil upozorniť na túto veľmi vážnu vec. A ešte je tu aj starostlivosť o študujúcu mládež, ktorá prechádza do štátnych internátov. Toto už bolo odhlasované, len toľko pripomínam, že by bolo potrebné, aby internáty boli skutočne poštátnené nielen na papieri, ale aj v skutočnosti, aby na čele týchto internátov stáli ľudia pokrokoví, vzdelaní, ktorí by skutočne vychovávali našu mládež.

Tiež postrádam tu zprávu o cirkevnom živote, poľažne o cirkvách, ktorých tento rezort sa rozhodne mal dotknúť a vykázať nám aspoň čo sa tu docielilo, aké sú ďalšie snahy, aké bude položenie cirkvi v budúcnosti, aký bude pomer cirkvi oproti štátu. Táto zpráva to totiž postráda a myslím, že neskôršie budeme mať mož-

nosť i o tomto prehovoriť. Pri školstve vôbec prosím dbať o to, aby reformy, ktoré sa uvádzajú do života boli dostatočne premyslené, aby boli napred prejednané s patričnými vychovávateľmi a učiteľmi a len tak aby vstupovali do života (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

K slovu sa prihlásil člen Rady pán Dr. Falčan.

Člen SNR Dr. Falčan:

Slávna Slovenská národná rada! Pri kladení základov novej Československej republiky uvedomujeme si všetci, že sa nemôžeme vrátiť do predmníchovských pomerov. Uplatňujú sa a to navzájom z českej i slovenskej strany nové hľadiská na pomer česko-slovenský, na náš vnútropolitický život a najmä na našu hospodársku a sociálnu politiku. Sú to hľadiská a názory iné, než aké oficiálne vládly v prvej republike. Ak naša hospodárska politika má byť ozaj novou, tak to platí pre politiku poľnohospodársku jednako, ako pre politiku priemyselnú a obchodnú. Nie preto, že by sme za každú cenu chceli novoty, ale preto, že za to hovorí vážne dôvody. Ponajprv naša roľnícka politika musí byť národná. Nesmieťme a nebudeme robiť agrárnu politiku spolu s maďarskými veľkostatkármi a nemeckými privandrovalcami, ako sa robila v minulosti. Záujmy maďarských zemepánov nikdy viac nespojíme a nestotožníme so záujmami slovenských roľníkov. Ďalej naša poľnohospodárska politika musí byť maloroľnícka a nie veľkostatkárska (potlesk). Musíme mať pred očami stále tú veľkú sociálnu mizériu malých roľníkov. Hospodárske a sociálne otázky roľníkov nesmú sa zakrývať všeobecným hľadiskom poľnohospodárskeho záujmu, pod ktorým sa v minulosti skrývaly záujmy veľkostatkov, cukrovarov, liehovarov a takzvaného roľníckeho veľkokapitálu a ktorým sa zabíjaly záujmy malých slovenských roľníkov. Túto politiku charakterizovala nespravodlivá a záujmom malých roľníkov nevyhovujúca úprava pozemkovej držby, nespravodlivá cenová politika a to nielen v pomere k cenám priemyselných výrobkov, ale aj nespravodlivý cenový pomer medzi rastlinnou a živočíšnou výrobou. Preto sa nechránili ceny živočíšnej výroby aspoň tak ako ceny obilí? Návrat k hlavným zásadám tejto po-

litiky nie je v záujme malých a stredných roľníkov, ani v záujme pokroku poľnohospodárstva, aj keď tvrdíme, že za 20 rokov došlo k určitému rozvoju v slovenskom poľnohospodárstve, avšak nie k takému, aký by predpokladala plánovitá politika maloroľnícka. Skutočnosť, že 55% nášho národa žije z poľnohospodárstva, že životná úroveň roľníkov je v niektorých krajoch tak nízka, že sa trvale pohybuje na hranici existenčného minima, nám kážu, aby sme roľnícku otázku mali stále pred očami. Nová a spravodlivejšia poľnohospodárska politika predpokladá aj nový pohľad na roľníctvo a poľnohospodárske problémy. Hospodárske a sociálne pomery roľnícke vyznačujú sa veľkou rozmanitosťou. Do skupiny roľníckych otázok sa zahrnujú záujmy a problémy poľnohospodárskeho veľkopodniku i trpasličieho hospodárstva, záujmy a problémy veľkostatkára i chudobného domkára a drevorubača, záujmy roľníckej prvovýroby i roľníckeho priemyslu, záujmy bohatého liehovarníka i chudobného vareškára a košíkára. Ak sa v minulosti táto majetková i sociálna členitosť prezerala a roľnícke záujmy sa paušalizovali, ako záujmy poľnohospodárstva a poľnohospodárskej výroby, v politike ľudovej demokracie tomu už tak nebude a nesmie byť. Roľnícka otázka nemôže sa zakryť všeobecným a často prázdnyim heslom poľnohospodárskych záujmov. Roľnícke problémy a záujmy — to sú konkrétne a živé záujmy — starosti malých a stredných roľníkov, to sú ich drôbnostné, cenové sociálne a kultúrne potreby a požiadavky. Smer a charakter našej roľníckej politiky udávajú tieto skutočnosti: 1. Druh poľnohospodárskych kultúr. Len jedna tretina všetkej hospodárskej pôdy pripadá na roľ. Okrúhle jednu tretinu zaberá lesná plocha. Máme veľkú výmeru pasienkov a lúk. Našou dôležitou plodinou nie je len pšenica, ale aj drevárstvo a dobytkárstvo má u nás rozhodujúce zástoj. 2. Roľnícke výnosy v rastlinnej a najmä živ. čišnej výrobe sú veľmi nízke. 3. Náš roľník je na pôdu chudobný. Na jedného roľníckeho obyvateľa pripadá na Slovensku len jeden ha ornej pôdy, kým na českého roľníka pripadá dvakrát toľko. 4. Stav pozemkovej držby. Dve tretiny všetkých poľnohospodárskych závodov na Slovensku nepresahujú výmeru 5 ha a celé štyri pätiny tvoria hospodárstvo do 10 ha,

to znamená, že naša pôdna držba je maloroľnícka.

Tieto skutočnosti musia oplyvňovať našu roľnícku politiku a udať jej jasne smer. Smer slovenskej roľníckej politiky je jednoznačný: politika maloroľnícka. Na Slovensku nie je v tomto smere všetko v poriadku. Poľnohospodárska politika vyvoláva v nás obavu a veľké pochybnosti a to nielen v tom smere, že sa neplní dôsledne vládny program a odkaz nášho národného povstania, poľnohospodárska politika u nás vyvoláva hospodársky dualizmus a to najmä preto, že zostala v plnení vládneho programu. Dokazuje nám to cenová roľnícka politika a roľnícka družstevná politika, pokusy zachrániť zbytky fašizmu danihelovčiny a turčkovčiny v Roľníckej komore. Politika roľníckeho školstva a pokusy hatiť a spomaľovať p. zemkovú reformu. Náš ľud privítal uzákonenie konfiškácie a rozdelenia nepriateľskej pôdy. Dnes je na pochybách i konfiškácia. Aj tu v Slovenskej národnej rade vo forme interpolácie, doteraz, pravda, nezodpovedanej, boli vznesené určité námietky proti prevádzaniu pozemkovej reformy. Kto sleduje výkon pozemkovej reformy a slyka sa s roľníctvom, neubráni sa dojmu, že je viac činiteľov, ktorí sa cítia zodpovednými za právnu istotu pre maďarských veľkostatkárov, Nemcov a kolaborantov, ale málo tých, ktorí chcú sa zastať istoty slovenských chudobných roľníkov, istoty, že konfiškácii podliehajúcu pôdu dostanú iste a bez zbytočných prieťahov. Naším úkolom je vyvolať istotu u drobných ľudí u malých a stredných roľníkov. Kde kto chce skúmať či konfiškácia je oprávnená, či predsa len netreba počkať na námietky kolaboranta, maďarského veľkostatkára alebo Nemca proti konfiškácii, či prebaha nie je občanom americkým alebo juhoafrickým i keď je známe, že bol fanatickým fašistom, alebo búrlivým maďarizátorom. Keby sa s takou ochotou zisťovali a pranieovali všetky švindly, ktoré používajú maďarskí a kolaborantskí veľkostatkári, s akou škodoradosťou sa poukazuje na nedostatky a chyby roľníckych komisií, bolo by viac istoty, poriadku i demokracie pri vykonávaní pozemkovej reformy. Návrh osnovy p. verevníka pre pôdohospodárstvo a pozemkovú reformu o zákaze a scudzovní nehnuteľností, vyvoláva v nás, nechtiac dojem, že sa švindly a protizákonné činy nepri-

veľských veľkostatkárov chcú kryť. Nariadením Slovenskej národnej rady č. 15 vydaným ešte v Banskej Bystrici bolo zakázané scudzovať nehuuteľnosti bez úradného povolenia. Malo sa tým zabrániť tomu, aby neušly konfiškácii majetky maďarských veľkostatkárov a kolaborantov, aby sa zabránilo prípadom úmyselných presunov majetkových. Teraz však dostal sa do výborov návrh povereníka pre pôdohospodárstvo a pozemkovú reformu, aby sa všetky prevody majetkové, ktoré sa vykonaly od vydania tohto nariadenia považovali za právoplatné. Nuž, vážení páni a dámy, tu skutočne nie je nič v poriadku. Je zistené viacej prípadov, že maďarskí veľkostatkári rýchle predávali svoje majetky po banko-bystrickom povstaní, aby takto unikli konfiškácii. Máme zistené prípady v okrese hlohoveckom, kde na príklad veľkostatok grófa Gyürkyho v Horných Otrkoveciach kúpil po slovenskom národnom povstaní, teda za platnosti zákazu scudzovania, pán Ing. Papánek, inakšie veľkostatkár a bol prevedený na jeho meno už začiatkom tohoto roku. Taký istý prípad sa stal v Beregsasú, kde gróf Erdödy tiež týmto istým spôsobom, už za trvania tohoto zákazu scudzovania, odpredal tomu istému pánovi veľkostatok a tento bol tiež len toho roku pozemkoknižne prevedený. A teraz Povereníctvo pre pôdohospodárstvo podáva návrh osnovy, aby sa všetky prevody, ktoré sa stali od trvania tohto zákazu, schválili. Nuž chtiac nechtiac vyvoláva sa v nás dojem, že týmto sa chcú kryť skutočne tieto švindly. V spojitosti s konfiškáciou maďarských, nemeckých a kolaborantských veľkostatkov, robí sa medzi ľuďmi demagogia s ohrožením súkromného roľníckeho vlastníctva.

Nuž vážení páni! Tak sa vyvoláva neistota a neporiadok, tak sa oddaluje konsolidácia v poľnohospodárstve. Súkromné roľnícke vlastníctvo nie je vôbec chránené. Ba naopak, všetky hospodárske reformy, pozemková reforma, poštátnenie veľkého priemyslu, bank a poisťovní a menová reforma, nasledujú cieľ, zabezpečiť a podporiť súkromné vlastníctvo roľníkov, živnostníkov a obchodníkov; ohrozené veľkostatkami, veľkokapitálom a bankami. Treba si to uvedomiť v spojitosti s obhajobou demokracie a právnej istoty, že niet demokracie bez demokra-

cie hospodárskej. Niet inej právnej istoty pre maďarských veľkostatkárov, Nemcov a kolaborantov, ako tej, že ich majetky budú skonfiškované a niet inej právnej istoty pre malých roľníkov ako tej, že všetka nepriateľská pôda musí bez prieťahov prejsť do rúk pracujúcich roľníkov a že sa uplatní zásada, že pôda patrí do rúk tých, ktorí na nej pracujú (potlesk). Niet poriadku, dokiaľ fašisti a nepriatelia ľudovej demokracie sú na slobode a vlastní majetky, môžu robiť majetkové čachre a švindly, zatiaľ niet istoty, že naša demokracia je zabezpečená. Niet inej správnej roľníckej politiky, ako politiky v prospech malých a stredných roľníkov. Naša pozemková reforma motivovaná dôvodmi nacionálnymi a protifašistickými, spočíva najmä v kolonizácii južného Slovenska roľníckou chudobou z hornatých krajov stredného a severného Slovenska.

Problém vnútornej kolonizácie je tiež dôležitým problémom národným a štátnym. Tu je treba energických zásahov. Treba s najväčšou rozhodnosťou započat veľkorysejšie očisťovanie južného Slovenska od fašistických živlov, od všetkých maďarských fašistov, nylasov, iredentistov, funkcionárov maďarskej sjednotenej strany, dnešných sabotérov pri obrábaní pôdy a odvádzaní obilia, ako aj nepriateľov Československého štátu, treba pozbaviť majetkov, koncentrovať ich do táborov a vyviešť do Maďarska alebo dať na nútené práce (potlesk). Treba okamžite pristúpiť ku konfiškácii maďarských cirkevných veľkostatkov (potlesk) ako majetkov spoločnosti štátu nepriateľských. Táto požiadavka nie je namierená proti cirkvi, ani proti náboženstvu. Ide tu o výslovne národnú požiadavku. Maďarské cirkevné veľkostatky boli hniezdami protištátnych úkladov a vyvíjali maďarizačné úsilia. Musia byť preto v záujme slovenského veriaceho roľníckeho ľudu bez priateľov konfiškované. Pozemková reforma a presídľovanie boli by veľmi nedokonalými dielami, keby sme prídelcov a presídlenecv nezaistili aj po stránke finančnej, keby sa im neposkytla pomoc pri obstarávaní potrebného inventáru a dobytku. Aby prídelci a presídlenec mohli riadne hospodáriť, je treba pre nich urýchlene zabezpečiť lacný investičný a prevádzkový úver. Treba im zabezpečiť pomoc a podporu pri obstarávaní

strojov a dobytku. V tejto súvislosti vi-
tame utvorenie správy majetkov pozem-
kovej reformy a veríme, že táto bude
prídelcom a presídlencom poskytovať všemožnú pomoc. Nepredstavujeme si túto
pomoc tak, ako to navrhuje osnova po-
vereníka pre pôdohospodárstvo a pozem-
kovú reformu. Pri udeľovaní úveru so
štátnou zárukou nesmú sa obísť roľníci
a úver sa musí udeľovať prostredníctvom
roľníckych zástupcov, prostredníctvom
organizácie Jednotného sväzu sloven-
ských roľníkov. Lebo len tak sa zaručí,
že úver dostanú malí a strední roľníci, kto-
rí ho najviac potrebujú. Odmietame roz-
hodne spôsobiť vyplácať úver roľníkom
prostredníctvom Správy majetkov pozem-
kovej reformy.

Produkčné zásobovacie dôvody hovoria
pre zachovanie a rozšírenie štátnych
majetkov. Avšak čo najrozhodnejšie od-
mietame tendencie poštátniť veľkú časť
konfiškovaných veľkostatkov a to najmä
tam, kde je hlad po pôde veľký. Sme toho
názoru, že štátne veľkostatky majú byť
vytvorené zo skonfiškovanej pôdy v čisto
maďarskom prostredí a to z tých veľko-
statkov, ktoré nie sú vhodné na osídlovanie.
Bude povinnosťou správy štátnych majetkov,
aby tieto slúžili nielen eárru, ale aj roľníkom,
dávaly im príklad v hospodárení vecnou po-
mocou i dobrou radou. Fašizmom vyvolaná
vojna spôsobila veľké škody aj nášmu
poľnohospodárstvu. Obnova poľnohospo-
dárskej výroby v plnom rozsahu a od-
stránenie všetkých vojnou spôsobených
škôd v poľnohospodárstve patrí medzi
najdôležitejšie rekonštrukčné úlohy. Je
to nielen dôležitá špeciálna otázka p m-
ci našim vojnou poškodeným dedinám a
roľníkom, ale a hlavne, otázka obnovenia
výroby na pôde, aby sa zaistila výživa
národa. Sme povďační ústrednej vláde a
Ministerstvu zemeľdelstva za pomoc, po-
skytnutú slovenskému roľníctvu dodávaním
dobytku, koní a náradia a očakáva-
me ďalšiu bratskú pomoc. Žiadame sprá-
vodlivé rozdelenie podpory, ktorá prichá-
dza z Čiech, alebo od verejnej ruky. Je
na príklad nesprávne, uložiť právnou
normou národným výborom zodpovednosť
za obrobenie všetkej pôdy. A pritom
traktory rozdeliť v prvom rade medzi
veľkostatky, či už cirkevné, súkromné,
alebo štátne. Pri tejto príležitosti treba
vzniesť najrozhodnejší protest proti
okrádaniu roľníkov vykupovačmi dobyt-

ka. Žiadame, aby Jednotný sväz sloven-
ských roľníkov bol poverený hájením zá-
ujmov chovateľov dobytku pri klasifiká-
cii a oceňovaní dobytku. Protestujeme
proti vysokým cenám vrchnostensky vy-
kupovaného užitkového dobytku pre okre-
sy vojnou postihnuté a proti tomu, aby
na tomto výkupe bohatly a keťasili vy-
kupujúce spoločnosti (poľesky). Do vý-
kupu dobytku treba vniesť už raz poria-
dok. Slovpol je medzi roľníkmi úplne
zdiskreditovaný. Treba uvažovať o prebu-
dovaní spoločnosti pre monopolný výkup
roľníckych výrobkov.

Veľa sa dnes hovorí o výkupe obilia.
Tu pripomíname zásobovacej správe, že
mala ťažkosti predvídať a pripraviť sa na
ne dôkladnejšie. Apelujeme však na roľní-
kov, aby dobrovoľne plnili svoje povin-
nosti voči národu a štátu, riadnym od-
ovzďaním svojich prebytkov svojej úro-
dy. Ide o povinnosť voči národu a repu-
blike. Na zaistenie chleba pre národ mu-
sia byť sústredené všetky sily. Roľníci
musia riadnym odovzďaním chleba preuká-
zať porozumenie pre záujmy celku. Na
druhej strane však žiadame, zaistiť pre
roľníkov primeraný počet priemyselných
výrobkov, a to najmä obuv, textil, stroje,
náradie, železo a stavebný materiál. Pou-
kázkový systém treba rozšíriť aj na živo-
čišné výrobky. Je predsa nespravedlivé,
aby podnikové potreby dostával za úrad-
né ceny len ten roľník, ktorý dorába obil-
lie. Vieme, že prevážna väčšina našich
malých roľníkov odpredáva pomerne viac
zivočišných ako rastlinných produktov. Vi-
tame prehlásenie Sboru povereníkov, do-
týkajúce sa podpory roľníckemu družstev-
níctvu. Má ono veľké národné i sociálne
poslanie. Žiadame však, aby sa roľnícke
družstevníctvo stalo skutočne svojpomoc-
ným podnikaním malých chudobných roľ-
níkov, a nie obchodnými podnikmi veľ-
kostatkárov, finančníkov a pod. Považu-
jeme za potrebné reorganizovať družstev-
níctvo v tom smere, aby bola vytvorená
ústredná družstevná rada, ktorá by sa
snažila družstevníctvo sjednotiť, ideove
ho usmerňovať, rozšíriť a prehliť. Slo-
vom uskutočniť demokratizáciu družstev-
níctva (potlesk).

Je potrebné rozširovať tiež roľnícke
družstevníctvo a urobiť prípravy, aby ob-
chody s roľníckymi výrobkami mohli úpl-
ne prevziať roľnícke družstvá. Treba pre-
sadiť zásadu, že každý člen družstva má
bez ohľadu na počet podielov jeden a t.

rovnaký hlas. Na podklade družstevnom treba zriaďovať roľnícke strojové družstvá. Žiadame realizáciu usnesenia Národného frontu, podľa ktorého družstvá nemajú byť doménou žiadnej politickej strany a majú slúžiť výhradne ľudu. Vitáme iniciatívu ústrednej vlády v otázke národného poistenia. Vybudovanie úplného sociálneho poistenia, to jest poistenia nemocenského, úrazového, invalidného, starobného a tiež živelného je v záujme roľníkov. Roľníctvo má tu len jednu požiadavku, aby si roľnícke poistenie v rámci národného poistenia samostatne spracovalo.

Veľkú pozornosť treba venovať nášmu lesníctvu. Z viacerých dôvodov je nutné poštátniť veľké lesné komplexy, ktoré sú v rukách súkromníkov. Vyplýva to najmä z dôvodov zachrany lesov, ako aj v dôsledku poštátnenia veľkého drevárskeho priemyslu. Obecným a urbánskym lesom treba venovať zvýšený odborný dozor. Vo vyspelom lesníctve a drevárstve vidí slovenské roľníctvo lepšiu budúcnosť. V záujme pozdvihnutia všeobecnej kultúrnej úrovne a odborného vzdelania drobných a stredných roľníkov, treba rozširovať školstvo tak, aby v každom okrese bola roľnícka škola príslušného smeru a stupňa.

Vitame utvorenie Vysokej školy poľnohospodárskej a lesníckej. Je potrebné zabezpečiť štátnu pomoc pri zriaďovaní knižníc, kín a divadiel na dedinách. V smysle vládneho programu a podľa zásad jednotnej školskej výchovy, treba poľnohospodárske školstvo podriaďiť v záujme zachovania jednotného pedagogického smeru Povereníctvu pre školstvo (potlesk) pričom však neslobodno spúšťať zo zreteľa záujmy školenia odborného.

Slovenské roľníctvo víta poštátnenie veľkého priemyslu, bánk a poisťovní. Už z toho dôvodu, že vidí v ňom možnosť plánovitého a urýchleného priemyselného Slovenska. Priemysel na Slovensku vedel by absorbovať populačné prebytky vidiek a poskytoval by možnosti zárobku mnohým vlastníkovi takzv. trpasličích hospodárstiev. V priemyselných strediskách nájde roľník dobré odbytište pre svoje výrobky. V poštátnení bánk vidia roľníci možnosť sjednotenia roľníckeho peňažníctva a zlacnenia roľníckeho úveru.

Ku koncu chcem sa dotknúť ešte otázky Jednotného sväzu slovenských roľníkov. Najdôležitejšou požiadavkou roľní-

tva je, nerobiť roľnícku politiku bez roľníkov. V smysle tejto požiadavky tvorí sa dnes pre zastupovanie odborových záujmov všetkých roľníkov, aj stranícko-politicky neorganizovaných, Jednotný sväz slovenských roľníkov. Z vôle a rozhodnutia Národného frontu utvorený bol Prípravný výbor Jednotného sväzu slovenských roľníkov. V Jednotnom sväze majú sa uplatniť vplyvy drobných a stredných roľníkov, primerane ich počtu a významu, v roľníckom stave. Tisov snem vyniesol zákon o Roľníckej komore. Je to typický protidemokratický a fašistický zákon. Tak každému roľníkovi ukladá povinné členstvo, ale nezaručuje mu ani najmenší vplyv na správu a vedenie jeho roľníckych vecí. Tento protidemokratický zákon treba pokladať nielen v časti, ale v celku, v celom rozsahu za zrušený v smysle nar. SNR č. 1/1944. Vzhľadom na tieto skutočnosti je žiadúce, aby Prípravný výbor Jednotného sväzu slovenských roľníkov bol poverený likvidáciou Roľníckej komory a vykonávaním jej právomoci až do doby uzákonenia Jednotného sväzu slovenských roľníkov (potlesk). Keďže podľa rozhodnutia Národného frontu i podľa rozhodnutia Prípravného výboru Jednotného sväzu slovenských roľníkov, Roľnícka komora má byť zrušená, je v záujme odstránenia nejasnosti a neistoty v právnom poriadku potrebné, účelné a praktické, aby už dnes roľnícka odborová samospráva nešla po dvoch kolajách, lebo je to iba na škodu demokratických práv a záujmov roľníctva. Roľníctvo potrebuje, aby bol zavedený poriadok a istota v poľnohospodárskej výrobe, lebo len tak môže roľník pracovať a plniť svoje povinnosti.

Žiadame jasné slovo v otázke cien a výkupu roľníckych výrobkov. Vitame usnesenie ústrednej vlády o tom, že odstupňované ceny majú platiť i na Slovensku. Obviňujeme tých činiteľov, ktorí svojím zdráhaním oddŕalovali vyriešenie otázky odstupňovaných cien, znemožnili tým akúkoľvek úpravu cien a spôsobili nášmu roľníctvu niekoľko miliónov škody. Sme proti nepremysleným opatreniam zásobovacej správy, ktorá nerešpektovaním zásady spravodlivosti, vyvoláva u roľníctva nepokoj. Vyberaním verejného mýta nemožno predsa vyriešiť technické prevedenie sníženia samozásobiteľskej kvóty obilia. Malému roľníkovi, ktorý nemá ani toľko obilia na somletie, koľko by ho podľa prí-

slušných zásobovacích predpisov mohol mať, nemožno predsa odňať pre verejné mýto toľko, ako tým pestovateľom a na-
dobúdateľom obilia, ktorí majú plnú zá-
sobovaciu kvótu (potlesk). Taktiež je po-
trebné odstupňovať povinnosť odovzdá-
vať slaninu zo zakáľacky. Malý roľník ne-
má možnosť vykŕmiť ošipané na masť a
po odovzdaní 8 kg slaniny pre domácnosť
máločo ostane.

Ziadame zaistenie priemyselných výrob-
kov pre roľníkov za úradné ceny, lebo len
potom možno roľníkov prísne trestať za
čierny obchod. Malý a stredný roľník ne-
bude mať záujmu na čiernych cenách vte-
dy, keď nebude musieť ani on za čierne
ceny nakupovať. V záujme spravodlivého
rozdelenia priemyselných tovarov ako aj
podpory z čiech, žiadame, aby pri tomto
rozdeľovaní bol do distribúcie zapojený
Jednotný sväz slovenských roľníkov, so
svojimi miestnymi a okresnými organizá-
ciami. Československá republika musí tvoriť
jednotný hospodársky celok. Z tohoto as-
pektu musíme sa snažiť o jednotnú pláno-
vitú výstavbu československého poľnoho-
spodárstva. Je preto vylúčené, aby sa u nás
v organizácii poľnohospodárstva robily
opatrenia bez dohody s príslušným mi-
nisterstvom a ústrednou vládou. Keď ho-
voríme o potrebách maloroľníckej politi-
ky, musíme tiež hovoriť o potrebe zámer-
nej práce, ktorá sa bude prevádzať podľa
vopred uváženeho a premysleného plánu.
Roľníctvu nepomôže náhodné riešenie pô-
dohospodárskych problémov, ktoré denný
život nastoľuje. Keď hovoríme o znížení
a jednoznačnej línii našej roľníckej politi-
ky maloroľníckej, musíme zdôrazniť aj
potrebu pôdohospodárskeho plánovania,
lebo len tým súčasne podtrhujeme potre-
bu poriadku a spravodlivosti v pozemko-
vej držbe, dôležitosť živočíšnej výroby a
význam roľníckeho družstevníctva, ktoré
nahrádza malým hospodárstvom výhody
väčších a veľkých statkov. Podtrhujeme
tiež význam odbytovej a cenovej úpravy
roľníckych výrobkov pre malých a stred-
ných roľníkov. Sme za jednotu všetkého
pracujúceho ľudu, roľníkov i robotníkov
a všetky tie staré tendencie, ktoré vidia
a chcú robiť rozdiel medzi roľníkom a
robotníkom, škodia záujmom národným i
štátnym a treba ich rozhodne odmietnuť.
Sme presvedčení, že len jednotu pracu-
júceho ľudu zaistí náš národný i hospo-
dársky rozvoj (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Prerušujem schôdzku na 5 minút (po
10 min. predseda SNR Dr. Lettrich cen-
gá). Pokračujeme v rokovaní. K slovu sa
prihlásil pán člen Rady Žiak.

Člen SNR A. Žiak:

Slávna Slovenská národná rada! Sloven-
ský ľud rovnako ako aj my s radosťou
sme vítali prehlásenie pána predsedu Sbo-
ru povereníkov o riešení maďarskej men-
šiny na Slovensku, najmä, že sme otázku
Maďarov na Slovensku odhodlaní vyrie-
šiť dôkladne a raz navždy. Presvedčený
som, že všetci členovia Slovenskej národ-
nej rady stojíme v tejto otázke jednomy-
seľne. Máme rovnaký národný a štátny
záujem, zbaviť sa Maďarov i Nemcov dô-
sledne. Len by som chcel tu poznamenať,
že pri riešení odsťahovania Maďarov z Čsl.,
nesmie sa nikto nechať oplyvňovať neodô-
vodnenou citovosťou a najmä nie strani-
cko-politickými záujmami. Mám hodno-
vernú zprávu, že Maďari organizovaní v
Komunistickej strane, povinní sú pracu-
vať pre verejné účely menej ako Maďari
neorganizovaní. Maďari práve tak, ako
mnoho politicky zaťažených Slovákov,
chcú sa ukryť pod plášť jednej či druhej
politickéj strany a vyhnúť sa trestným
následkom, ktoré si svojou šovinistickou
prácou, rozbiťaním Československej re-
publiky, zaslúžili. Keď žiadame čistotu po-
litického života, budme dôslední a zbav-
me Maďarov, okrem skutočne zaslúžených
výnimiek politických práv. Národný frnt
nech jasne vysloví, že Maďarovi je zby-
točné hľásť sa do ktorejkoľvek politickej
strany. Previnili Maďari a takých je pre-
vážna väčšina, nemôžu a nebudú robiť
česť ani Komunistickej, ani Demokratic-
kej strane (potlesk). Uvítame skutky,
ktoré dokážu, že sa odsunutie Maďarov
z Československej republiky rázne prevá-
dza. Očakávame urýchlené, energické ko-
nanie Sboru povereníkov pri konečnom
riešení otázky maďarskej menšiny, pri-
čom azda bude dobre podotknúť, aby sa
pri odsune zachádzalo s nimi slušne, už aj
zo stránky humanity, aj z hľadiska zahra-
ničného, aby sa nepoukazovalo na také
chyby a nedostatky, ako svetová tlač te-
raz píše o pomeroch pri odsune Nemcov
z Čiech a Moravy. Sboru povereníkov pri
konečnom riešení otázky maďarskej men-
šiny budú určite nápomocní všetci sloven-
sky mysliaci a cítiaci ľudia. Odporiť im
z hľadiska medzinárodného urýchl. posch.

rať faktami a štatistikami. doložený materiál, že zem od Tatier k Dunaju je slovenská zem a že patrí Slovákom. Maďari zpoza Dunaja sú známi špekulanti pri falšovaní štatistiky na úkor Slovákov. Zem, ktorá patrí Slovákom, treba dať urýchlene do slovenských rúk (potlesk).

K zásobovacím ťažkostiam dovoľm si pripomenúť, že disciplinované obyvateľstvo netrpezlivo čaká rázne trestné opatrenia proti špekulantom, keťasom a čiernym obchodníkom. Z každodennej skúsenosti vieme, že peňažité pokuty na čiernych obchodníkov, sabotérov a keťasov sú naprosto neúčinné. Čierny obchodník totiž zaplatí i najvyššiu pokutu bez pohnutia svedomia, lebo aj túto pokutu má započítanú do kalkulácie. Odporúčam, ani o deň neodkladať so zriadením pracovných a trestných táborov pre čiernych obchodníkov, keťasov, pre nepriateľov našich, lebo ak sa s vecou bude odkladať, hrozí nám nebezpečenstvo mravného rozkladu na pracovnom trhu, nakoľko veľa ľudí miesto statočnej práce keťasí a neúmerne zarába. Hrozí nám i nebezpečenstvo v zásobovaní a strata na daniach (potlesk).

V školských otázkach skrátim svoje poznámky, nakoľko bolo už o nich povedané. Ale pokladám za potrebné povedať toto: Na poli kultúrnej a školskej politiky pozoruhodnými výsledkami sú poštátnenie školstva, poštátnenie osôb v školskej službe, zrušenie zákazu koedukácie v školách, poštátnenie majetku pri školách, poštátnenie Vysokej školy obchodnej, rozšírenie siete meštianskych škôl, znovuzriadenie Pedagogickej akadémie v Bratislave atď. Sú to ďalekosiahajúce zásahy do štruktúry v našom školstve. Bude vecou ďalšej práce v našom školstve, aby sa týmito zásahmi docielili ďalšie ciele. Zdemokrati-
zovať našu výučbu a našu výchovu, umožniť najširším vrstvám potrebné vzdelanie, pozdvihnúť vzdelanostný a mravný stav občianstva.

Pán predseda Sboru povereníkov vyhlásil, že si Sbor povereníkov pokladá za povinnosť v najkratšom čase odstrániť ponižujúce postavenie učiteľov a profesorov, tak po stránke odbornej prípravy a vzdelanostnej úrovne, ako aj so stránky hmotnej. So stránky vzdelanostnej úrovne učiteľstvo a pokrokové občianstvo víta prehlásenie o vysokoškolskom vzdelaní učiteľstva ľudových a meštianskych škôl. Je azda neoprávnená a čiastočne aj odôvod-

nená kritika a poznámky, keď sa hovorí, že učiteľ na ľudovej škole má vzdelanie asi rovnajúce sa žiakovi ôsmej triedy ľudovej školy, iba že je v násobilke zbehlejší. Tieto výroky úradných činiteľov, učiteľstvo urážajú, na druhej strane sú svedectvom, že učiteľ potrebuje vysokoškolské vzdelanie. Potrebujú byť sebavedomým a pcdkutým a pripraveným učiteľom, aby mohol skutočne pracovať v odbore a s dobrými výsledkami. Znovuzriadenie Pedagogickej akadémie je pre túto vec hodnotným prínosom. Presvedčený som, že Pedagogická akadémia bude vysokou školou, ktorá pre vzdelanie učiteľstva a potom pre zvýšenie kultúrnej úrovne občianstva prinesie dobré ovocie. Pedagogickú akadémiu pokladáme však za prechodný stav, lebo riešenie vysokoškolského vzdelania musí sa diať na širšom základe. Investície štátu do vzdelania učiteľstva a širokých mas ľudu sú a budú vysoko rentabilné.

Fašistickí činitelia školstiev v bývalej Slovenskej republike na požiadavky učiteľstva vo veci rozšírenia siete meštianskych škôl viackrát prehlásili, že vzdelanie pre pospolitý ľud na meštianskych školách je luxus. Štátne financie to vraj neunesú. Naším názorom je, že ono musí byť skutočnosťou. Každému občanovi vzdelanie aspoň meštianskej, alebo nižšej strednej školy. Hodnoty, ktoré krvilačné režimy dávaly na zbrane, pokojamilovné demokratické štáty musia dávať kultúre, škole a výchove ľudu (potlesk). V oslobodenej Československej republike uplatňuje sa demokratická zásada v školskej a kultúrnej politike. Vzdelanie prestáva byť výsadou majetných, musí sa sprístupniť najširším vrstvám. V záujme sjednotenia výchovy slovenskej mládeže v duchu demokratickom, národnom a slovenskom. Slovenská národná rada poštátnila všetko školstvo. V slovenskom kultúrnom živote, kde cirkevné školstvo malo svoju dlhú a významnú tradíciu, poštátnenie školstva vítajú jedni s pochopením, iní z roztrpčenosťou. V obciach, kde sú dávnejšie štátne školy, poštátnenie školstva vzali na vedomie bez akýchkoľvek poznámok. No pretvorenie cirkevných existujúcich škôl na štátne, najmä škôl kláštorných, naráža na určité výhrady, a snáď aj na nepochopenie. Treba si uvedomiť, že pocirkevným školstvom za Slovenskej republiky zákonodarca nedosiahol výhody, pre cirkev. Naopak, školský duch dostal sa aj v tých-

to cirkevných školách do rúk reakčného fašistického smeru. Zákon č. 304 z roku 1940 odňal školy cirkvám, zaviedol do škôl konfesijnú nevraživosť a podporoval výchovu v náboženskej nesnášlivosti. Nebolo iného východiska ako sjednotiť školstvo poštátnením. Úfam, že rovnako rozmyšľame o cieľoch vzdelania a výchovy v štátnej škole. Chceme vzdelávať a vychovávať občana demokraticky povedomého, rozumovo vysokovzdelaného, ale i mravného. Na túto mravnú výchovu treba klásť taký dôraz, ako na výchovu rozumu. Naša mravnosť v slovenskom prostredí má korene a odôvodnenie kresťanské. Štátna jednotná škola na ktoromkoľvek stupni musí byť nekonfesijná, ale v našich slovenských pomeroch nemá byť a nesmie byť protikresťanská a protináboženská.

Učiteľstvo a profesorstvo so stránky hmotnej v akom takom polžení bolo to už povedané, nebudem sa o tom zmieňovať, žiadam len Poverenie pre školstvo a menovite uctiať, aby ľuďmi s ťažkopádnosťou týmto ľudom neprispievala ozaj ťažký život. K chystaným a čiastočne už prevádzaným reformám v našom školstve, malú poznámku: Potrebovali by sme moderného Komenského v našej slovenskej pedagogike. Žiaľbohu nemáme ho. Ale máme široký káder mysliacich učiteľov a profesorov, ktorí vedú a sú ochotní priložiť ruku k práci pri reforme slovenskej školy. Nepodceňujem iniciatívnu prácu úradníckeho sboru na Povereníctve pre školstvo, ale nechcem, aby sme sa dopúšťali starých chýb, podľa ktorých sa hore diktovalo a dole poslúchalo.

V reforme škôl musí zaujať stanovisko občan, učiteľ, profesor, Slovenská národná rada, a odporúčam reformu škôl pripraviť a prevádzať v najužšej účinnosti a českými snahami. Z praktickej stránky veľa pomôžu odborné a stavovské časopisy, ktorých nateraz niet. V poslednom čase vyšla „Jednotná škola“, ale aj iným nestavovským časopisom vyrastajúcim z prostredia učiteľského treba umožniť život. V záujme národnom a štátnom pokladám za veľmi potrebné zdôrazniť, čo hovoril prvý rečník, pán rečník, p. Dr. Brúha o príslušnosti úradníkov k tej politickej strane ku ktorej sa hlási šéf, povereník, alebo minister. V minulosti práve o učiteľstve sa hovorilo, že so zmenou na vedúcom mieste, menily sa aj legitímácie

Je to nie pekný zjav a pozeráme sa na minulosť ozaj nie ako okrasu učiteľstva, ktoré musí byť politicky vyspelé s priamou líniou a musí vedieť čo chce a ku ktorému smeru sa hlási. Zato práve prosím, aby pri ustanovovaní riaditeľov a najmä inšpektorov nehľadelo sa na politickú príslušnosť, ale aby sa hľadelo na odbornosť, schopnosť, na politickú spoľahlivosť, aby patričný vedúci činiteľ dosiahol pre naše školstvo a pre vzdelanie ľudu tie najlepšie výsledky. V celku súhlasíme s vykonanou prácou Sboru povereníkov a žiadame, aby vytýčený program vo vyhlásení Sboru povereníkov s vážnou rozhodnosťou uskutočnil (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Slovo má člen Rady pán Fraňo Kráľ.

(Predsedníctva pléna SNR ujal sa podpredseda SNR Dr. Horváth).

Člen SNR Fraňo Kráľ:

Slávna Národná rada! Denná tlač s problémami kultúrnej a školskej kritiky u nás, umožňuje mi pokiaľ možno pri kladných stránkach vecí poznať i zápory, nedostatky, základy, ktoré nástojčivo volajú po náprave a donucujú ma k povinnosti aj z týchto miesta czvať sa aspoň niekoľkými slovami, jednk k vôli informácii a jednak s cieľom vroľého apelu na túto najvyššiu a najkompetentnejšiu inštitúciu, aby nám svojou pomocou láskave umožnila vyriešiť a previesť naše naliehavé úlohy. Viem, že nie sú tu ešte časy, kedy budeme môcť dožadovať sa pre kultúru a školstvo našich verejných záujmov privilegovaného postavenia, ba uznávam, že v týchto mimoriadne ťažkých chvíľach vymieňajú si sústredenie síl hlavne tie úseky práce, ktoré zachraňujú priam holú existenciu života, no i tak bolo by iste nenapraviteľnou chybou, keby sme azda podceňovaním, či bagatelizovaním odsunovali problémy duševných potrieb národa na vedľajšiu koľaj a prekážali, hamovali, znemožňovali prevádzať aspoň to, čo sa už i dnes pri nevelkých finančných obetiach a troška dobrej vôle uskutočniť dá a urobiť môže. Áno, chápeme dobrú snahu úsilia, ktorá napríklad vychádza s heslom „pomáhať v prvom rade podnikom pri plnení ich ťažkých povinností v dnešnej politickej hospodárskej situácii, ale varujeme pred paušalizovaním pojmov a tak i zneužívaním dobre myslených snáh pri jej realizácii v bežnej praxi tým, že sa mnoho ráz

nevedome, lebo i vedome nerozlišuje vec od veci a pri želanom vychádzaní v ústrety podnikom produkujúcim, tvoriacim hodnoty, pomáha sa i podnikom, ktorých poslaním je slúžiť niekoľkým ziskuchtivým občanom pri trávení zbytočného času v teple a pohodlí, alebo i podnikom, určeným na distribúciu predaj tovarov, ktorých dnes ešte niet. Je prinajmenšom trápne vidieť pekne zasklenenú komfortne vybavenú kaviareň, či iný zábavný podnik s hrstkou blahobytných zahŕáčov a súčasne si predstaviť bolestnú skutočnosť nezasklenených škôl, s tisícami našich detí, krčiacich sa v chlade a nepohodlí i bosých, i otrhaných. Nevôľa a trpkosť sovie srdce kultúrnemu človekovi, keď prechádza popri nádherných, ale prázdnych výkladoch obchodov, ktorých priestrané miestnosti sú naplnené ničím a ide si p ťíčať do pivnice starej radnice knihu temnou pochmúrnou chodbou, ktorá pripomína vchod do známej putiky na staromestskom námestí v Prahe, kde po stojárky, keď došiel na Vás konečne rad, zjedli ste si za starých čias buršťa a vypili krígel piva a celkom tak pri podobnom pulte a v podobnej očeradi vydávajú kultúrnemu človekovi doteraz hlavného mesta Slovenska Bratislavy, vyžadovanú duševnú potravu. Áno, hanbiť by sme sa museli za túto skutočnosť, keby už neboli spravené kroky k náprave, ktoré pevne veríme, v najbližšom čase, pri dobrej vóli zodpovedných činiteľov, povedú nielen k dôstojnému umiestneniu mestskej knižnice, ale aj ostatných kultúrnych ustanovizní v našej metropole. Že si pri tom bude musieť stiahnuť kľapeto jeden nemecký fašistický obchod na svoju pôvodnú pozíciu, ktorú mal na našom hlavnom námestí pred svojím zmohutnením za ľudáckeho režimu, ale alebo že sa nám pri tom zmenší počet kaviarní, či už na trvalo, alebo len na prechodný čas z 30 na 28, za to naše hlavy bolieť nebudú, ani svedomia nám nebudú robiť výčitky.

No na horšej ceste, ak nie priam v závoze nachádza sa druhá naša potrebnosť významu celonárodného, z osvetového sektoru Povereníctva pre školstvo a osvetu. Ide o realizáciu prezidentského dekrétu, ktorý bol vydaný ku 28. októbra a ktorý má riešiť štátnu starostlivosť o osvetu. Na túto úlohu zavádza sa nová inštitúcia, v podobe osvetových inšpektorov, ktorí majú byť ustanovení v každom okrese.

Povereníctvo pre školstvo a osvetu, sledujúc cieľ niančiť prácu učiteľom, na ktorých až doteraz ležalo celé bremeno osvetovej služby, a zlepšiť možnosti kultúrneho rozvoja širokých mas národa, ponáhľalo sa s vymenovaním týchto inšpektorov, aspoň v polovičnom počte, to jest tak, že vždy do dvoch susedných okresov ustanoví jedného osvetového inšpektora. Hoci je úloha osvetová na slovenskom vidieku miestami veľmi nástojčivá, odhodlalo sa na toto reštingujúce opatrenie z dôvodov úsporných. Na nešťastie dekrét prezidenta republiky nebol ešte publikovaný a tak nevstúpil doteraz v platnosť. Nemožno teda použiť ani rozpočtových položiek, určených na tento cieľ, na réžiu kancelársku a cestovný paušál. Dnes veci stoja tak, že okolo 40 osvetových inšpektorov, ak má vykonávať svedomite svoju službu, musia si modlikať prostriedky na kancelárske zariadenie od okresných národných výborov a ak chcú cestovať po svojom okrese, musia to platiť z vlastných vrecák. Spytujeme sa, prečo dekrét pána prezidenta nebol ešte publikovaný, keďže je v záujme národa, aby sa osvetová služba dala na zákonnej podstate. Povereníctvo pre financie odvolávajú sa na daný stav, odoprelo totiž vyplatiť na tento cieľ patričnú sumu za mesiace november a december. A podobné ťažkosti finančného rázu vznikly i pri prevádzaní nariadenia č. 65, z 3. júla 1945, o poštátnení niektorých divadiel. V tomto nariadení nepamätalo sa na to, kto má platiť udržiavanie divadelných budov so všetkými náležitosťami a ďalej, či má doterajší prispievateľ, to jest mesto Bratislava, prevziať vecný náklad a náklad na technický personál. Národný výbor mesta Bratislavy, pridržiac sa znenia nariadenia, odopiera prispievať na tieto ciele. Povereníctvo pre školstvo a osvetu je tej mienky, že analogia so štátnymi školami, kde štát preberá i vecný náklad, neobstoí. Nie je totiž možné srovnávať záujem celej verejnosti Slovenska na školstve so záujmom na Národnom divadle, keďže na školstve participuje každý občan bez rozdielu, kým divadlá navštevuje v prevážnej miere len obyvateľstvo miest, v ktorých sa onv nachádzajú, to jest Bratislava, Turčianskeho Svätého Martina a Košice. No nebolo by to spravodlivé ani z hľadiska bohatej cirkulácie peňaznej v priemyselnejších mestách proti dedinám. Povereníctvo pre školstvo a osvetu v týchto

intenciách pripravuje novelu nariadenia o štátnych divadlách, podľa ktorej vecný náklad na divadlo a náklad na technický personál preberajú patričné mestá a ten ktorý záväzok sa stanoví smluvne.

Pálčivou vecou, ktorá volá po náprave pri našej kultúrnej výstavbe, je otázka vydávania hodnotných kníh, ktoré by nám pomáhali pri výchove nášho národného kolektíva v duchu ľudovo-demokratickom. Fašistický brak nahromadený v posledných rokoch v knižniciach treba rozhodne odstrániť, ale treba sa súčasne postarať o jeho náhradu v uvoľnených regáloch, aby národ dostal do rúk duševnú potravu, akú si zaslúžil, akej je hoden. Hovorí sa pravda o nedostatku papiera v tlačiarňach, ale ako si vysvetliť potom smutnú skutočnosť, že máme množstvo denníkov, najmä regionálnych, ktoré nemajú v našej verejnosti nijakú funkciu a ešte i dnes vedia si najst' cestu na knižný trh rozličné knižné pahodnoty, rázu „Láska proti priateľstvu“. Neznáma symfonia“ atď., ktoré vychádzajú vlastnými nákladmi ctižiadostivých paumelovcov. Kto na to povoľuje papier a kto uvoľňuje tlačiarenské stroje, keď tu nakladatelia majú v priečinkoch dostatok hodnotných rukopisov nových diel, s ktorými si nevedia rady a keď by bolo žiadúce i staršie dobré knihy, ktoré brutálny fašizmus poničil, vydať v nových vydaniach, aby mohli naďalej konať svoje poslanie a slúžiť duchovným potrebám národa. Tu nepozostáva nič iného, ako pomýšľať na inštitúciu, ktorá by vzala na seba zodpovednosť o správny a účelný chod nášho knižného a časopiseckého trhu. Poverenie pre školstvo a osvetu v dohode s inými zainteresovanými poverenictvami pripravuje preto návrh nariadenia o zriadení Knižnej rady. Členstvo rady skladalo by sa z delegátov zainteresovaných povereníctiev, ako aj z delegátov záujmových organizácií, ako je Umelecká a vedecká rada, Spolok nakladateľov a kníhkupcov, Spolok slovenských typografův atď. Jej úlohou by bolo postarať sa o vyradenie literárneho braku, ktorý znemravnjuje čitateľské obecnstvo, a kontrolu, aby sa na knižný trh nedostali diela odporujúce základnej myšlienke nášho ľudovodemokratického zariadenia. Knižná rada starala by sa aj o rozdelenie diel, na ich vydávanie jednotlivým nakladateľstvám, podľa ich kapacity a možností.

Ďalej starala by sa o zlacnenie knihy a to tým, že by spracovávala medzi nakladateľstvami dohodu o normalizácii, úprave kníh a papiera, o určení nakladateľského zisku, o určení autorského honorára atď.

Vzhľadom na to, že podľa doterajších skúseností činnosť nakladateľstiev na Slovensku je roztrieštená, postarala by sa Knižná rada o dlhodobý nakladateľský plán z oboru literatúry domácej i cudzej, beletristickej, vedeckej, popularizačnej a výchovnej, podľa skutočných potrieb, to je tak, aby sa takýmito dielami mohli naplniť naše verejné a školské knižnice. Rozumie sa, že takýto plán mohli vypracovať len odborníci literárno-vední a knižní, na čo práve kladieme veľký dôraz. Knižná rada by si vyžiadala každého polroka od všetkých nakladateľstiev vydavateľský program a schvaľovala by ho z horespomenutého hľadiska. Na uľahčenie prác knižníkom a literárno-vedným pracovníkom starala by sa aj o to, aby slovenské knihy vychodili zodpovedne i zo stránky bibliografickej. Knižná rada by mala na starosti aj ochranu záujmov slovenského nakladateľstva v rámci Československej republiky. Napokon, kým trvajú dôsledky rozvráteného hospodárstva, javiace sa v núdzi o papier, Knižná rada prevzala by starosť o to, aby gazdovanie s papierom bolo účelné z hľadiska verejného záujmu.

Poverenie pre školstvo a osvetu urobilo už opatrenia, aby sa do tých čias, kým nevyjde nariadenie Slovenskej národnej rady o Knižnej rade, starala o reguláciu vecí nakladateľských so súhlasom Sboru povereníkov komisia zainteresovaných povereníctiev a to Poverenie pre školstvo a osvetu, Poverenie pre informácie, priemyslu a obchodu a vnútra. Je nádej, že táto komisia v dohľadnom čase bude môcť začať s činnosťou, o čom bude Slovenská národná rada upovedomená. Na riešenie zákonodarným sborom čaká tiež otázka Slovenskej akadémie vied a menia. Ako známo, zriadil ešte akademiu minulý režim, ktorý aby upevnil svoju pozíciu aj v tejto vrcholnej kultúrnej oblasti, dal jej zriadenie zodpovedajúce protidemokratickým fašistickým tendenciám. I keď sa veci mali tak, netreba pred týmto sborom naširoko odôvodňovať, že náš národ v nových štátoprávných pomeroch, ktoré mu umožňujú naplno rozvíňať svoj kultúrny život, túto inštitúciu

potrebujeme, lebo čakajú na ňu v súčasnosti veľké úlohy. Ide okrem reprezentatívnej funkcie kultúry, menovite o pestovanie vedy všeobecne a prevádzanie vlastivedného výskumu osve. O vydávanie reprezentatívnych, vedeckých a umeleckých diel, o koordináciu našej vedeckej činnosti. Ale Akadémiu čakajú aj iné úlohy, najmä spolupráca s inými kultúrnymi inštitúciami, ako je Matica slovenská, ale aj úlohy celkom konkrétne pre najbližší čas. Čaká ju práca na definitívnej normalizácii pravopisu spisovnej slovenčiny, na slovníku spisovnej slovenčiny, na slovníkoch cudzojazyčných, menovite ruského, na normalizácii vedeckej termiologie a termiologických slovníkov. Bez všetkých týchto prác sa naša kultúra plne rozvíjať nemôže, preto je nevyhnutne potrebné, aby akadémia bola čo najskôr realizovaná a mohla začať plne fungovať. Komisia pre akadémiu vypracovala už osnovu organizácie, ktorá zodpovedá tak demokratickému poňatiu ako modernému rozdeleniu kultúry umeleckých i vedeckých odborov a predložila ich na predbežné schválenie Povereníctvu pre školstvo a osvetu i Umeleckej a vedeckej rade. Je teda nádej, že budú v krátkom čase predložené Slovenskej národnej rade na schválenie osnova nariadenia o Slovenskej akademii vied a umenia.

Nuž a napokon tá naša najväčšia bolesť, otvorená rana nedostatkov v našom školstve, čím trpia tí najnevinnjší a najpotrebnejší, naše deti, naša mládež, náš dorast. A tu vari, kde by ho malo byť najviac, je najmenej pochopenia. Máme veru na našu hanbu a neodpušiteľný hriech i obce, kde sú dávno odstránené škody vojny z krčiem, ale doteraz márne kričia do tupých svedomí vybité okná škôl, ba i poničené strechy a steny týchto stánkov vzdelanosti. Časť neuvedomelého občianstva v najzapadlejších dedinkách nemá ešte kladného vzťahu k veciam kultúry, čo pravda v najväčšej miere zaviniť minulá i dávna nesprávna školská politika našich predchodcov. Na dedinky dotávali sa cobyčajne najmenej kvalitní učitelia, lebo nespravedlivé riešenie finančných otázok v školstve usilovalo sa získať napory tam, kde práve bolo treba najhojnejšie dávať. A toto neblahé dedičstvo došiel nám odstrašuje kvalitných učiteľov od malých dedínok, kde sú následkom nižšieho činného menšie príjmy a naproti tomu v jednotriedkach so štyrmi

oddeleniami a ôsmimi ročníkmi aspoň dvojnásobne namáhavá práca, ako na mnohotriednych školách na dedinách, mestechkách a mestách. Nemôžeme sa potom ani diviť, a viniť, keď sa nám vyskytnú na niektorých miestach také prípady, že sa takto macošsky odchované občianstvo pasívne stavia k otázkam školy a na osobu učiteľa hľadí nedôverivo, ako na cudzí pánsky element, ktorý mu hádam skôr chce ublížiť, než pomôcť v jeho biede. Ano, ešte sa nachádzajú kútiky, (aby som nebol upodozrievaný z ohovárania našich dedín, ktoré si to iste nezaslúžia), kútiky v našej drahej domovine, kde panuje ten stav, aký som sám za svojho učiteľovania po zapadlovoch prežil. Keď mi na príklad po horko-ťažko vyprosenom ubytovaní v malej izbičke bez dlážky a nábytku na moju otázku, čo budem platiť, odpovedal gazdiček, že sa musí ísť do mesta prezvedieť, koľko tam stoja byty a po návrate z mesta rezumoval: Nuž v Rimavskej Soboty sa platilo od izby 120.— až 150.— korún mesačne. A tam je domov a je jej!! Nebude im teda, pán rektor, hádam moc, keď mi dajú tých 150.—, lebo ako vedľa, tu je izieb nedostatok. A podobne to bolo aj so stravovaním. Keď som požiadal gazdinú, aby prišla pri varení troška vody do hrnca a dala na misku i mne troška rascovej polievky, prijala odo mňa za túto službu 5 korún, lebo vraj i v mestskom hostinci toľko berú za obed. Chodieval som teda raz za týždeň najesť sa vareného jedla do 15 km vzdialenej Rimavskej Soboty a odtiaľ som si prinášal tiež na celý týždeň v batohu suchú stravu, lebo ani len mlieka som si v mieste pôsobiska nemohol kúpiť bez obáv z akejsi korupcie, lebo sused mal hneď na porúdzku výhradu, hej predám im, predám, ale musí ma zato uvoľniť. Hanču zo školy, lebo kravy nebudú dojsť, keď ich nebude mať kto napásť.

Nuž a do takýchto životných podmienok posielame ešte v niektorých prípadoch aj dnes najmä mladé učiteľstvo bez toho, aby sme sa lepšie postarali o hmotné zabezpečenie týchto jediných predstaviteľov a šíriteľov kultúry v našich dedinách. Toto volá po náprave, aby sa týmto duševným pracovníkom, priekopníkom ihneď prispelo na pomoc a to tak, že okresným národným výborom bude priamo uložené, aby sa postarali o ich uprednostnenie pri rozdeľovaní naturálií pri zásobovaní. Vec volá po radikálnej náprave a chcem pevne

veriť, že už nebude dlho volať bez vyslyšania, najmä teraz už nie, keď majú kľúč k ich riešeniu v rukách pokrokoví zastupcovia ľudu v Slovenskej národnej rade a keď je problém o toľko naliehavejší o koľko sa po hroznej vojne ešte oveľa zhoršili životné podmienky v mnohých našich spustošených, zničených, spálených dedinách.

Končím svoje slová vrelým apelom na členov slávnej Slovenskej národnej rady, aby prijali láskave za otázku svojej čti čím skoršie riešenie aspoň tých niekoľko naliehavých problémov, v našej kultúrnej politike, ktoré som si dovoľil tu v stručnosti predostrieť.

Záverom podávam tieto konkrétne návrhy.

1. Nech Slovenská národná rada prikáže Poverenictvu pre financie vyplatiť patričnú sumu ako zálohu na paušálny príspevok režijný na cestovné trovy pre cestovných inšpektorov do tých čias, kým nebude uverejnený dekrét prezidenta republiky o štátnej starostlivosti osvetovej.

2. Nech plénum prizná nástojčivosť predloham Poverenictva pre školstvo a osvetu, riešiaci problém vecného nákladu na štátne divadlá, osnove nariadenia o Knižnej rade, osnove nariadenia o Slovenskej akadémii vied a umení a osnovám, riešiacim sociálne problémy učiteľstva, ktoré budú patričným výborom predložené v najkratšom čase.

Sú to najmä osnova o služobných a platových pomeroch učiteľstva, ľudových a meštianskych škôl, detských opatrovní, osnova o úprave a používaní naturálií bývov, riaditeľských, profesorských a učiteľských a osnova o zvýšení odmien profesorov a učiteľov za nadpočetné hodiny (potlesk).

Podpredseda SNR Dr. Horváth:

Ďalším rečníkom je člen Rady pán Zeman.

Člen SNR Zeman:

Slávna Slovenská národná rada!

Pán predseda Sboru povereníkov vo svojom expozé venoval podstatnú časť svojej reči otázkam hospodárskym. Venoval obzvlášť značnú pozornosť slovenskému priemyslu, dotkol sa letmo ťažkých problémov, ktoré sa týkajú železiarne v Podbrezovej a štátnej rafinerie minerálnych olejov v Dubovej. Túto jeho pozor-

nosť musíme všetci kvitovať a poďakovať, lebo všetci vieme a cítime, že v priemysle na strednom Slovensku najťažšími problémami sú železiarne v Podbrezovej a rafinéria v Dubovej. Týmto dvom podnikom Slovenská národná rada bude musieť venovať svoju zvláštnu a mimoriadnu pozornosť, aby v budúcnosti tieto podniky nemusely byť zastavené bez toho, aby už vopred nebolo pamätané na zaistenie pracovnej príležitosti pre robotníkov týchto podnikov. Bude preto treba už teraz systematicky a plánovite sa starať o spríemyslenie celého Horehronia novým priemyslom, ktorý prípadne nahradí terajší priemysel, ktorý sa v minulosti už niekoľkokrát ukázal nerentabilným a stratovým.

Pán predseda Sboru povereníkov vo svojej reči poukázal na potešiteľný vzrast priemyselnej výroby, pričom spomenul a vyzdvihol najmä skutočnosť, že stúpil výkon robotníctva. Nemôže nikto popierať, že naše priemyselné podniky vynalžily všetky svoje sily, aby tieto podniky boli v čase čo najkratšom rekonštruované. Zásluhu na tom rovnako majú úradníci, technici, vedúci inžinieri a riaditelia podniku ako aj robotníci. Je na mieste, keď chválime usilovných a statočných robotníkov a keď týmto dávame za ich nadpriemerné výkony zaslúženú mimoriadnu odmenu. Nesmieme však zatvárať oči pred skutočnosťou, že v mnohých podnikoch disciplína robotníctva vykazuje značné nedostatky a že v mnohých podnikoch sa až príliš mnoho politizuje na úkor riadnej a statočnej práce. Treba tu apelovať na zodpovednosť závodných výborov, ktoré v prvom rade sú zodpovedné za disciplínu a poriadok v každom podniku. Je povinnosťou každého závodného výboru, aby dbal predovšetkým na to, aby sa počas pracovných hodín riadne a svedomite pracovalo a aby boli zahriaknutí všetci tí, ktorí aj počas normálneho pracovného času si hľadajú rôzne zámienky, aby pod rúškom nejakej politickej alebo odborovej činnosti riadny pracovný čas zameškali a tento venovali svojim osobným záujmom, o ktorých sa nedá hovoriť, že ide o činnosť v prospech celku, ale len a výlučne o zneužitie rôznych politických a odborových osobných ambícií a škodu pracovnej disciplíny v celom podniku.

Priemyselné podniky na Slovensku zápasia ešte aj dnes s veľkými a často neprekonateľnými ťažkosťami. Vedenie jed-

jednotlivých podnikov vynakladá všetky svoje sily na to, aby podnik aspoň čiastočne udržalo v prevádzke. K úspešnému splneniu ťažkých úkolov priemyselných podnikov je však predovšetkým potrebné, aby bola v plnom rozsahu obnovená disciplína a dôvera robotníctva vo vedenie podniku. K tomuto majú v prvom rade — ako som už spomenul — napomáhať závodné výbory jednotlivých podnikov a jednotlivé odborové organizácie robotnícke, ktoré si musia uvedomiť, že ich úkolom v prítomnom čase je práca konštruktívna a preto musia si za každú cenu vyhnúť akémukoľvek deštruktivismu.

Mnoho chvály a uznania sa dostalo v reči pána predsedu Sboru povereníkov robotníctvu za úspešné prevedenie rekonštrukčných prác pri obnove našich železníc, tunelov, mostov, a iných cestných spojov, atď. Niet sporu o tom, že robotníctvo si tejto chvály a uznania v plnom rozsahu zasluguje. Som však toho názoru, že veľký podiel na zdare dosávad' prevedených rekonštrukčných prác majú aj jednotlivé podnikateľské firmy, bez svedomitej a často aj nežištnej húževnatej práce a námahy, ktorých by boli bývaly tieto práce nielen zdržiavané, ale často aj úplne znemožnené. Tieto podniky daly pri rekonštrukčných prácach veľmi ochotne a často aj za cenu značných strát k dispozícii celý svoj inventár, pomôcky a všetok odborný personál, so zaobstaraním ktorého boli nie raz spojené tie najväčšie ťažkosti a náklady. Myslím preto, že v mnohých prípadoch aj to najväčšie nasadenie robotníckych síl by sa bolo minulo svojho cieľa, keby tieto podniky neboly vynaložily všetko, aby obstaraly potrebný inventár, pomôcky a odborný personál. Nech mi je preto dovolené vysloviť aj niekoľko slov uznania týmto našim podnikateľským a stavebným firmám.

Podľa oznámenia pána predsedu Sboru povereníkov, Povereníctvo pre dopravu a verejné práce započalo výstavbu nových železníc, na ktorých bola práca prerušená v dôsledku vojnových udalostí. V tejto čiasťke svojej reči spomínal so stredného Slovenska najmä železnice Tisovec—Revúca, Slavošovce—Chyžnia Voda a Dúbrava—Banská Štiavnica, ako trate, so stavbou ktorých bolo započaté už v minulých rokoch. S výstavbou a dokončením týchto železníc zaiste každý môže len súhlasiť. Pokiaľ však ide o projekt výstavby ďalších

nových železníc v Gemeri, prosím, aby bolo uvažované o tom, či miesto železnice Rimavská Baňa—Kokava nad Rimavicou nemalo by byť radšej uskutočnené železničné spojenie Kokava nad Rimavicou—Klenovec—Hnúšťa. Proti projektu železničnej spojky Kokava n/Rim.—Rimavská Baňa sa totiž namieta, že medzi týmito obcami leží jedine obec Rimavská Lehota s počtom asi 300 obyvateľov a Rimavica s počtom asi 250 obyvateľov. Je to vlastne jedna obec asi s 550 obyvateľmi, ktorá je od Rimavskej Bane vzdialená len 2.5 km. Naproti tomu na trati Kokava n/Rim.—Hnúšťa leží Klenovec, ktorý má vyše 5000 obyvateľov. Keďže Kokava n/Rim má asi 5300 obyvateľov, Klenovec 5000 a Hnúšťa 1800 obyvateľov, spojovala by železnica z Kokavy na Hnúšťa asi 12 000 obyvateľov, naproti čomu železnica Kokava n/Rim.—Rimavská Baňa len niečo vyše polovice uvedeného počtu. Okrem toho argumentu pre zapojenie Klenovca do železničnej siete prichádzajú do úvahy aj iné argumenty hospodárske, zpomiedzi ktorých treba uviesť najmä okolnosť, že rozloha obecného chotára Klenovca činí spolu s rozlohou obecného chotára Kokavy n/Rim, okruhle 20 000 ha. Z tejto plochy má Klenovec 4568 ha lesov a Kokava n/Rim. 4179 ha, teda spolu do 9000 ha lesnej pôdy, ktorej hospodárske využitkovanie hovorí v porovnaní s lesnou plochou, ktorá leží medzi Kokavou a Rimavskou Baňou, za výstavbu železnice cez Klenovec. Okrem lesného bohatstva má Klenovec veľmi vyvinuté dobytkárstvo a chov oviec. Takže po tejto stránke Klenovec je do určitej miery zásobárňou nielen blízkeho, ale aj ďalekého okolia. Ďalej v Klenovci prichádza do úvahy chov ošipáných, ktorých sa z Klenovca vyviezlo v roku 1938 1000 kusov krmníkov. Z nerastného bohatstva treba uviesť najmä ložiská medi, mastenca, okeru, grafitu a železnej rudy, ktoré bohatstvo by sa dalo žiadúcim spôsobom využívať, ak by v tomto kraji viedla železnica. Predpokladám, že železničná správa rozhodla sa k výstavbe železnice Kokava n/Rim.—Rimavská Baňa predovšetkým z dôvodov finančných, keďže na prvý pohľad je zrejmé, že výstavba tejto železnice vzhľadom na ľahkosť terénu by vyžadovala o mnoho menší finančný náklad, ako výstavba spojky Kokava n/Rim.—Klenovec—Hnúšťa. Napriek tomu však dovoľujem si klásť otázku, či by predsa nebolo účelnej-

šie a hospodárnejšie vystaviť železnici s väčším finančným nákladom, ktorá by vedila cez ťažký a složitý terén, ako dať prednosť výstavbe železničnej spojky lacnejšej a hospodársky bezvýznamnej. Keďže mi nie je známe, či železničná správa už študovala možnosti železničného spojenia Kokava n/Rim.—Klenovec—Hnúšťa a nie sú mi ani známe bližšie údaje po stránke technickej a finančnej, obmedzujem sa len na upozornenie, či by z hľadiska budúceho hospodárskeho záujmu nebolo účelnejšie vystaviť miesto železnice Kokava n/Rim.—Rimavská Baňa, železniciu Kokava n/Rim.—Klenovec—Hnúšťa.

Pokiaľ ide o výstavbu nových hradských, prosím, aby za každých okolností bolo už raz konečne pamätané na úsek krakovskej cesty medzi Zvolenom a Banskou Bystricou v celej dĺžke a nielen na úseku Kremníčka—Kráľova nad Hronom—Radvaň n/Hr., lebo stav. na celom úseku tejto hradskej je absolutne neudržateľný a vyžaduje okamžitú nápravu. Ide tu o jednu z najviac frekventovaných hradských stredného Slovenska a preto prosím, aby s opravou týchto úsekov bolo započaté v najkratšom možnom čase.

Podľa programu v roku 1946 sa započne so stavbami niekoľkých nových štátnych budov. Prosím, aby v rámci tohto programu v prvom rade bolo pamätané na výstavbu nových poštových budov v Banskej Bystrici a vo Zvolene. Obzvlášť v Banskej Bystrici je najvyššie nutné, aby v najkratšom možnom čase bolo prikrúčené k stavbe novej modernej poštovej budovy, v ktorej nech sa pamätá aj na vysielaciu miestnosť (štúdio) bansko-bystrického rozhlasu a ku stavbe nemocnice.

V odbore civilného letectva žiadam, aby v budúcom roku bolo pamätané na pravidelné letecké spojenie stredného Slovenska s Bratislavou a Prahou. Prosím, aby táto letecká linka bola nielen na papieri, ale aby letisko na Troch Duboch pri Zvolene bolo pravidelným prístavištom civilných leteckých liniek a nie ako dosiaľ, že v cestovnom poriadku leteckých liniek Tri Duby, poľažne Slieč sice sú uvedené, lietadlo však pristávalo na tomto letišti len výnimočne.

Pán predseda Sboru povereníkov vo svojej reči oznámil, že v najbližších 6 mesiacoch Povereníctvo pre dopravu a ve-

rejnú prácu hodlá zriadiť asi 20 nových autobusových liniek. Prosím, aby pri zriadení nových autobusových liniek bolo predovšetkým pamätané na autobusovú linku Banská Bystrica—Ružomberok, Banská Bystrica—Tajov, Banská Štiavnica—Pukanec—Bátovce, Kráľová Lehota—Malužiná—Boc—Brezno n/Hr., Muráň—Tisovec, Svätý Kríž n/Hr.—Kremnica.

Po týchto stručných poznámkach, týkajúcich sa hospodárskej časti prejavu pána predsedu Sboru povereníkov prosím, aby mi bolo dovolené konštatovať, že pán predseda Sboru povereníkov sa vôbec nezmiene o našom živnostenskom strednom stave. Považujem si za svoju povinnosť na tomto mieste zdôrazniť, že podľa § 3 nariadenia č. 48 zo dňa 25. septembra 1945 Sbiery nariadení Slovenskej rady, ktorým boli ustanovené právne predpisy pre voľbu do Dočasného Národného zhromaždenia pre zeme české, Moravsko-sliezske a Slovensko, mali byť do kandidačných listín pojaté v priemernom počte tiež osoby, navrhnuté záujmovými sväzmi, organizovanými mimo politických strán a inými významnými složkami verejného života. Konštatujem, že v rámci spoločnej kandidačnej listiny politických strán Národného frontu v zemi českej a Moravsko-sliezskej sa nariadením o voľbách do dočasného Národného zhromaždenia zabezpečila účasť i predstaviteľom nepolitických složiek verejného života, t. j. okrem Ústrednej rady odborov, Jednotného sväzu českých roľníkov, Ústrednej rady družstiev, Ústredného telovýchovného výboru, Sväzu českej mládeže a iných významných složiek tiež zástupcom obchodu a priemyslu. Pri zostavovaní kandidačnej listiny politických strán Národného frontu na Slovensku tak významná složka živnostenská vôbec nebola rešpektovaná. Dovoľujem si poukázať, že živnostníctvo vychádzajúc z uistenia vládneho programu, proklamovaného v Košiciach o podpore malého a stredného podnikania, dožaduje sa na svojich zhromaždeniach takmer spontánne účasti svojich zástupcov v zákonodárnych orgánoch — v Slovenskej národnej rade a najmä v Národnom zhromaždení. Stalo sa to aj na poslednom celoslovenskom pracovnom sjazde živnostníctva, t. j. obchodníkov, remeselníkov a stredných podnikateľov vôbec v Turč. Sv. Martine v dňoch 17. a 18. novembra 1945.

Konštatujem, že živnostníctvo, ktoré je chrbtovou kosťou nášho stredného stavu, dožaduje sa veľmi živelne primeraného zastúpenia prostredníctvom svojich vrcholných záujmových organizácií v Slovenskej národnej rade, v Národnom zhromaždení, v Hospodárskej rade a vo všetkých štátnych poradných sboroch. Napriek tomu, že stojíme pred mnohými reformami zákonov a nariadení, ktoré sa v prvom rade dotýkajú živnostníctva a podnikateľskej činnosti vôbec, živnostníctvo nemá v týchto orgánoch zastúpenie vôbec, alebo veľmi neúplné. Živnostníctvu veľmi ťažko padlo v minulosti, keď sa jednalo o nich a bez nich. Ale ešte ťažšie mu padlo, keď v terajšom demokratickom zriadení boli živnostníci rovnako obidení. Veď ide o zastúpenie a hájennie oprávnených požiadaviek okolo 80.000 v hospodárstve činných osôb, ktoré prácou svojich rúk a umom svojho ducha majú nemalú časť na stvárňovaní našej budúcnosti, čo platí rovnako u nás, ako aj v Čechách a na Morave, kde sa zástupcom živnostníctva dostalo reprezentatívneho zastúpenia v skupine odborníkov dočasného Národného zhromaždenia. Prosím preto, aby tejto dôležitej slôžke národa bola venovaná v našom verejnom a politickom živote taká pozornosť, akú si skutočne svojím významom a počtom zasluhuje.

Živnostníctvo sa dnes živelne domáha svojich práv a nárokov a to najmä pokiaľ ide o otázku prenechania distribučnej činnosti obchodníctvu v súvislosti s poštátnením niektorých priemyselných podnikov. Je treba pamätať na to, že po poštátnení niektorých priemyselných podnikov, štát urobil veľmi hlboký zásah do našej hospodárskej štruktúry, v ktorej novej štruktúre nášmu živnostníctvu musí byť zaistené primerané a čestné miesto. Kladiem preto v mene celého živnostníctva požiadavku, prejavenu aj na poslednom celoslovenskom pracovnom sjazde živnostníctva v Turč. Sv. Martine, aby distribúciu statkov prevádzali výlučne oprávnení obchodníci a aby štát sa postaral o to, aby aj distribúcia článkov, vyrobených znárodnenými, poťažne poštátnenými priemyselnými podnikmi bola uskutočňovaná cez oprávnených a samoštátných obchodníkov. Ak už došlo k poštátneniu niektorých priemyselných podnikov, nech je za každých okolností pamätané na to, aby široké vrstvy nášho živ-

nostníctva boli hospodársky, kultúrne a sociálne pozdvihnuté tým, že štát sa postaral o to, aby celá distribúcia bez výnimky bola v rukách stredostavovských obchodníkov. S touto požiadavkou tlmochím všeobecné a jednohlasné želanie celého živnostníctva, aby predajne a filiálky poštátnených priemyselných podnikov boli odovzdané do rúk našich zdatných obchodníkov, aby sa tým docielilo posilnenia nášho stredného stavu a aby sa tým vytvorily ďalšie zdravé a trvalé daňové subjekty. Štát poťažne znárodnené podniky nech sa starajú o výrobu, distribúciu znárodnenými podnikmi vyrobených statkov nech je však ponechaná našim zosúzlým a národnostne uvedomelým obchodníkom.

V poslednom čase stalo sa akousi módou zakladat' vo všetkých odboroch nášho hospodárskeho života nové a nové družstvá. Zakladanie týchto nových družstiev je zjavom, ktorému bude treba venovať veľmi bedlivú pozornosť. Prax ukazuje, že tieto družstvá sa zakladajú na mnohých miestach úplne prekotne a prenáhlene a to bez toho, aby sa dodržali akékoľvek predpisy, týkajúce sa obmedzenia v živnostenskom podnikaní. Zakladajú sa družstvá či už výrobné alebo obchodné bez ohľadu na objektívnu hospodársku potrebu, čo má veľmi často za následok zbytočné rozhadzovanie a plytvanie našimi aj tak obmedzenými hospodárskymi možnosťami. Družstvá sa dnes zneužívajú v každej forme podnikania a slúžia len ako plášť pre mnohé osoby, ktoré tým sledujú svoje nečestné a nekvalitné záujmy. Kladiem preto na tomto mieste dôraznú a výstražnú požiadavku, aby sa zakladaniu nových družstiev venovala veľká ostražitosť a najmä zdôrazňujem, že tak ako pre každého iného podnikateľa, či už ide o osobu fyzickú alebo právnickú, platia predpisy, obmedzujúce živnostenské podnikanie, musia platiť tieto predpisy aj pre nové družstvá. Nech preto aj družstvá sú podrobené riadnemu pokračovaniu podľa nariadenia s mocou zák. 359/1940 Slov. zák. a nech aj družstvá sú pridržované k tomu, že nesmú skôr započat' s prevádzkou svojej zamýšľanej činnosti, kým nedostanú vo smysle citovaného nariadenia k tomuto príslušné povolenie či už od okresných národných výborov, alebo od Povereníctva pre priemysel a obchod, poťažne od Povereníctva pre výživu a zásobovanie. V každom prípade treba tu verejne vysloviť

požiadavku, aby predovšetkým okresné národné výbory a príslušné povereníctva dbali na prísne dodržiavanie predpisov, platných ohľadom obmedzení, týkajúcich sa živnostenského podnikania.

Pri tejto príležitosti si dovoľím ešte stručne sa dotknúť zásobovania zamestnancov, činných v živnostenských podnikoch. Toto zásobovanie naráža v poslednom čase čím ďalej tým viac na najväčšie ťažkosti. Tu si treba uvedomiť, že za mimoriadnych hospodárskych pomerov problémom životnej úrovne a úrovne zamestnancov nie je tak mzda, ako viac dokonalá distribúcia spotrebných statkov a služieb. A tu nech mi je dovolené konštatovať, že pri distribúcii rôznych článkov dennej potreby u zamestnancov stretávame sa s veľkými rozdielmi, pokiaľ ide o zamestnancov v priemyselnom podniku a zamestnancov v menších a stredných živnostenských podnikoch. Zásobovanie robotníctva v továrňach sa prevádza prostredníctvom správy závodu, ako i závodnej rady a to najmä prílepšovacími dávkami, jednorázovými dávkami, jednorázovými prídelmi a pod. Naproti tomu zásobovanie zamestnancov v menších živnostenských podnikoch sa prevádza len tak, ako u ostatného obyvateľstva, teda bez akýchkoľvek výhod.

Keď nazrieme bližšie na tento systém zásobovací, treba nestranne konštatovať, že je tu určitá nespravodlivosť, ktorá veľmi citeľne postihuje robotníctvo v menších a stredných podnikoch. Niet totiž najmenších pochybností o tom, že robotník vykonáva svoju prácu vo veľkých priemyselných podnikoch za omnoho lepších sociálnych a mzdových pomerov len preto, že robotníctvo v menších stredných podnikoch nepoužíva výhod spomenutých zásobovacieho systému. Som presvedčený, že niet žiadnych príčin, aby robotníci vo veľkých podnikoch boli favorizovaní len preto, že pracujú spolu vo väčšom počte, pričom je úplne ľahostajné, či vykonávajú prácu hodnotnejšiu, ako robotník v podniku menšom a strednom. Som presvedčený, že robotník v malom a strednom živnostenskom podniku si zaslúhuje práve takej pozornosti, ako robotník vo veľkom priemyselnom podniku a to tým viac, že vo veľkých podnikoch robotníci majú určité výhody pred zamestnancami v menších podnikoch, najmä pokiaľ ide o rôzne kultúrne, sociálne a mzdové vymo-

ženosti. Nie je predsa mysliteľné, aby niektorý zamestnanec bol po stránke zásobovacej favorizovaný len preto, že pracuje v továrni. To si treba uvedomiť tým viac, že týmto favorizovaním docieľujeme len to, že veľký počet pomocníkov ako aj učňov odchádza od remesla, kde toho času je úplný nedostatok pracovných síl. Následok toho môže byť všeobecný úpadok remesiel a živností vôbec. Ako krikľavý prípad tohto nespravodlivého zásobovacieho systému dovoľujem si napríklad uviesť zamestnancov špeditérskych živností, ktorí iste vykonávajú najťažšie práce a nie sú zaradení ani medzi ťažko pracujúcich, ani nemajú nárok na n dlepvacvie dávky v smysle vyhlášky č. 166/945 Úradného vestníka, respektíve č. 221/945 Úradný vestník. Ako je známe. Povereníctvo pre výživu a zásobovanie uznáva nárok na tieto dávky len pre tie podniky, ktoré zamestnávajú najmenej 50 zamestnancov. Zo spomenutých už dôvodov žiadam a navrhujem, aby pri novej úprave zásobovania bolo pamätané na živnostenských zamestnancov aspoň v takej miere, ako je pamätané na zamestnancov továrenských podnikov.

Starou a bolestnou požiadavkou nášho živnostníctva je požiadavka sociálneho poistenia pre prípad choroby, invalidity a staroby. Som veľmi rád, že pán minister pre vnútorný obchod Dr. Pietor na poslednom celoslovenskom pracovnom sjazde živnostníctva v Turči. Sv. Martine verejne prehlásil, že toto poistenie bude v rámci takzvaného národného poistenia uskutočnené najpozdnejšie na jar budúceho roku. Želám si len, aby tento sľub bol energickým a urýchlenným krokom na Ministerstve sociálnej starostlivosti v Prahe celostátne skutočne v najkratšom čase uskutočnený.

Konečne nech mi je dovolené ešte poukázať v krátkosti na to, že celá naša záujmová hospodárska administratíva vyžaduje určitú reorganizáciu. Tento problém je tým páčlivejší, že dosiaľ na Slovensku boli zrušené početné dobrovoľné spolky a sväzy, sdružujúce či už malých alebo veľkých podnikateľov. Táto otázka je však natoľko komplikovaná, že nie je dobre možné, aby som sa s ňou dnes zaoberal v rámci mojich poznámok na nedávno prednesenú reč pána predsedu Sboru povereníkov. Nech mi je však dovolené vysloviť požiadavku, že je bezpodmienečne

nutné, aby pri reorganizácii záujmovej hospodárskej administratívy nebolo všetko koncentrované do Bratislavy a do Prahy, ale aby hospodárska záujmová administratíva našla svoje plné uplatnenie v typických hospodárskych oblastiach Slovenska, t. j. na západnom Slovensku so sídlom v Bratislave, na strednom Slovensku so sídlom v Banskej Bystrici a na východnom Slovensku so sídlom v Košiciach. V žiadnom prípade však nenavrhujem, aby táto otázka bola riešená spôsobom centralistickým, ale prosím, aby v tejto veci bolo náležité pamätné na hospodárske záujmy jednotlivých spomenutých typických oblastí Slovenska (potlesk).

Podpredseda SNR Dr. Horváth:

Ako ďalší rečník má slovo člen Rady Dr. Viliam Thurzo.

Člen SNR Dr. Thurzo:

Slávna Slovenská národná rada!

Expozé pána predsedu Sboru povereníkov sa obšírnejšie zaoberá i so zdravotnými problémami Slovenska. Problémy verejného zdravotníctva sa takto dostávajú pred forum politickej a tým sa stávajú problémom širšej verejnosti. V minulosti i v prvej ČSR panovala mienka, že verejné zdravotníctvo má byť otázkou odborných kruhov. Otázka preventívneho lekárstva, najdôležitejšej to služby modernej medicíny, nebola ešte vo verejnosti ventilovaná. Tlač v minulosti informovala o zázrakoch v chirurgii, o nových zázračných liekoch o rôznych senzáčných udalostiach kuratívnej medicíny. Celá preventívna medicína bola odhavovaná obligátnymi článkami o škodlivosti alkoholu, sporadické články o tuberkulóze a iných infekčných chorobách nevedeli a ani nehodlali púčať verejnosť, že verejné zdravotníctvo je otázkou sociálnou a tým i politickou. Verejnozdravotní pracovníci bojujúci proti klesajúcej krivke chorobnosti, proti škvrnive brušnému týfu, tuberkulóze bojujú vlastne o bytie národa. Tento boj prebieha bez veľkých senzácií a preto doteraz nenachiel dostatočného pochopenia u kompetentných činiteľov. Prejav pána predsedu Sboru povereníkov dáva nám, verejnozdravotníckym pracovníkom nádej, že konečne nastane i na tomto poli náprava. Zdravotný stav národa je málo uspokojivý. Naši epidemiológovia sotva stačia na udr-

žať stále sa opakujúce náporu infekčných chorôb. Na východnom Slovensku zase hrozí epidemia škvrnivej. Nemocnice nestačia umiestňovať pacientov s otvorenou tuberkulózou. Není dostatočne postarané ani po zdravotnej stránke o tisíce invalidov tejto vojny. Krivka úmrtnosti dojsť neklesá. Sú to zjavy ktoré nás nútia dívať sa na zdravotnícke problémy ináč ako doteraz.

Povereníctvo pre zdravotníctvo vykonálo doteraz len to najnutnejšie, i ono sa venovalo rekonštrukcii a problémom najpalčivejším. Musí sa však ísť ďalej. Administratívny aparát štátnej zdravotnej správy sa venoval doteraz predovšetkým prevádzke a kontrole kuratívnej lekárskej činnosti. Preventívna časť zdravotnej služby je hmotne i personálne nedostatočne dotovaná. V poslednom čase badať útek lekárov z tohto oboru pre nemožné materiálne pomery. Štát núti priam lekárov, aby si hľadali zamestnanie v inom obore, než je verejné zdravotníctvo. Tu sa musí nájsť náprava čim skorej, ináč boj proti epidémiám nezvládneme. Ide tu samozrejme i o podstatné zvýšenie počtu tohto oboru verejného zdravotníctva.

Prichodí mi pri tejto príležitosti zmieniť sa i o postavení lekára ako štátneho zamestnanca. Myslím tu na obvodných a okresných lekárov. Obvodný lekár je smluvným štátnym zamestnancom s 800 korunovým mesačným platom. Žiadame od neho prácu, ktorej lexikálne vymenovanie by zabralo niekoľko minút. Že práca takto honorovaná ako vyzerá o tom je zbytočné hovoriť. Podobne je to aj s okresným lekárom len s tým rozdielom, že tento vykonáva i také verejnozdravotné funkcie, za ktoré si dáva od stránky zaplatiť. Nedivme sa týmto tzv. štátnym lekárom, že pre štát pracujú s nechuťou, že ich výkon je minimálny a že ich vlastný štát demoralizuje.

Všimnime si teraz vecnú stránku preventívnej činnosti zo stránky štátu. V rokoch 1940 a 41 pripadlo priemerné ročne 64 K 5 h na jedného obyvateľa z titulu verejného zdravotníctva. Skoro celý obnos bol venovaný na udržiavanie nemocníc a na hradenie liečebného občianom bez prostriedkov. Na prevenciu ostalo nepatrné percento. Prevencia stojí peniaze Amerických verejnozdravotníci exaktne vypočítali,

že i veľké miliónové sumy venované preventívnej (nemocne predchádzajúcej) činnosti sa za niekoľko rokov rentujú. Predídenie nemoci je vždy lacnejšie ako liečenie samej choroby. V USA sa politici dali presvedčiť a vyplatilo sa im to. Epidémie v našom slova smysle sa u nich stali známymi len ako zahraničné zprávy. Ne-prejavilo sa to len vyzníznutím epidémií, ale tiež prudkým poklesom ochorení na tuberkulózu a hlavne tým, že v USA umiera do roka zo 100 živonarodených detí 4 a u nás 18. Index dojčenskej úmrtnosti je indexom zdravia celého národa. Najhorší index malo doteraz Rumunsko, ale zdá sa, že sme tento štát v dojčenskej úmrtnosti my Slováci predhonomi. Podľa tohto vedíme zaostalým zdravotníctvom v Európe.

Čo teda robiť? Podávam tieto konkrétne návrhy:

Predovšetkým musíme preorganizovať preventívnu časť nášho verejného zdravotníctva podľa skúseností v zdravotníctve vyspelých štátov ako je USA, Veľká Británia a SSSR.

Čím skorej musíme rozšíriť sieť poradní pre matky a deti, poradní pre tbc.

Preniesť agendu preventívnej starostlivosti do štát inštitúcie ako je Š. Z. S. Ú Čím skorej treba zriadiť odbočky tohto ústavu (štátny zdravotný a soc. ústav).

Zriadiť infekčné a tuberkulózne oddelenie pri každej nemocnici s dostatočným počtom lekárov a sestri.

Odborne vyškoliť lekárov, sestry v oblasti preventívnej medicíny. Zakázať okresným lekárom súkromnú prax, ale pritom im podstatne zvýšiť platy vo forme funkčného a pod.

Zriadiť zdravotné domy v sídlach obvodných lekárov.

Zreorganizovať lekárske štúdium.

V chystanom celonárodnom poistení venovať zvláštnu pečovosť organizovaniu a vedeniu liečebnej starostlivosti. Skoordinovať štátne zdravotníctvo s liečebnou starostlivosťou nemocenských poisťovní

Venovať zvláštnu pozornosť priemyselnej hygieny a pracovnému lekárstvu

Podchytiť a zainteresovať lekárov na verejnom zdravotníctve.

Otázka verejného zdravotníctva, ako som už na začiatku bol povedal, není zá-

ležitosťou len odborných lekárskeho kruhov. Je to problém eminentne sociálny. Veď ako mienime bojovať proti dojčenskej úmrtnosti, keď nemáme dosť mlieka pre ne. Ešte tisíce detí žije v podzemných dierach. Tisíce našich detí hladuje a trpí zimou. Deväťtisíc školských detí chodí do nekúrených škôl. Nemôžeme liečiť tuberkulotikov, kým sa im nedáme najesť. Drtivé percento chorých pochádza z kruhov sociálne najbiednejších. Len keď zvýšime sociálne postavenie širokých ľudových vrstiev, budeme môcť vykazať skutočné úspechy v zdravotníctve.

Životy našich najmenších neležia len v rukách lekárov, ale nás všetkých, ktorí budujeme nový, lepší, skutočne ľudovo-demokratický štát, ktorý i po stránke verejného zdravia bude patriť medzi štáty pokrokové (potlesk).

Podpredseda SNR Dr. Horváth:

Ako ďalší má slovo člen Rady p. Hano:

Člen SNR Hano:

Slávna Slovenská národná rada! Ja by som, expozé pána predsedu povereníkov chcel zo stanoviska poľnohospodárstva uviesť niektoré pripomienky. Všeobecne snahou je, aby zavládla konsolidácia ako politická, tak hospodárska. V tomto smere, pod týmto zorným uhlom sa konalo expozé pána predsedu Sboru povereníkov. Za týmto cieľom vynakladá sa úsilie a dosiahlo sa veľmi krásnych úspechov. Jednou dôležitou podmienkou konsolidácie hospodárskej je úprava meny, ktorá sa práve prevádza. Dobrý peniaz je oporou a podmienkou podnikania práce vôbec. Ale je otázka, či za daných pomerov bude dosiahnuté vytýčeného cieľa. Podmienkou dobrej meny je, aby bola vyrovnaná ponávka s nábičkou. A práve ešte toho u nás nie je docielené. Reálne berúc konkrétne aj po úprave terajšej nebude sa možno ubrániť tomu, aby sa nenahromadily peniaze v rukách špekulantov. Síce z toho dôvodu, že ešte stále dá človek na to potrebné aj ten najposlednejší peniaz. Je pravda, že dôvody, ktoré viedly k tomu, aby bolo teraz prikrúčené k úprave meny, boli veľmi závažné. Druhou veľmi závažnou podmienkou konsolidácie je zásobovanie, o ktorom bolo už tu hovorené. Je potrebné, aby s tým, čo máme, sme sa rozdelili, aby každý participoval podľa možnosti spravodlivo na tom, aby sa každému ušlo. Veľký nedostatok sa javí v

mašti. Tuná je veľmi potrebné, aby chov ošipných, ktorý je jediným zdrojom mašti u nás, bol podporovaný. A síce tak, aby predovšetkým bolo zabránené hynutie ošipných. Totiž, aby bolo prevádzané riadne očkovanie. A tu práve sa javí nedostatok zverolekárskeho sít, ktoré by toto očkovanie prevádzali. Je potrebné, aby na budúcu jar boli v tomto smere vystrojené ako materiálom, tak personálne tieto akcie. Hovädzieho mäsa bude stále ešte nedostatok preto, lebo stav hovädzieho dobytku bol katastrofálne zredukovaný. A práve hovädzí dobytok potrebuje dlhú dobu ko svojmu vrazu, ku svojmu dospeniu. A preto je potrebné, aby plemenitba hovädzieho dobytku bola podporovaná a aby bol chránený. Je nedostatočné zvlášť v tom smere toto chránenie, že krava napríklad nie je chránená len v tom prípade, keď je tri mesiace teľná. A do tej doby je nechránená. Je potrebné, aby krava vôbec bola chránená, aby bola nechránená len tá, ktorá je už plemenite nie súca. Lebo si musíme uvedomiť, že porazením jednej kravy odoberie sa dvetisíc deťom mlieko do roka. Do nášho zásobovania nešťastne zapadla minuloročná neúroda. Sú kraje, kde boli výnosy katastrofálne, že nedosiahli ani 3 metráky po katastrofálnom jutre. A zvlášť neúroda sa dostavila v krajoch, kde sa odohrávalo povstanie. A síce preto, lebo nebolo možno riadne obsiať polia. Roľníci boli zamestnaní dodávaním produktov, boli zamestnaní odvádzaním koní, kone im boli odvádzané a preto nemohli riadne obsiať. Je pravda, že toto roľníci radi robili a vynasnažili sa nakoľko mohli, aby aj svoje polia obsiali, ale potom vtrhly nemecké vojská a tieto práce boli prerušené a potom pravda, prišli nepriaznivé časy, takže polia ostali ľadom ležať neobsiate. Nateraz sú polia obsiate, zvlášť polia roľnícke. Naši roľníci sa vynasnažili a jestli sa spomína hrdinstvo práce, tak práve roľník dokázal tuná veľkú hrdinskosť, veľkú hrdinatosť dokázal tým, že na prvom mieste podelil sa s tým, čo sa mu urodilo a hlavnú dôležitosť kladol na to, aby bolo obsiate. V mnohých roľníckych domácnostiach neostalo stanovené kvantum na osobu. Boli by radi v mnohých domácnostiach, keby im bolo ostalo na člena, čo len po metrickom cente do konca roka. A práve tu bolo spomenuté, že aj z tohto mála sa odoberá roľníkom na mýtnu. Ja by som sa prihovárал za to, aby

tuná boli zjednané nápravy v tom smere, kde nedosahuje kvantum stanovené u obilia, aby tam roľníkom neboli vymieravané, aby roľníci nemuseli odovzdávať toto mýtnu. Čo sa týče osivovej akcie, v tomto smere bola vyvinutá veľká snaha. Je pravda, že nebolo dosiahnuté v dostatočnej miere to, aby bola krytá náležité potreba, a na mnohých miestach bolo kryté len asi na 80%. Vzdor tomu všetkému naše polia sa krásne zelenajú čo dáva nádej, že budúca žatva môže vyznieť lepšie ako tohoročná. Musíme venovať poľnohospodárskej výrobe zvýšenú pozornosť preto, aby bola zveľaďovaná, aj čo do kvanta, aj čo do kvality, aby sme dali na stôl národu dostatočne chleba, dostatočne potravín, a aby tieto potraviny boli kvalitné. Musíme sa starať o poľnohosp. výrobu, lebo u nás je ona najväčším hospodárskym sektorom a tvorí náš najväčší národný príjem. Práve v minulej republike tuná Slovensko trpelo najväčšiu ujmu, lebo jestli bola disparita medzi priemyselnou a poľnohospodárskou výrobou, táto disparita sa javila práve u poľnohospodárskej výroby na Slovensku najviacej vo zvýšenej miere, preto, lebo čím ďalej na východ, tým boli lacnejšie poľnohospodárske produkty a čím ďalej na východ zase boli drahšie priemyselné výrobky. Pán predseda povereníkov sa zmienil o tom, že ceny budú vyrovnané. My toto berieme z veľkým uspokojením na vedomie.

Vážená Slovenská národná rada! My si musíme uvedomiť, že keď sa zaplnia sklady, záujem o poľnohospodársku výrobu, o produkty bude zmenšený. Nastane svetová konkurencia a práve sa nám musí o to jednať, aby roľník nebol vrhnutý bezbranne na pospas tejto konkurencie. Musí sa nám jednať o to, aby naša výroba bola chránená a síce, aby sme sa zúčastnili na plánovaní poľnohospodárskej výroby, ako celoštátne, tak vzhľadom na Slovensko. Jestli priemyselná výroba je usmerňovaná už dávno a jestli tam boli zavedené poriadky už pred desaťročím, práve tak je potrebné, aby aj v poľnohospodárskej výrobe boli zavedené poriadky. A práve sa kladie ten cieľ, aby poľnohospodárska výroba bola usmerňovaná celosvetovo. A jedná sa nám o to, aby sme do toho plánovacieho pokračovania zapadli, práve Slovensko aby zapadlo náležite, lebo musíme si uvedomiť, že sme my nproti českým zemiam, zemou poľ-

nohospodárskou. Na ochranu roľníckej výroby a na zaistenie rentability za minulej republiky boli vybudované zpeňazovacie podniky, boli vybudované roľnícke družstvá. Roľnícke družstevníctvo — jedno z najväčších diel hospodárskych — sociálnych, ktoré bolo vybudované za minulej republiky. Roľníckym družstevníctvom bolo roľníctvo oslobodené, vymanilo sa z područia obchodného a bankového kapitalistického systému. Ale nielen po stránke hospodárskej, ale aj po stránke mravnej má družstevníctvo veľký význam. Družstevníctvo pôsobí výchovne, také úverné družstvo na dedine napríklad, je jedno z najlepšie vedených právnych jednotiek. A družstevníctvo aj za minulého štátu bolo to, kde horela vatra národná. Do našich družstiev sme chodili dýchať slobodného ducha, v našich družstvách sme mávali republiku v malom.

Boli podnikané snahy siahnuť na družstevníctvo za minulého slovenského štátu, zreorganizovať ho na spôsob totalitný, boli to snahy vnútorné a boli to snahy aj z nemeckých kruhov. Ale vďaka mravnej sile nášho družstevníctva, družstevníctvo odolalo týmto náporom, družstevníctvo vyšlo zdravé. Až nato, že muselo prijať nakomandované osoby do svojich radov, ale tieto sa musely chcieť, nechceť družstevným predpisom a družstevnej morálke podriaďiť. Pán predseda povereníkov sa zmienil, že bude podporované družstevníctvo. A práve odznelo slová, že družstevníctvo teraz sa zakladá aj na úkor živnostníctva. Nebolo by správne, keby sa tu sledovali tendencie, rozšíriť družstevníctvo za každú cenu. Tu musíme prihliadať k tomu, že živnostníctvo je nám veľmi potrebné. Živnostníctvo so svojou tradíciou, so svojou obchodnou skúsenosťou. Práve preto družstevníctvo a živnostníctvo musí ísť súbežne, podporujú a kontrolujú sa navzájom. Pán predseda povereníkov prehlásil, že roľníctvo bude podporované; je potrebné, aby roľník bol silný a neodvislý, aby roľník nemusel vystierať zobrajúcu ruku voči štátu, ale aby bol jeho silnou oporou. Je treba, aby roľníkovi bol zaistený slobodný hospodársky a kultúrny vývin a aby mu bola prisúdená sociálna rovnosť s ostatnými vrstvami štátu. Toto je záujem roľníctva, toto je aj záujem národa a štátu, lebo konsolidácia, ako politická, tak hospodárska, môže spočívať hlavne na silnom roľníckom stave.

Podpredseda SNR Dr. Horváth:

Ďalším rečníkom je pán člen Rady Dr. Bakoš.

Člen SNR Dr. Bakoš:

Slávna Slovenská národná rada!

Dovoľte mi ako zástupcovi kultúrnych pracovníkov v tomto zákonodarnom zbore uviesť niekoľko slov a pripomienok, ktoré sa týkajú nášho kultúrneho života. O kultúrnych otázkach akosi sa málo hovorilo doteraz pred týmto politickým fórom, no zdá sa, aj v našom verejnom živote vôbec málo počuť o kultúre. Otázky kultúrneho života ocitly sa akosi v úzadí. Je pravda, náš život stojí pred celým radom problémov, pred celým radom životných a naliehavých otázok, že nie div, ak otázky kultúrnej výstavby často sa dostávajú na podradnejšie miesto. No pritom treba konštatovať, že by bolo chybou nevencovať náležitú pozornosť týmto otázkam, ktoré svojím významom ďaleko presahujú rámec nejakej izolovanej a sebestačnej oblasti verejného života, naopak kultúrne otázky zasahujú do najširšieho do štruktúry politického života, do rozvoja hospodárskeho života atď. Dovoľte, aby som poukázal na niektoré momenty nášho kultúrneho života.

Predovšetkým — po rozbití systému morálneho i politického útlaku, aký predstavoval medzinárodný fašizmus, ide nám o výstavbu nového sveta, nového systému politického, o širokú demokratickú verejného života. Pritom ako už bolo častejšie zdôrazňované, pôjde o výchovu nového človeka, o prevýchovu politickú i o povznesenie kultúrne. Naša osvetová činnosť musí ísť po línii demokratizácie vzdelania a kultúry. Náš ľud, ktorý má už teraz svoj osud vo vlastných rukách, treba uschnúť, aby si sám vládal. Iba tak môže stať ľudovodemokratický štát na pevných základoch. Boli by márne všetky najideálnejšie reformy v našom politickom a hospodárskom živote, ak by tieto snahy neboly chápané naším ľudom ako samozrejmosť a životná nezbytnosť.

Okrem tejto výchovnej činnosti, týkajúcej sa dospelého občana, ktorú má so stránky všeobecne vzdelávacej rozvíjať rezort školský a osvetový — pričom časť politickovýchovnú preberá na seba rezort informácií (a mimochodom pveda-

né, rezort informácií túto svoju úlohu nevykonáva dosť sústavne a starostlivo), vlastná oblasť vzdelávania leží na poli školskom. Tu treba kvitovať ako čin ďalekosiahleho významu pre demokratickú kultúru predovšetkým poštátnenie školstva a potom aj hlboko premyslenú reformu školstva, uvádzanú v život po etapách a vedenú snahou prístupniť vzdelanie čo najširším vrstvám a znížiť tým prekonal sociálne priehradu, nako- pené triednym vývinom spoločnosti.

V súvisi so školskými otázkami pokladám za svoju povinnosť upozorniť na tomto mieste na neutešený stav mnohých našich škôl. Mnohé školské budovy, poškodené frontom, sú doposiaľ neopravené. Ak sú niektoré budovy aj opravené, nie je možné v nich vyučovať, pretože sú nevykurované. To sa týka nielen škôl bratislavských — stredných i vysokých, ale aj mnohých škôl vidieckych. Pripomínam to preto, že ako sa zdá — tieto ťažkosti sú neprekonateľné, ak sa ich prekonanie ponechá na starostlivosť jedine rezortu školstva. A nie je to vec iba úradov, ale má to byť vecou celej verejnosti. Ak v mnohých obciach sú už opravené napríklad kostoly, len preto, že upozornil na to miestny farár a pre občanov bolo to samozrejmom vecou. Práve takou samozrejmosťou by malo byť, aby boli zasklenené okná v škole, aby sa v nej mohlo konať pravidelné vyučovanie atď. Ide tu o pochopenie všetkého občianstva a celej verejnosti, ktoré jedine môže v krátkom čase uviesť do poriadku hmotný stav nášho školstva.

Ak v ostatných oblastiach verejného života, v politickom sektore a v sektore hospodárskom, je u nás horúčkovitá aktivita, zdá sa, že v oblasti kultúrnej tomu tak nie je. Kultúrny život sa doposiaľ tak nerozprúdil, ako by bolo potrebné pre výstavbu nového života. Príčin je niekoľko. Upozornil som už na prirodzené prednostné postavenie základných životných predpokladov, ktorých rekonštrukcia bola naliehavá najmä v prvých mesiacoch po skončení vojny. No je tu ešte iná okolnosť. Mnoho našich kultúrnych pracovníkov vypomáha doteraz pri správe verejných vecí, no dúfajme, že čoskoro, keď budú nahradení vhodnými kvalifikovanými silami, ktorých káder treba urýchlene začať budovať, budú sa môcť naši kultúrni pracovníci vrátiť opäť svo-

jej práci. Toto je príčina, prečo u nás nie je taký intenzívny kultúrny ruch, ako napríklad v Čechách.

A napokon — hlavnú príčinu. Pokladám za potrebné upozorniť na tento fakt práve pred týmto fórom. Veci kultúry musla už zaujať v slovenskom živote svoje význačné miesto, a to trvalé. Nielen preto, že by boli márne všetky snahy o sociálny pokrok a nedociahly by svoj cieľ právne normy, týkajúce sa najrozličnejších oblastí života, vydávané SNR, ak by nebol pochopený ich smysel a nezbytnosť najširšími vrstvami nášho občianstva, ale aj preto, že na medzinárodnej postati malý národ, ako je národ náš, najlepšie sa môže prezentovať práve svojou kultúrnou vyspelosťou a kultúrnou tvorbou.

V našom kultúrno-politickom plánovaní dôležité je aj preorientovanie našej — povedať by som — kultúrnej a myšlienkovkej atmosféry. Naša kultúrna tradícia a kultúrny život sú doteraz trochu jednostranne orientované iba na oblasti duchovné a duchovné. Literatúra, jazyk, dejiny — to je temer výlučný predmet našej kultúrnej tvorby, no minimálny, je záujem o prírodu, prírodné vedy, techniku. Toto je doposiaľ príznačné pre myšlienkový svet našich ľudí. A preto treba urýchlene dobudovať našu techniku, vybaviť ju všetkým potrebným, dobudovať aj prírodovedeckú fakultu. Je to tiež otázkou prevýchovy našich ľudí, zújatie ich pre veci tohto sveta, pre základné predpoklady existencie kolektíva a prosperity celku. Toto je dôležité a aktuálne najmä teraz, keď sa uskutočňuje pozemková reforma, keď kľúčový priemysel, poisťovníctvo a banky prešli do národných rúk, keď sa majú masy pracujúcich uvedomele zúčastňovať na výrobnom procese, v čase keď ideme Slovensko industrializovať a riadiť národné hospodárstvo. To napomôže urýchlene vybudovať káder kvalifikovaných vedúcich i káder kvalifikovaných pracovníkov v hospodárskom sektore.

V tejto súvislosti treba prehovoríť aj o našich kultúrnych inštitúciách, ktoré si vzaly za úlohu zveľadovať a organizovať tvorbu kultúrne hodnoty. Vysoké školy vychovávajú jednak vysokokvalifikovaných praktikov a jednak vedeckých pracovníkov. Pred našou vedou stojí celý rad naliehavých úloh. Nejde iba o to, že

slovenská veda sa má stať všestrannejšou a prehľadnejšou, že sa má tiež väčšmi zaujímať o prírodu a hmotný svet. Našu vedeckú činnosť treba organizovať, aby mohla popri svojich čisto teoretických úlohách vykonávať aj dôležité poslanie všeužitočného vedeckého výskumu, významného najmä v prítomnosti. Ideme plánovite hospodáriť a industrializovať Slovensko, stojíme pred riešením otázok súvisiacich s mierovými rokovaniami, otázok hraničných, výmeny obyvateľstva so susedným Maďarskom. Politické požiadavky treba podporiť faktami, zistenými objektívnym vedeckým výskumom etnických otázok, národopisných a nárečových faktov, historickým výskumom a shromaždením štatistického materiálu. Industrializácia vyžaduje intenzívny výskum geologický atď. Aktuálna úloha vedeckého výskumu v najrozličnejších oblastiach je teda nesporná. Slovenská akadémia vied a umení, ktorá bude sdružovať vynikajúcich a uznávaných slovenských učencov a umelcov, vykonáva už tento organizovaný vedecký výskum vo svojich vedeckých ústavoch; čiastočne i Matica slovenská sa podobrala na túto úlohu. Akadémia vied a umení v modernom poňatí ako reprezentatívna a súčasne i výskumná inštitúcia je dnes samozrejmosťou pre každý národ. Je preto určite potrebné, aby čím prv zaujala v našom kultúrnom živote primerané miesto. V krátkom čase bude SNR predložená osnova nariadenia, ktorým sa upraví právne postavenie tejto najvyššej slovenskej kultúrnej ustanovizne. V stykoch s medzinárodným kultúrnym svetom poslúži nemálo slovenskému menu.

Ako málo je u nás doteraz všeobecne pochopenia pre kultúrnu tvorbu, vidno najlepšie z toho, že sa pokladá za prirodzené, ak vedecký pracovník alebo umeliec venuje sa svojej tvorbe iba uchýtkom, popri inom svojom zamestnaní. Nikto sa nepozastaví nad tým, že sa oberá o chvíľe oddychu po inej práci a nemá vlastne možnosti náležite sa venovať svojej tvorbe. Je postulátom rozvoja našej vedy a umenia, aby bolo umožnené nadaným umelcom a vedeckým pracovníkom zaoberať sa profesionálne svojou prácou. Inak nebude možné dosiahnuť potrebnú úroveň a vyrovnať sa iným národom, v tomto ohľade nás predbehnuvším.

O význame vedy nenačím pochybovať

najmä dnes. Sme svedkami, ako vedecký objav — atomová energia — môže byť využitý ako politický prostriedok a môže sa ním čerpať ako jedným z rozhodujúcich činiteľov medzinárodnej politiky. To môže, pravdaže, platiť v menšej miere o každej oblasti vedy.

Na v oblasti našej kultúrnej výstavby urobili sa už opatrenia, významné pre slovenský kultúrny rozvoj. Počítaním a založením nových divadiel boli dané predpoklady pre široký rozvoj našej divadelnej kultúry. Prvé kladné výsledky badať už po krátkom čase. Väčšiu pozornosť, než doposiaľ, si zasluhuje budovanie umeleckého školstva, stredného i vysokého, výtvarného, hudobného a divadelného. V tejto oblasti treba klásť dôraz na koordináciu s umeleckým školstvom českým, no nesmú sa prehliadať ani slovenské potreby, ak sú predpoklady pre zriadenie samostatných slovenských škôl.

Slovenský kultúrny život nielen teraz, v čase kladenia nových základov verejného života, ale aj trvale potrebuje orgán, ktorý by usmerňoval umelecký a vedecký ruch na Slovensku, iniciatívne by zasahoval do kultúrneho života a obhližoval by hmotné a sociálne záujmy slovenských umelcov a vedeckých pracovníkov. Na sjezde slovenských umelcov a vedeckých pracovníkov, ktorý sa konal v predvečer výročia Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici v dňoch 27.—28. augusta t. r., ustavila sa Umelecká a vedecká rada ako najvyšší iniciatívny orgán pre veci umenia a vedy na Slovensku. Tento orgán splňuje základný predpoklad — aby o veciach umenia a vedy rozhodovali samotní umelci a vedeckí pracovníci. Inštitúcia je demokraticky volená a má mať rozhodujúce slovo v zásadných i konkrétnych otázkach umenia a vedy. UVR doteraz usmernila stávanie pomníkov hrdinom druhej svetovej vojny a domáceho odboja, podala návrh Predsedníctvu SNR vo veci galérie diel s tematikou z národného povstania, ktorý Predsedníctvo SNR akceptovalo a udelilo na zriadenie galérie subvenciu vo výške jedného milióna korún. Kultúrna verejnosť s vďakou kvituje pochopenie Predsedníctva SNR pre rozvoj slovenského výtvarného umenia. UVR prerokovala osnovu nariadenia o Slovenskej akadémii vied a umení a podala k nej svoje

pripomienky, utvorila odborné komisie pre posudzovanie pomníkov a pre výber výtvarných diel od slovenských umelcov pre zahraničné úrady Čsl. republiky. Okrem toho robí opatrenia na hájenie sociálnych a hmotných záujmov slovenských umelcov a vedeckých pracovníkov, ako aj rieši iné sporné otázky.

Kultúrna verejnosť víta ustavenie tejto inštitúcie, ktorá má byť najvyššou inštanciou pre veci umenia a vedy u nás. Môže mať rozhodujúcou úlohu pri organizovaní nášho kultúrneho života a jeho rozvoji. Podobná inštitúcia existuje aj v Anglicku s podobnými úlohami, v Sovietskom sväze (Komitét pre veci umenia). Predsedníctvo SNR, uznávajúc význačnú úlohu UVR v našom kultúrnom živote, potvrdilo UVR ešte pred jej zriadením nariadením, ktorého osnova má byť v krátkom čase predložená SNR. Predsedníctvo SNR uznalo výsadné a autonómne postavenie UVR tým, že ju postavilo naroveň štátneho štatistického a plánovacieho úradu a Najvyššieho kontrolného dvora. Pôsobnosť Povereníctva pre školstvo a osvetu by teda vo veciach ideových a odborných na poli umenia a vedy prešla na UVR, pričom by mu ostávala naďalej administratívna stránka umeleckého a vedeckého života. Už po krátkom čase činnosti UVR vidno, že bude mať ďalekosiahly význam pre organizáciu a rozvoj slovenského umenia a vedy.

Do oblasti kultúrnej patrí do istej miery aj činnosť Povereníctva pre informácie. Spomínal som, že tento rezort nevykonáva úlohy najmä dnes také aktuálne — v období prevýchovy občianstva a odstraňovania fašistických nánosov a pseudokultúry zo slovenských duší. Ústredný informačný úrad, vychádzajúc z najlepších tradícií slovenského národného vývinu, z odkazu Slovenského národného povstania, ako aj z aktuálnych situácií politického života (Dôležité dekréty prezidenta republiky a nar. SNR, návrat vojenských zločincov na Slovensku) mal by sústavne vychovávať nového človeka, nositeľa a uskutočňovateľa ideálov našej národnej revolúcie. V tomto ohľade nie je doteraz dostatočne využitý najmä rozhlas. Nepochopená je aj kultúrna úloha filmu, ktorý je naďalej chápaný ako iba zábavný prostriedok.

Slávna Slovenská národná rada! Po-

staviť kultúru v najširšom smysle, zasahujúcim hlboko do štruktúry politického a hospodárskeho života, na prvé náležité miesto, v najširšom rozsahu demokratickovať kultúrou a organizovať cieľavedome kultúrnu tvorbu — to je príkaz našej kultúrnej politiky. Skutočnú pokrokovú vedu a umenie treba všetkými prostriedkami využiť v boji proti fašistickej ideológii, ktorá infikovala mnohé slovenské duše. I tu je praktický i životný smysel kultúrnej tvorby. Politické, hospodárske a sociálne výdobytky národnej revolúcie sú základné predpoklady, ktoré v zápätí vyvolajú rozkvet kultúry. No ako v hospodárskom sektore treba budovať svedomite a plánovite, práve tak aj v oblasti kultúry je potrebná výstavba zámerná a cieľavedome pokroková. Priamym dôsledkom pochopenia pre veci kultúry musí byť náležité hmotné zaistenie kultúrneho rozvoja v rámci štátneho rozpočtu. V tomto smere apelujem na všetkých činiteľov, od ktorých to závisí a komu leží na srdci slovenský kultúrny pokrok.

Nie jednostranné hľadiská konfesijné, ani hľadiská inštitučné alebo stranícke, lež spoločná úloha kultúrnej výstavby, spejúcej k ideálom sociálneho oslobodenia a pokroku, to musí byť náš kultúrny program. A v tomto je aj naša zodpovednosť (potlesk).

Podpredseda SNR Dr. Horváth:

Ďalším rečníkom je člen SNR pán Jodínák (ukrajinský).

Podpredseda SNR Holdoš:

Ďalej má slovo pán člen SNR profesor Lukačovič.

Člen SNR prof. Lukačovič:

Slávna Národná rada! Ako posledný dovoľm si zasahovať do tejto debaty nasledujúcim spôsobom. Bola tu spomenutá otázka československého bratstva a boli priklincované zksady tohto československého bratstva v oslobodenej republike. Ja z tohto miesta pridružujem sa k týmto prehláseniam a myslím, že tlumčím našu úprimnú vďaku a naše úprimné želanie a naše čo najúprimnejšie presvedčenie, že československá vec není u nás otázkou, ale že je to naším životným krédom. Spomínali páni predrečníci rekonštrukciu kvitovali, že po stránke rekonštrukčnej vykonal sa u nás chválaboľu mnoho. Spomína sa rekonštrukcia po

každej stránke, rekonštrukcia materiálna, rekonštrukcia mostov, ciest, železníc, ale zabúda sa na jednu vec, na rekonštrukciu ducha.

Veľavážení páni! Tá rekonštrukcia materiálna nebude nikdy dostatočná, ak nebude spojená s rekonštrukciou ducha. Rekonštrukcia povojnových mravov a rekonštrukcia vojnou nám zničených a podkopaných mravov (hlas: „predvojnových“) predvojnových samozrejme, ale aj vojnových, pretože vojna zničí mravy v každom štáte.

Bola tu tá spomínaná otázka kvalifikácie — v spojitosti s Národnou bezpečnosťou, že pri prijímaní do Národnej bezpečnosti, je rozhodujúca hlavne národná a štátna spoľahlivosť. Kvitujem to, samozrejme. Ale ja hovorím ďalej, myslím, že všade je potrebné, aby bol braný zreteľ na národnú a štátnu spoľahlivosť aj v školstve, aj v každom inom sektore a nerobili by sme správne, keby sme len na tomto základe budovali, ktorý základ pokladáme za samozrejmy. Ale okrem tej národnej a štátnej spoľahlivosti musí byť aj určitý kus kvalifikácie, či v jednom a či v inom štátnom a verejnom úrade.

Veľavážení! Spôsoby a metódy, ktoré sme vytýkali a vytýkame diktátorským fašistickým režimom a nášmu bývalému režimu tu, čo najrozhodnejšie zatracujeme, lebo sme ich pocítovali na vlastnej koži národa a na našej vlastnej koži. Nesmieme dovoliť, aby takéto zjavy sa udomáčňovali v našej verejnosti u našich úradov, keď i nie vo vedení ich úradov, ale keď sa objavujú u niektorých jednotlivcov.

Počúvame, že tu na Slovensku boli rozhadzované letáky, ktoré bohužiaľ zástancov a exponentov bývalého režimu vychvaľujú. Je to veľmi smutný jav. Ale veľavážení, aj v našej verejnej správe vyskytujú sa jednotlivci, ktorí nekorektným spôsobom dráždia svojim jednaním a skutkami tú menšiu verejnosť, ktorá im podlieha a nedivme sa im, že potom v rozhorčenosti niektorí sprostí jedinci, nevychovaní mladíci, takýmto spôsobom reagujú a diskreditujú našu krásnu ľudovú demokraciu.

Čo najrozhodnejšie takúto rozvrátenú činnosť odsudzujeme, ale pritom, žiadame si, aby povolanie činiteľa nášho verej-

ného života v takýchto veciach čo najenergetickejšie zasiahli.

Bola spomínaná otázka Národnej bezpečnosti. Aby bolo jasné, Demokratická strana je úplne na tej istej platforme a jednotná s Komunistickou stranou Slovenska v tom, aby sme Národnú bezpečnosť použili za mravný podklad na to, aby mohla vykonávať svoje povinnosti, ktoré na ňu čakajú. Ale práve pre toto nesmieme zastierať zjavy, ktoré sa vyskytujú kde tu, keď niektorí jednotlivci to dobré meno našej Národnej bezpečnosti poškodzujú — i keď sú to jednotlivci — treba týmto venovať pozornosť, aby takíto jednotlivci boli odstránení a za svoje činy aj potrestaní.

Ďalej tu pán Dr. Faltan podozrieval Poverenie pre pôdohospodárstvo, že osnovou nariadenia o zákaze cudzenia a zataženia nehnuteľností, ktorou sa novelizuje nariadenie č. 15 z r. 1944 Sbierky nar. SNR, že týmto nariadením sa majú chrániť kolaboranti, zradcovia, Maďari a Nemci. Nič takého toto poverenie nesleduje. Iniciatívu pre novelizáciu dalo Poverenie pre pravosúdie, aby sa dosiahla jednotná právna úprava aj na území, ktoré v dobe slovenského národného povstania nepodliehalo orgánom Slovenskej národnej rady a konečne, aby pri povolovaní cudzenia a zataženia, aby bolo dnes Poverenie pre pôdohospodárstvo kompetentné a nie poverenie, ktoré medzi časom zamiklo.

Bola tu spomenutá aj otázka bankovníctva. Otázka menovania národných správcov v bankách a peňažných ústavoch. Poverenie pre financie, ako je nám známe, vyzvalo závodné výbory bánk k podaniu príslušných návrhov, ktoré potom postúpilo k vyjadreniu národným výborom. Národné výbory a hlavne bratislavský Národný výbor podali návrhy, ktoré sa rozchádzali s návrhmi závodných výborov. Ďalej schválili i také návrhy i keď vyšli zo závodného výboru, kde na prvom mieste funguje bývalý činiteľ hospodársky, ktorý bol dlhoročným radcom, ba i hospodárskym referentom Hlavného veliteľstva Hlinkovej gardy a úzko spolupracoval s hlavným rozbihačom Československej republiky gestapákom Karbusom a jeho pomahačom Murgašom.

Takéto návrhy, ako aj mnohé iné, nemohly byť Poverením pre financie

schválené, tým skôr, že sa zistilo, že všetky návrhy na dosadenie národných správ do ústredných bánk v Bratislave neboli schválené Národným výborom v Bratislave, ani jeho k tomu kompetentnou finančnou komisiou, ale boli podané Povereníctvu pre financie síce s podpismi predsedu a podpredsedu Národného výboru v Bratislave, avšak bez vedomia a súhlasu členov Národného výboru.

Záležitosť menovania národných správ je nie záležitosťou dvoch ľudí, ale celej plenárnej schôdzo Národného výboru. Tým viac, že predostretý návrh obsahoval i meno ťažkého kolaboranta.

Členovia národných výborov sa dožadovali na Povereníctve zmeny a dožadovali sa jej i vkladatelia a filiálky dotýkajúcej sa banky, o ktorej tu bola reč. Nakoľko medzi časom vyšiel dekrét prezidenta republiky o poštátnení bánk, musel byť celý komplex otázok i v súvislosti s príslušnými menovaniami národných správ podrobený revízii a otázka menovania národných správ do bánk zostala následkom vyjadrenia dekrétu viacmenej iluzorná.

Ako je nám známe, otázka organizácie peňažných ústavov na zväzopripojenom území bola na programe schôdzo Sboru povereníkov a o tejto otázke by zaiste mohol podať vysvetlenie pán predseda Sboru povereníkov, prečo táto záležitosť bola stiahnutá s programu.

Mimochodom sa podotýka, že i pri neusporiadaných politických pomeroch na zväzopripravenom území, všetky revízne práce sú v plnom behu, ale nedostatok odborného personálu je na príčine, že potrebný materiál nie je ešte definitívne spracovaný. To však nebolo by dôvodom k tomu, aby nemohly byť prevzaté maďarské peňažné ústavy. Že sa to dodnes nestalo, je vecou celého Sboru povereníkov, ktorý povolenie filiállok slovenským peňažným ústavom na zväzopripravenom území neschválil a žiadal spracovanie materiálu.

Kvôli správnej informácii treba konštatovať, že žiadne hodnoty v ústavoch na zväzopripravenom území neunikajú, nakoľko je v týchto ústavoch riadny, národne a štátne spoľahlivý dozor. Tunaj-

šie peňažné ústavy domáhali sa vyjednávať vo veci prevzatia peňažníctva na zväzopripravenom území s centrárou v Budapešti. No Povereníctvo pre vnútro ako nám bolo sdelené, odoprelo vydať zástupcom slovenským vycestovacie povolenie.

Ako vidieť iniciatívy a práce je dosť, len keby tých retardačných momentov bolo menej.

Veľavážení! Je žiadateľné, aby zmizlo podozrenie, adresované jednej složke Národného frontu — Demokratickej strane, — ako by Demokratická strana nezastávala výdobytky národného povstania s dostatočným elánom. Treba si uvážiť, že obe strany Národného frontu majú rovnakú zodpovednosť za vedenie verejného života u nás. Následkom toho treba všetky zjavy verejného života objektívne sledovať. To vyžaduje vznešený úkol Slovenskej národnej rady ako reprezentantky slovenského národa, v oslobodenej ľudovodemokratickej našej Československej republike.

Toto som si dovoľil uviesť na koniec a vyhlásenie Sboru povereníkov prijímam a schvaľujem (potlesk).

Podpredseda SNR Dr. Horváth:

Vzhľadom na to, že ostatní prihlásení rečníci sa vzdali slova, týmto rozpravu vyhlasujem za skončenú.

Slávna Slovenská národná rada! Pri kročím k hlasovaniu o programomovom prejave predsedu Sboru povereníkov.

Žiadam Vás, aby tí, ktorí schvaľujú programový prejav Sboru povereníkov, zdvihli ruku. Ďakujem. To je jednohlasne.

Konštatujem, že plénum Slovenskej národnej rady schválilo jednohlasne programový prejav predsedu Sboru povereníkov.

Slávna Slovenská národná rada! Vzhľadom na pokročilosť času Predsedníctvo Slovenskej národnej rady upúšťa od predjednania tretieho a štvrtého bodu nášho programu a prekladá tieto body na zajtrajšie zasadnutie.

Ďalšie zasadnutie pléna Slovenskej národnej rady bude sa konať zajtra o 15. hod. Tým končím dnešné zasadnutie.

Stenografický zápis

zo 14. pokračujúceho zasadnutia pléna SNR zo dňa 27. novembra 1945

Začiatok zasadnutia o 15.15 hod., koniec o 18. hodine.

Prítomných: 67 členov:

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich (cen-
gá):

Slávna Slovenská národná rada! Otváram dnešné zasadnutie pléna Slovenskej národnej rady a konštatujem, že Národná rada je usnášania schopná.

Na programe dnešného zasadnutia je správa právneho a hospodársko-sociálneho výboru o návrhu povereníka pre sociálnu starostlivosť na vydanie nariadenia o nezapočítateľnosti sociálnych výpomocí do pracovného zárobku vo verejnoprávnom poistení a ich vyňatí z exekúcie. Zpravodajcom je p. člen rady Dr. Vagašský. Prosím, aby sa ujal slova.

Člen SNR Dr. Vagašský:

Slávna Slovenská národná rada! Denná skúsenosť nás poučuje, že je veľká núdza o nezbynosti práve u sociálne najslabších vrstiev spoločnosti. Keďže samozrejmovou tendenciou takýchto jednorázových výpomocí je uspokojovanie najnutnejších denných potrieb v mimoriadnych dobách, aby tí sociálne najslabší ľudia mali zaistené svoje životné minimum, je spravodlivé, aby takáto sociálna výpomoc nebola započítateľná do pracovného zárobku, rozhodného pre zaradenia prístencov do mzdových tried a pre určenie výšky pristeného. Toto nariadenie bolo by v praxi iluzórne, keby nebola vyslovená zásada, že takáto sociálna výpomoc má byť vyňatá zpod exekúcie. Tieto ciele sleduje aj naša osnova už v navrhovanom § 1. § 2. vymedzuje pojem sociálnej výpomoci. § 3 určuje platnosť navrhovanej osnovy a to preto, že otázka týchto mimoriadnych sociálnych výpomocí bola už riešená zák. č. 186 z r. 1944 Slov. zák. Ale tento zákon je neplatný vzhľadom na § 1. nar. č. 1. z r. 1944 Sb. SNR, lebo bývalý Slovenský snem usniesol sa na tomto zákone vtedy, keď zákonodárna moc bola v rukách Slovenskej národnej rady. Preto § 3 určuje, aby navrhovaná osnova platila od 25. októbra 1944, od kedy skutočný život riadil sa týmito zákonnými predpismi. Preto výbory právny a hospodársko-sociálny uznávajú sociálnosť návrhu, na

svojej spoločnej schôdzke návrh prijali a usniesli sa ho predložiť Slovenskej národnej rade na schválenie.

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Otváram rozpravu o prednesenom návrhu. Kto sa hlási k slovu?

K slovu sa nehlási nikto, prikrčíme k hlasovaniu.

Kto je za prijatie osnovy tak, ako bola pánom zpravodajcom prednesená, nech zdvihne ruku. To je väčšina, vyhlasujem návrh na nariadenie SNR.

Prikrčíme k tretiemu bodu programu — ktorým je správa právneho a kultúrneho výboru o návrhu povereníka pre informácie na vydanie nariadenia o Zpravodajskej agentúre Slovenska. Zpravodajcom je pán Dr. Samuel Belluš. Prosím, aby sa ujal slova.

Povereník Dr. Belluš:

Slávna národná rada! Máme pred sebou text onovy nariadenia Slovenskej národnej rady o zriadení Zpravodajskej agentúry Slovenska. Nejde v danom prípade v podstate o nič nového, lež o legalizovanie toho faktického stavu, ktorý v zpravodajskej službe na Slovensku sa vyvinul. A to nielen od prvých dní nášho národného a štátneho oslobodenia, ale vôbec od prvých dní nášho národného povstania. Tento značný časový odstup dáva nám všetkým možnosť zistiť si, či línia ideová, politická i technická i technicko-praktická v zpravodajskej službe v tomto dôležitom výseku našej verejnej činnosti sa osvedčila, alebo nie. Bez akýchkoľvek pochyb vzhľadom na ťažkosti, ktoré pri organizovaní zpravodajskej služby tu boli, dovoľm si na túto otázku zodpovedať kladne. Využívam preto tento stav k tomu, aby som vyslovil uznanie celej tej rade slovenských žurnalistov, ktorí ani za Slovenského štátu ničoho si nezavdali na svojom politicko-demokratickom presvedčení, na svojom čistom národovectve slovenskom a našej myšlienke štátnej-československej. Som presvedčený, že skupina týchto slovenských žurnalistov, doplnená mladšími adeptami, svoje povolanie si milujúcimi, zaručí autoritu Zpravodajskej agentúry Slovenska, ktorá sa chce riadiť zásadami objek-

tvíty, zásadami pravdy, a že v tomto duchu bude dávať informácie našej celej pospolitosti a ktorá neustrnie na úzkej jednoamernosti, politicko-stranníckej. Myslím, že nie je od vecí, aby som sa aspoň v krátkosti rozpravil o zriadení zpravodajskej služby v celom Československu. V tomto smere náš štát si vyžaduje, aby zpravodajská služba bola jednotne organizovaná, či už je to Československá tlačová kancelária, ktorá vykonáva spoločne pre celú Československú republiku zpravodajskú službu správami, ktoré prichodia zo zahraničia a do zahraničia. Štátnu zpravodajskú službu na území Slovenska, vykonáva naproti tomu Zpravodajská agentúra Slovenska a štátnu zpravodajskú službu v Čechách, vykonáva Česká tisková kancelária. Vzájomný styk a výmena správ medzi Slovenskom a Čechmi deje sa prostredníctvom zvláštnych filiálok, ktoré Zpravodajská agentúra Slovenska má v Prahe a Česká tisková kancelária má v Bratislave.

K jednotlivým §-om predmetného nariadenia pre svoju krátkosť a výstižnosť nieto čo by som zvláštného uviedol. Snáď len toľko: Zpravodajskú službu bezpečnostnú vykonáva zpravodajská agentúra slovenská pod kontrolou Povereníctva pre veci vnútorné, kdežto ostatnú zpravodajskú službu vykonáva pod kontrolou Povereníctva pre informácie, ktorému ona ako taká je pričlenená. Tímočím mičniku výboru kultúrneho a výboru právneho, keď prosím slávnú Slovenskú národnú radu, aby predmetné nariadenie odhlasovala.

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Otváram rozpravu o prednesenom návrhu. Kto sa hlási k slovu? Keďže nikto, prikrôčime k hlasovaniu. Kto je za prijatie návrhu pána referenta, nech zdvihne ruku.

To je väčšina. Vyhlasujem návrh za nariadenie SNR.

Prikrôčime k prerokovaniu 4. bodu, ktorým je správa právneho výboru o návrhu povereníka pre veci vnútorné, na vydanie nariadenia o samostatnom okrese Svidníku. Zpravodajcom je povereník pre vnútro pán Dr. Július Viktory. Prosím, aby sa ujal slova.

Povereník a člen SNR Dr. Viktory:

Slávna Národná rada! Vo Svidníku

bola expozitúra Okresného úradu v Stropkove až do 1. júla 1942. Zákonom zo dňa 16. júna 1942, č. 107 z roku 1942 bol z obvodu expozitúry vytvorený samostatný okres so sídlom vo Svidníku. Nariadenie č. 9. z r. 1945 Sb. SNR reštituje stav ku dňu 30. sept. 1938, takže sa obnovujú jednotlivé okresy v bývalých hraniciach, čím sa rušia právne predpisy z doby neslobody, určujúce zmenu sídiel a obvodov okresov. Zo zreteľom na to treba zákon č. 107 z r. 1942 považovať za zrušený a okres so sídlom vo Svidníku treba normovať našim právnym predpisom. Politické predpoklady, ktoré boli rozhodujúce pre vytvorenie expozitúry Okresného úradu vo Svidníku za prvej ČSR, dnes už neexistujú a preto javí sa byť potrebné zriadiť vo Svidníku samostatný okres z týchto dôvodov: Vlastný stropkovský okres a obvod expozitúry vo Svidníku, zahŕňujú spolu vyše 100 obcí. Tak rozsiahly obvod okresu nemáme ani na západnom Slovensku, kde sú komunikačné pomery pomerne usporiadanejšie, takže toľkoto obcí nemôže patriť do obvodu jedného okresu. Po stránke administratívnej nedá sa dobre zvládnuť okres s tak veľkou rozlohou, lebo politická expozitúra, má užšiu kompetenciu, než samostatný okres. Osamostatnením expozitúry Okresného úradu bude aj okres stropkovský aj novoutvorený okres svidnícký životaschopný, pretože doterajší obvod okresu sa rozštiepil na polovinu a počet obcí je dostačujúci pre oba okresy. Z dôvodov komunikačných je priamo nevyhnutné, aby obvod expozitúry vo Svidníku bol pretvorený na samostatný okres. Lebo Svidník leží skoro v strede severnej časti doterajšieho okresu stropkovského a tvorí prirodzené i komunikačné stredisko tohto severného kraja. Keď máme na zreteľ zásadu, že úrady majú byť pre obyvateľstvo ľahko dosožiteľné, nemôžeme žiadať, aby obyvateľstvo vyše 50 obcí bolo nútené chodiť za svojimi úradnými vecmi až do Stropkova, na juh posunutého, a veľmi značne vzdialeného. Najmä teraz v prechodnej dobe povojnovej je treba zriadiť vo Svidníku Okresný národný výbor, aby sa zamedzily klamity v zásobovaní. Právny výbor na svojej schôdzke dňa 6. novembra 1945 návrh nariadenia o samostatnom okrese Svidníku si osvojil a usniesol sa ho predložiť Slovenskej národnej rade na schválenie.

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Otváram rozpravu o prednesenom návrhu.

Kto sa hlási k slovu?

Nikto, prikrčíme k hlasovaniu.

Kto je za prijatie osnovy tak ako bola pánom zpravodajcom prednesená, nech zodvihne ruku.

To je väčšina, vyhlasujem návrh za nariadenie Slovenskej národnej rady.

Prikrčíme k prerokovaniu ďalšieho bodu nášho programu. To je zpráva právneho a hospodársko-sociálneho výboru o návrhu povereníka pre sociálnu starostlivosť, na vydanie nariadenia o zriadení Okresných úradov ochrany práce a Úradu ochrany práce pre Slovensko. Zpravodajcom je pán Dr. Jozef Brúha. Prosím aby sa ujal slova.

Člen SNR Dr. Brúha:

Slávna Slovenská národná rada! Mám dojem, že predmetná osnova, ktorú nám predkladá povereník pre sociálnu starostlivosť po jej schválení právnym a hospodársko-sociálnym výborom, je jedna z dôležitých osnov, ktorá si zasluhuje, aby bola predmetom dnešného nášho rokovania čo najdôkladnejšieho, lebo touto osnovou so zmenou štátoprávných pomerov, so zmenou politických, hospodárskych a sociálnych pomerov, dávame základ vývoju ochrany práce a ochrany pracovníkov. Je to snáď po prvý raz v dejinách sociálnej politiky, kedy sa robotníkom dáva do vlastných rúk usporiadať si to pole pôsobnosti, ktoré eminentne patri im. Chcel by som tu zdôrazniť, že predmetná osnova sleduje, aby sa skutočne pracujúcim dala čo najväčšia garancia na úpravu tých otázok, ktoré sa týkajú predovšetkým ich

Výbor právny a hospodársko sociálny, ktorý tieto osnovy prerokoval a ktorý mal na zreteli práve preto, že ide o osnovu veľmi významnú, kde sa zaoberá organizáciou práce, zaraďovaním síl do pracovného procesu, regulovaním pracovného trhu, mzdovou politikou, ochranou života a zdravia pracujúcich a vôbec starostlivosťou o pracujúcich, snažil sa, aby predložil plénu Slovenskej národnej rade takú osnovu, ktorá by vedela zvládnuť všetky tie úkoly, ktoré sa vyžadujú a budú vyžadovať od úradov, ktoré túto kompetenciu budú vykonávať. Ako som už

spomenul, rozhodujúci vplyv budú mať zamestnanci. Úrady, ktoré budú riadiť prácu a všetko to, čo s ňou súvisí, budú rozdelené na jednotlivé okresy a hierarchicky budú podliehať úradu jednému na Slovensku, a síce Krajinskému úradu ochrany práce. Po prerokovaní osnovy vyskytly sa ešte určité námietky, či tento úrad sa má nazvať Krajinským úradom práce alebo Úradom ochrany práce pre Slovensko. Ja navrhujem zmenu predloženej osnovy v tomto smysle, aby sa tento ústredný úrad nazýval Úrad ochrany práce pre Slovensko. Z dôvodov jednak lingvistických a jednak, že termín krajinský má určitú odioznú príchut', ktorú nie je treba uvádzať do nášho zákonodarstva dnešnej republiky. V §-2-hom je jasne povedané, že správny výbor, ktorý práve reprezentuje samosprávu týchto úradov, menuje povereník po dohode s ústredím odborových sväzov Slovenska a Jednotného sväzu slovenských roľníkov. Podotýkam, že v tomto smere snáď nie sú všetci členovia právneho a hospodársko-sociálneho výboru jednotní. Ovšem, keďže výbory nakoniec predsa len prijaly túto štylizáciu, trvám, aby nariadenie v tomto paragrafe bolo prijaté tak, ako ho výbory navrhly. Inak by som osnovu kvalifikoval ako obdobnú tej, ktorá bola vypracovaná v zemiach českých a síce vládne nariadenie č. 13 z roku 1935, ovšem osnova táto je dôkladnejšia, presne vymedzuje pôsobnosť jednotlivých úradov a okrem toho zavádza určité nové ustanovizne, inštitúcie, ktoré sú na prospech celej ochrany práce a pracujúcich. Stručne by som charakterizoval osnovu takto: 1. rozhodujúci vplyv pri úradoch ochrany práce je zaistený zamestnancom. 2. ani zamestnávateľia nie sú vylúčení, napriek tomu, že výslovne v osnove uvedení nie sú. V § 2 je povedané, že správny výbor sa skladá zo zástupcov zamestnancov a odborníkov. Vysvetlením, bližším komentárom je dôvodová zpráva, kde sa výslovne hovorí, že i zamestnávateľia môžu byť menovaní do správneho výboru, ovšem za predpokladu, že majú kvalifikáciu odborníkov. 3. úrady sú vybavené aparátom a upravené konaním, ktoré zaručuje určitú pružnosť a potrebné sankcie pre prípad, žeby nariadenia, príkazy a ustanovenia úradov neboly plnené. 4. je to zriadenie psychotechnického ústavu, samostatného len pre

skúmanie otázok voľby povolania, ústavu, ktorý po stránke vedeckej bude znamenať veľké plus pre vývoj našej sociálnej politiky a pracovného práva vôbec. A konečne za 5. osnova ráta na zaistenie všetkej podpory, aby činnosť v krátkej dobe bola dosiahnutá taká, aká sa predpokladá a preto v tomto smere ukladá všetkým úradom, verejným inštitúciám, stranám, organizáciám, sväzom záujmovým a iným inštitúciám povinnosť vychádzať týmto úradom v ústrety. Pôvodne predložená osnova bola upravená jednak po stránke štylárnej, jednak po stránke usporiadania matérie a aj po stránke vecnej. Po odstránení týchto nedostatkov považoval výbor právny a hospodársko-sociálny nariadenie za spôsobilé a doporučuje preto tento návrh plénu Slovenskej národnej rady na prijatie.

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Otváram rozpravu o prednesenom návrhu. Kto sa hlási k slovu? Pán minister Dr. Šoltés.

Minister Dr. Šoltés (potlesk):

Dámy a páňovia! Osnova nariadenia o Urade ochrany práce dáva nám vhodnú príležitosť k tomu, aby sme si pohovorili nielen o nej, ale aj o niektorých sociálne politických otázkach. Ja as nebudem dotýkať konkrétnych pripomienok, ktoré v rozprave budú potom iste predložené a ochcem predniesť niekoľko zásadných slov k tejto osnove. Na tejto pôde bolo už rokovane o rôznych problémoch sociálnych. Vyšli ztade aj nariadenia, ktoré riešili mnohé úlohy na poli starostlivosti o nášho občana. Ale predložená osnova má význam fundamentálny. Už pri iných príležitostiach mal som možnosť konštatovať, že úlohou našej sociálnej správy v ľudovodemokratickej republike, je starať sa o pracujúceho človeka, ako najvýznamnejšieho činiteľa vo výrobe všetkých statkov, ktoré sú potrebné pre ukonjenie potrieb človeka. Ľudská pracovná sila, popri surovinovom bohatstve a výrobných prostriedkoch je činiteľom, od ktorého je závislý a ktorý určuje blahobyť národa. Ak sa takto pozeráme na pracujúceho, vyniká nám v celej šírke i hĺbke jeho význam i dôležitosť pri tvorbe národných hodnôt. Nadarmo by sme mali akékoľvek bohatstvo pod zemou, nadarmo by sme mali vyspelý priemysel, výrobné prostriedky, keby sme ne-

mal dostatok pracovníkov a keby sme ich účelne a rozumne nezatriedili a nevedeli využiť vo výrobe. Je teda úlohou novej modernej sociálnej politiky starať sa o tohto činiteľa o ľudského činiteľa vo výrobe, od ktorého dľa nášho ponímania je na prvom mieste závislý blahobyť v štáte. To ovšem neznamená redukovanie úklov verejnej správy sociálnej na užší okruh starostlivostný, ale opačne, znamená jeho rozšírenie a prehĺbenie do dôsledkov. Našou povinnosťou je starať sa o človeka nielen vtedy, kým je pre spoločnosť užitočný, ale venovať mu všetku starostlivosť aj vtedy, keď ešte pre produktívnu prácu spôsobilý nie je, resp. keď sa stal bez svojej viny nespôsobilým. Ak vychádzame s takéhoto chápania a z takéhoto hodnotenia pracujúceho, potom začneme už so starostlivosťou o tehotné ženy, o novonarodeniatka, o mládež, o jej predškolnú i školskú výchovu až do okamžiku, kedy ju spoločnosť zaradi na miesto, kde vlastným úsilím bude schopná uhlájiť si svoju životnú existenciu a byť celku užitočnou. Preto nám nie je a nesmie byť ľahostajný osud matky, osud rodiny, vývoj dieťaťa. Nová sociálna politika bude musieť venovať okrem starostlivosti o človeka na pracovisku a v pracovnom procese veľikú pečovosť o nich aj mimo práce, ako sa vyvíja, v akom prostredí rastie, ako trávi voľný čas, slovom ako sa pripravuje na úlohy, ktoré naň spoločnosť raz položí. Na rozdiel od liberalistických zásad, ktorých praktiky máme ešte v čerstvej pamäti, našou zásadou bude, že je povinnosťou spoločnosti, teda štátu, venovať všetku starostlivosť človeku, aj vtedy, keď bez svojej viny ešte, alebo už nemôže slúžiť celku. Do tohto rámca zapadajú aj naše snahy o vybudovanie tak zvaného národného poistenia. Jeho cieľom je zabezpečiť každého pracujúceho a to nech pracuje námedzne alebo samostatne, pre prípad, že je dočasne alebo trvalo z pracovného procesu vyradený. Nech je to choroba, úraz, materstvo, staroba alebo iné nezavinené životné riziko, má sa dostať každému pracujúcemu istoty, že v týchto prípadoch nebude odkázaný len na seba, ale že sa oň postará štát, ktorého funkcia je dnes a bude v budúcnosti iná, ako bola kedysi. Poskytnutie tak širokého zabezpečenia pracujúcim vrstvám uskutočníme sociálnym poistením, ktoré zahŕňa všetky vrstvy národa. Pripravované národné poistenie

bude teda článkom tej veľkorysej sociálnej politiky, ktorej základné črty sú nariadené v programe vlády Národného frontu Čechov a Slovákov. Pripravovaným úradom ochrany práce prípadne potom úloha chrániť a starať sa o činné pracovné sily. Ak chceme, aby naše hospodárstvo nielen v dnešnom povojnovom rekonštrukčnom období, ale aj v normalizovaných pomeroch plnilo svoje poslanie, slúžiť ľudu, potom sa nemôžem zastaviť u tých metód, ktoré vystačovali pre liberalistický systém hospodárenia. Netreba hovoriť o tom, že pracovník nesmie byť ďalej tovarom, s ktorým sa obchodovalo podľa zásady ponuky a dopytu, že jeho mzda nesmie byť viac určená mierou rentability podnikania, ale treba vyhovieť požiadavkom zabezpečenia jeho slušnej životnej úrovne, ktorej sa musí prispôbiť aj štruktúra nášho hospodárstva. A domnievam sa, že nenávratne minuly časy, keď robotník sa ocitol na ulici, len čo skladište kapitalistu sa naplnilo a ďalšia výroba stala sa zbytočnou. Patrí k vymoženostiam našej národnej a demokratickej revolúcie, že hospodársky a sociálny poriadok má byť vybudovaný tak, aby zabezpečoval bezpečnú možnosť existencie každému príslušníkovi národa, ak pracuje a pracovať chce. Poštátnenie baní, niektorých odvetví priemyslu, bánk a poisťovní, je významným krokom na tejto ceste. Pracujúce vrstvy ho vítajú preto, že týmto krokom sme sa dali na nové cesty aj v sociálnej politike. V tomto spôsobe znárodnenia výrobných prostriedkov vidia pracujúce vrstvy záruku toho, že pracujúci človek, inžinier, úradník, robotník atď., prestanú byť v budúcnosti objektom ľubovôle kapitalistu, ale budú zapojení do výstavby, do výroby tak, aby v nej našli možnosť slušnej a istej existencie, aby v nej zaujali postavenie úmerné k ich významu a plnohodnotné z hľadiska ich prínosu, pri tvorbe hmotných statkov. Naše závodné rady budú toho spoľahlivým ručiteľom. Od začiatku sme stáli na stanovisku, že závodné rady nepreberajú vedenie podniku a zodpovednosť zaň. Ony majú byť orgánom osadenstva, ktoré má vznešené poslanie, byť pomocníkom správy závodu, úsilia o zapojenie každej výrobné jednotky do služieb celku, do služieb celého hospodárstva národa. Závodné rady budú dohliadať na to, či podnik plní svoju funkciu, ktorá naň v našom novom hospo-

dárskom a sociálnom poriadku pripadá, budú činiteľom, ktorého úlohou bude vytvoriť harmonickú spoluprácu medzi robotníctvom a vedením hospodárstva, úradníctvom a technickým personálom. Že pracujúce vrstvy túto svoju novú úlohu pochopily a že ju aj plnia, toho dôkazom sú veľké činy, ktoré od okamžikov oslobodenia po dnešné chvíle dokázaly. Treba na tomto mieste konštatovať, že výsledky, ktoré stoja za naším robotníctvom a pracujúcimi vrstvami vôbec, ho plne kvalifikujú k tomu, aby aj naďalej tak, ako v oslobodeneckom boji národa so zbraňou v ruke, bolo vedúcou silou nášho politického a národného života. Pri všetkých nedostatkoch dokázali sme pred svetom, že z beznádejného stavu, do ktorého nás uvrhli okupanti a vojna, vedeli sme sa dostať v krátkom čase takou mierou, že to budí obdiv každého, kto k nám zavíta. Za to máme v prvom rade ďakovať nášmu robotníkovi, ktorý za ťažkých vyživovacích podmienok nečakal, ale dal sa do roboty s takým nadšením, ktoré by sme darmo hľadali inde. Neexistovali preň úradné hodiny, nešomral, neprešlapoval na mieste, nefilozofoval o slobode a demokracii, nešpekuloval o tom, ako zachrániť staré poriadky. Rázne vykročil a šiel cestou, ktorá je preň tak priama a jasná. Cestou boja proti fašizmu, cestou za skutočnú demokraciu a slobodu, za takú slobodu, v ktorej bude pracujúci človek slobodný, lebo bude oslobodený z otroctva kapitálu, z otroctva sociálneho. Naš pracujúci človek pochopil, čo preň vládny program znamená — nesklamal sa. Nesklamal sa, lebo slovám nasledovali činy. A preto, ak dnes prikrúčujeme k zriadeniu úradov ochrany práce, splňujeme ďalší prísľub, ktorý sme nášmu pracujúcemu človekovi učinili.

Naznačil som, že bez účelnej a zásadami produktivity ovládanej politiky pracovného trhu nie je možné, aby výroba nielen bola privedená na predvojnovú úroveň, ale aby aj v normálnych pomeroch riadne konala svoju funkciu. Preto je potrebné, aby pracovná politika, správa pracovného trhu bola organizovaná tak, aby 1. vedela kryť potreby výroby t. j., aby vedela uspokojiť dopyt výroby po pracovných silách, 2. aby pracovnými silami nekladala hospodárne, rozumne t. j. užívala ich v čase a na mieste najpotrebnejšom a 3. aby bola ovládaná ohľadmi sociálnymi a humanitnými. Že dnešný stav je nevy-

hovujúci, toho dokladom je skutočnosť, že potrebu 1000 robotníkov pre handlovské bane nemieme kryť i pri katastrofálnom nedostatku uhlia. Nehovorím nič nového, keď tvrdím, že na vonkove v každom okrese potlkajú sa desiatky a stovky považáčov, ktorí nikdy nepracovali a navykli si na ľahký spôsob života. Poďme sa pozrieť do našich kaviarní a zistíme, že tam posedáva spústa ľudí, ktorých zamestnanie je záhadou. Máme celú masu remeselných čiernych obchodníkov, ktorí nielen že nekonajú produktívnu prácu, ale denne páchajú hrozné škody nášmu národnému hospodárstvu. Ale poďme ďalej. Máme celé odvetvia priemyslu, ktoré zbytočne zamestnávajú pracovné sily, lebo ich výrobky v poradi dôležitosti mohli by počkať. Ale do bani nemieme sohnáť ani 1000 ľudí. Že pri rekonštrukčných prácach mohli poctiví robotníci pri 12 až 14 hodinovej práci uhnúť, ale pomocníka, ktorý by aspoň kladivo podržal, nebolo. A tak rad radom daly by sa napočítať zjavy, ktoré existujú len preto, že sme nemali plánovitého riadenia pracovného trhu. Úlohou ochrany práce bude, podľa naznačených zásad prikrčiť k takej pracovnej politike, ktorá by jednak odstránila anomálie, jednak zaviedla na tomto poli plánovitosť. A je najvyšší čas, aby sa tak stalo. Dnes je už jasné, že na robotníctvo vinu svaťovať nebude možno. Pracujúce vrstvy ukázali, že sú na mieste a najmä robotníctvo. Ak nám to niekde neklape, potom je to tam, kde sa tak veľmi dbá na úradné hodiny, kde sa nedočkavo čaká okamžik, aby „padla“, kde sa viac politikári a menej pracuje. Preto robotníctvo samo volalo po pracovnej povinnosti a jej zavedenie s nadšením uvítalo. Volalo po pracovnej povinnosti pre tých, ktorí nepracujú. A preto uvíta aj zriadenie úradov ochrany práce, v ktorých vidí garanta poriadku a novej praxe sociálnej. Prejednávané nariadenie uzavrie aj jednu smutnú kapitolu našej minulosti. Ním sa zrušia úrady práce, ktoré zapojené na policajný aparát bývalých okresných úradov sa tak neslávne zapísaly do dejín nášho národa. Verbovaním otrčkov pre nemeckú výrohu. Úrady ochrany práce dostávajú nový demokratický charakter samosprávnej inštitúcie, ktorá výkon vrchnostenskej moci spojí so spolurozhodovným zainteresovanej složky, t. j. živlu zamestnaneckého. Som presvedčený, že táto nová

forma verejno-právneho úradu účinne prispeje odbyrokratizovaniu našej exekutívy a stane sa vzorom aj pre iné odvetvia verejnej správy. Ale je to súčasne aj odmena a uznanie našim pracujúcim vrstvám za ich obetavosť a pracovné hrdinstvo, ktoré doteraz preukázali. Slovenská národná rada tým, že k výkonu vrchnostenskej moci priamo pribere pracujúce vrstvy, vydáva dokument o ich národnej a politickej vyspelosti o ich pochopení per záujmy celku a o tom, že chce Slovensko budovať na zásadách ľudovej, skutočnej demokracie.

Stojíme pre túto zimou nie s ružovými výhľadmi a stoja pred nami aj v ďalšej budúcnosti vážne a ťažké úlohy. Uvedomujme si to pri každej príležitosti, nestávajme sa ľahkovážnymi preto, že nám to doteraz ako-tak išlo. Buďme si vedomí toho, že dôvera ľudu, ktorú požívame, je vzácny kapitál, ktorý ľahkomyseľne premrhať bolo by ťažkou chybou a hrubým previnením na našich národných záujmoch. Tu a tam začínajú sa ukazovať zjavy, ktoré nasvedčujú, že sú medzi nami ľudia, ktorí nechápu cenu národnej jednoty. Je dobre, keď pri tejto príležitosti, kedy ideme podniknúť významný krok na poli našej sociálnej politiky si to dobre uvedomíme. Na tomto poli sme národu veľa dlžní, lebo treba splácať dlhy neblahej minulosti. A splatiť ich plne bude znamenať vypätie síl celého národa. Preto buďme rozšafní a nie oslabujme, ale posilňujme národnú jednotu, utužme Slovenský národný front. Pracujúce vrstvy to od nás očakávajú (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

K slovu sa hlási p. člen rady žiak.

Člen SNR žiak:

Slávna Slovenská národná rada! Nariadenia o zriadení okresných úradov práce a Ústredného úradu práce pre Slovensko je plnením programu Národného frontu v sociálnom usporiadaní našich pracovných pomerov. Pri každom prípade námezdnnej práce je príležitosť k práci, ktorú dáva podnikateľ, už či súkromná osoba, alebo osoba právna, menujeme ho zamestnávateľom na jednej strane a na druhej strane zamestnanec — robotník. V našom ľudovodemokratickom štáte je užitočná tvorivá práca najvyššou hodnotou, ktorú ako najvyšší majetok národa a štátu treba náležite ceniť a pracujúcemu za-

bezpečit ochranu Boly to storočia, cez ktoré sme vyvážali najcennejší artikely, najcennejšiu hodnotu nášho národa, prácu, do okolitých štátov i do zahraničia a tam slovenský človek s usilovnými rukami prácou tvoril veľké hodnoty, ktoré uznávala aj cudzina. Nariadenie sleduje ochranu pracovníka, ale sleduje aj ochranu práce. Tak ako hovoril pán minister Šoltés, že je potrebné siahnuť nielen na tých, ktorí snád' ako zamestnávateľia nekonajú svoje povinnosti voči zamestnancom, ale je potrebné siahnuť i na tých, ktorí sú majiteľmi hodnoty, práce a túto prácu národu nedávajú, ako zahalači, kečasi atď. Teda ochrana pracovníka a aj ochrana práce. Pokladám, keď vítam túto osnovu, nariadenia za potrebné poukázať na jeden nedostatok osnovy, že podľa textu osnovy okresný výbor práce sa skladá len zo zástupcov zamestnancov a odborníkov. Pojem odborníkov je príliš široký alebo príliš úzky, ako ho človek vysvetľuje. Žiada sa, aby naše nariadenia mali jasný, konkrétny význam a va, ktorú sme predložili a ktorú treba konkrétne znenie. Keďže pri práci, na ktorú sa ochrana vzťahuje, sú dvaja dôležití činitelia, zamestnanec i zamestnávateľ, prosím Slávnu Národnú radu, aby bola pozmenená štylizácia prvej vety v § 2 ods. 1. a znela: „Okresný úrad ochrany práce spravuje správny výbor. Správny výbor sa skladá zo zástupcov zamestnancov a zamestnávateľov“. Ostatné by mohlo zostať. Ako dôvod, i keď je povedané v dôvodovej zpráve, že pod menom odborníkov môžu byť začlenení aj zamestnávateľi, pokladám za bezpodmienečne nutné, aby sa v texte miesto slova odborníci uviedol druhý partner v zabezpečení práce, zamestnávateľ, už nech je tým zamestnávateľom štát, prípadne iná právna osoba, alebo súkromný zamestnávateľ. Skrátka, aby v tom výbore mal svoje zastúpenie. Ináč s celkovým textom súhlasím (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

K slovu sa hlási p. člen rady povereník Komzala.

Povereník pre sociálnu starostlivosť Komzala:

Slávna Slovenská národná rada! Osnovu, ktorú sme predložili a ktorú treba prejednať a prijať, sme predkládali už pred dlhším časom a jej prijatie je veľmi

naliehavé. Je veľmi naliehavé z toho dôvodu, že bez riadne zorganizovaných úradov ochrany práce nemôžeme prikrčiť vôbec k usporiadaniu pracovných pomerov na Slovensku tak, ako to vyžadujú nielen nové pomery, ktoré vyplývajú z dekrétov o poštátnení priemyslu atď., ale aj z tej neblahej dezolátnej situácie po vojnovnej, ktorá si vyžaduje určité zásahy do usporiadania pracovných pomerov v záujme rekonštrukcie, v záujme verejnom, v záujme zásobovania atď. Osnova, ktorá navrhuje zriadenie okresných úradov a potom toho krajinského, celoslovenského úradu práce, vychádza zo stanoviska, že na správu týchto okresných úradov práce musia mať bezpodmienečne vplyv tí, o ktorých táto osnova, v svojich dôsledkoch jedná, to je sami pracujúci ľudia, sami robotníci, sami zamestnanci, sami všetci námezdní zamestnanci, ktorí pod pojem pracujúceho človeka v tomto zmysle tuná spadajú. Ak chceme týchto zamestnancov normovať, normami upravovať na dodržiavanie určitého pracovného času, ak chceme, aby boli dodržované určité zmluvy o mzdách atď., ak chceme celý rad rôznych opatrení robiť, ktoré sa aj ich, najmä ich bezpodmienečne dotýkajú, je samozrejmé, že im musíme dať určitú možnosť vplývať na správu týchto úradov. A práve preto v § 2 v ods. 1, je hovorené, že tie okresné úrady ochrany práce spravuje správny výbor. Tento správny výbor sa má skladáť zo zástupcov zamestnancov a odborníkov. Odborníkov preto, že o otázkach organizácie práce treba hovoriť v prvom rade s odborníkmi, ktorí vedia, akým spôsobom je práve potrebné túto určitú prácu zorganizovať, za týmto a iným určitým konkrétnym cieľom. Na druhej strane je treba, aby v nej mali zastúpenie zamestnanci sami, ktorých sa budú dotýkať všetky opatrenia, ktorými budú tieto úrady práve postihovať týchto zamestnancov. Preto je potrebný tento správny výbor laický, preto nechceme trvať na starých zásadách toho policajného donucovania, preto chceme dať týmto zamestnancom možnosť, aby sami o svojich veciach rozhodovali, aby sa sami dobrovoľne, spontánne a účelne začlenili do pracovného procesu tak, ako to z nových pomerov a z povahy nového usporiadania pracovných otázok vyplýva. Keď sme prejednávali túto osnovu vo výborech, bola vznesená námietka, že by tam mal byť zastúpený pri správnej

komisii, resp. že táto správna komisia, ktorú menuje povereník po dohode s Ústredím odborových sväzov, že by táto dohoda mala byť urobená nielen s Ústredím odborových sväzov, ale aj s Jednotným sväzom slovenských roľníkov. Pánovia, ktorí s touto myšlienkou prišli, nie dosť dobre pochopili vtedy otázku, prečo táto samospráva má byť, čo táto samospráva sleduje a následkom toho presadzovali vo výboroch, aby tam bolo aj ustanovenie, že s Jednotným sväzom slovenských roľníkov má byť urobená dohoda, ten má byť vypočutý atď. Už vtedy som vysvetľoval pánom, že v tomto prípade jedná sa o ani nie zamestnávateľskú, ale podnikateľskú organizáciu, pravda, ktorá nemá charakter takej organizácie, ktorá by mala mať samosprávny vplyv na vedenie týchto úradov práce. Bolo argumentované tým, že niektorí zemedelci, sú takého charakteru, že jednu časť roka pracujú doma na poli, z čoho ovšem vyžiť nemôžu a inú časť roka sú zamestnanci ako robotníci, či už v továrňach alebo na nejakých iných prácach, teda že sú nielen roľníkmi, ale aj robotníkmi.

Ja som vtedy hovoril, a aj iní členovia tohoto výboru, že pokiaľ sa týka roľníkov, ktorí majú tento charakter, že nie sú plne celý rok zamestnaní v svojom podniku pôdohospodárskom a nastupujú prácu ako robotníci, že ich záujem je obhájený. Sú zastúpení v Ústredí odborových sväzov. Lebo ako robotníci zemedelci, alebo akikoľvek, sú členmi organizácie odborevej, musia nimi byť, to vyplýva z povahy vecí. Teda, že zastúpenie Jednotného sväzu slovenských roľníkov nemá tu nič do činenia, že je tam úplne zbytočné, lebo práve tak potom by tam mohli byť alebo museli byť ďalšie a ďalšie iné zamestnávateľské alebo podnikateľské organizácie. Ale účelom tejto samosprávy nie je to, že tam má mať zastúpenie ten a ten, ale účelom je samospráva v tom smysle, že tieto opatrenia, ktoré robíme v prospech organizácie práce, ktoré pracujúcich postihujú svojimi niekedy aj tvrdými zásahmi, napríklad pod bodom c v § 30 o prevádzaní ustanovenia dekrétu prezidenta republiky o všeobecnej pracovnej povinnosti, to znamená, že je určité nútenie do práce atď., aby za to nútenie boli zodpovedné práve tie zamestnanecké organizácie, aby ten zamestnanecký živel vplýval na prácu týchto úradov, teda že to není otázka taká, aká bola nadhodená

pánom kolegom žiakom, keď zamestnanci, aby aj zamestnávateľa tam boli zastúpení, nie o toto sa jedná, o nejaké vzájomné zastúpenie, ale práve o to, aby tá samospráva vystihla ten moment, že ten zamestnanec, prostredníctvom svojich odborových organizácií má na ten úrad, ktorý ho donucuje v záujme verejného poriadku, v záujme verejného usporiadania pracovných pomerov, k určitému snášanju tých neprijemných stránok tohto nariadenia. Toto si považujem za potrebné zdôrazniť preto, aby bolo jasné, o čo sa tu jedná pri tej samospráve, že to teda nemôže byť a není to otázkou zastúpenia zamestnancov a zamestnávateľov, ale že je to samospráva tých zamestnancov samých, ktorí sami seba musia prinútiť do určitej miery a aby sa podrobili týmto veciam resp., že sa im podrobujú, aby mali ten dojem, že sa im podrobujú pod kontrolou v zastúpení svojich odborových organizácií.

Lebo potom v takomto prípade Jednotný sväz roľníkov, ktorý ostatne poznamenávam upustil od tohoto návrhu, aby tam bol pojatý, potom by to znamenalo, že to je zamestnanecká organizácia. To nie je pravda, to nie je zamestnanecká organizácia ten Jednotný sväz. Tak ja prosím pekne k osnove tohto nariadenia by som prosil uvážiť, keď už sme po dlhých prípravách toho podrobného textu po dôkladnom spracovaní všetkých starých, dosiaľ stávajúcich predpisov, ktoré sa vzťahujú na úpravu pracovných pomerov a všetkého čo s tým súvisí, keď toto sme už dostali do súladu, keď sme sa dostali už tak ďaleko, že sme si jednotlivé kompetenčné spory s niektorými inými rezortmi vyjasnili, a dnes už konečne neskoro, hovorím už takmer neskoro, ale predsa len prichádzame s tým, že môžeme usporiadať naše pracovné pomery na Slovensku, aby sme prijali túto osnovu tak ako bola pôvodne navrhnutá, a aby v tejto Vám predloženej boli škrtnuté v § 2 ods. 1. a v ods. 2. a v ods. 4. tie slová: „Jednotný sväz slovenských roľníkov“, ako tam nepatriace, aby sme si uvedomili, že snáď nejakými formálnymi prietahmi tejto osnovy hatíme napríklad usporiadanie aj zásobovacích pomerov, fungovanie týchto úradov, aby sme dosiahli úpravu na pracovnom trhu v tom smysle, aby pod evidenciou a pod dozorom okresných úradov práce každý pracujúci dostal svoju pracovnú legitimitáciu, aby sa o ňom vedel

lo, či je to naozaj človek pracujúci alebo nie. Z toho vyplýva pre verejné zásobovanie určitý záväzok k nemu. Naproti tomu ten ktorý túto legitimitáciu mať nebude, ten stráca nárok na tieto starostlivosti zo strany verejnej ruky.

Teda prosím, aby sme prijali tento návrh nariadenia tak, ako bol predložený, jedine so škrtnutím týchto ustanovení o Jednotnom sväze slovenských roľníkov, ako tam nepatriacich (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Slovo má pán člen Rady Forint.

Člen SNR Forint:

Slávna Slovenská národná rada! Prejednávame ďalekosiahle sociálne otázky politickej a hospodárskej povahy. Aj dnešný návrh týkajúci sa osnovy o úrade ochrany práce nás núti k tomu, aby som k osnove ako reprezentant Ústredia odborových sväzov Slovenska zaujal príslušné stanovisko.

Pán povereník Komzala dôkladne objasnil príslušné stanovisko, ktoré prijínam a pripojujem sa k nemu a dávam súhlas. Stanovisko odborových organizácií k predloženej osnove je nasledujúce: Nie je pravdou, že inštitúcia má byť vyplnená zo zamestnávateľov, ktorí majú vplývať na ochranu práce. Táto inštitúcia má charakter čisto zamestnanecký. Lebo ten námezdne pracujúci za daných pomerov sa musí usilovať o to, aby si ochránil svoju prácu, aby sa chránil slovom, aby zamestnanec vedel účinne sa chrániť. To znamená, že v tej inštitúcii musí byť jedine on rozhodujúcim činiteľom. Toľko viem, že prípravný výbor Jednotného sväzu slovenských roľníkov k tejto otázke, aby bol zástupcom, aby bol činiteľom v správnom výbore ochrany práce, žiadne vyjadrenie neučinil. To znamená, že nesúhlasí s tým návrhom, aby účinkoval ako rozhodujúci činiteľ v úrade ochrany práce. K tomuto rozhodnutiu pravdepodobne prišiel preto, že uznáva, že nie je zamestnancom, ale že je zamestnávateľom. Preto nie je potrebné, aby ako zamestnávateľ bol v správnom výbore ochrany práce. Táto otázka v Čechách bola riešená a vyriešená iným spôsobom, ako ju chceme riešiť tu. Tam do správneho výboru pre ochranu práce pribraté sú len námezdne pracujúci robotníci a zamestnanci, tam nie sú pojatí zamestnávatelia. Preto nebolo by správne ani u nás, aby sme do toh-

to správneho výboru delegovali zamestnávateľa, ktorý by mal vplývať na otázku ochrany práce námezdne pracujúcich. Ešte by som chcel pripomenúť, keďže je podaný návrh, aby Jednotný sväz slovenských roľníkov bol zastúpený vo správnom sbore v Úrade ochrany práce, konštatujem toľko, že de facto žiadaný Sväz slovenských roľníkov neexistuje, existuje jedine Prípravný výbor. Preto nebolo by správne, aby sme navrhovali, aby inštitúcia, ktorá de facto neexistuje, aby mala zastúpenie v tomto výbore. Týkajúci sa návrhu, že odborníci majú mať zastúpenie, — prosím, to je celkom správne —, lebo odborník bude fungovať, ako úradný činiteľ vo výbore pre úrad ochrany práce. Ale nebolo by správne, ešte raz zdôrazňujem, aby zamestnávateľ figuroval ako rozhodujúci činiteľ vo výbore ochrany práce. Preto sa pripojujem v mene odborových organizácií, k celej tej charakteristike a k celému návrhu, ktorý predložil pán povereník Komzala a prosím slávnu Slovenskú národnú radu, aby tento návrh s touto zmenou prijala (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Ďalej sa hlási k slovu pán člen rady Čulen.

Člen SND Čulen:

Ctená Národná rada, vážení pánovia a dámy! Prejednáva sa tu veľmi dôležitá vec, utvorenie Úradu ochrany práce pre robotníkov. Počujeme tu, že tu majú byť i robotníci zastúpení. I roľníci majú rozhodovať o tejto veci. Skutočne tu bolo pomenované, že Jednotný sväz o týchto veciach nejednal. Nejednal nie preto, žeby sme snád' my boli proti robotníkom, nie my práve, ako roľník hovorím, nie za Sväz, pretože nie som poverený v tomto prípade, aby som hovoril za Sväz, ale hovorím ako roľník. Nie preto sme nejednali, že snád' by sme boli proti roľníkom zaujatí, žeby sme im neverili, ale preto, že v skutočnosti, nás do toho nič není. My opačne s druhej strany robotníkom veľmi prajeme, aby si takéto brigády utvorili, aby si takéto orgány oni spravovali a viedli sami, aby sa im do toho viac ako v minulosti v podobných prípadoch nemiešali veľkostatkári, nemiešali fabrikanti, ale aby si o tejto veci sami rozhodovali, lebo ich bude bolieť, keď budú nezamestnaní, ich bude bolieť to, keď budú trpieť a nie pánov veľkostatkárov a fabri-

kantov a pánov zamestnávateľov. No, ja by som sa veľmi podivil tomu, keby niekto tu podal návrh na zriadenie poistenia napríklad na poli živelných pohrôm, na poistenie nášho dobytku a vôbec všetkých našich záležitostí, roľníckych, a keby niekto hovoril, že i robotníci tu budú zastúpení. No prosím Vás nejeden robotník má kravičku, nejeden robotník má kúsoček poľa, no robotníci, ja myslím, že do týchto vecí nebudú mať čo hovoriť.

To neznamená, že nás robotníci nebudú podporovať, tak ako my, že nebudeme podporovať našich robotníkov. Opačne, my Jednotný sväz, všade propagujeme myšlienku, že o akejkoľvek žiadosti, ktorú budú podávať robotníci, my, členovia Roľníckeho sväzu my ich budeme podporovať. Či budú potrebovať sušené seno alebo akékoľvek potreby, keď i nie sú členmi nášho sväzu. Tedy chceme im byť nápomocní a ja pevne verím, že i robotníctvo bude sa snažiť, odborové organizácie, nás v mnohých a mnohých prípadoch podporovať. Avšak nijakým spôsobom nemieame a nebudeme sa miešať do robotníckych záležitostí, tak jak zase v mnohých prípadoch nebudú sa robotníci miešať do našich roľníckych záležitostí. A preto ako roľník nesúhlasím, aby bol spomínaný roľnícky sväz, kde sa jedná výslovne o robotníctvo. Robotníctvo nech si spravuje svoje záležitosti, my ich budeme podporovať a robotníci nás budú podporovať v tých veciach, kde si my malí a strední roľníci budeme robiť naše záležitosti. A preto sa pridružujem názoru pána Komzalu (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

K slovu sa hlási člen rady pán Ing. Gašperík.

Člen SNR Ing. Gašperík:

Slávna Slovenská národná rada! Ja mám dojem, že sa jedná v otázke, o ktorej bola rozvinutá debata o omyl. Ja sa nemôžem ubrániť tomu, keď som pozorne sledoval niektoré vývody predrečníkov.

Slávna Slovenská národná rada! Doteraz vo všetkých otázkach, ktoré sa týkali nášho pôdohospodárstva, či už to boli otázky sociálne či už to boli otázky kultúrne alebo iné, vždy spolupôsobila odborová organizácia. Keď sme tento návrh dostali do výboru, vážení pánovia, tak sme nevedeli vlastne — to bola tak vtedy na rýchlo, pre nedostatok asi času —

nevedeli sme vlastne, čo v tom návrhu je. Potom, keď sme o ňom začali rokovať a prišli sme k jednotlivým bodom, tak sme shliadli, že v tomto návrhu je toľko otázok, ktoré tangujú odborovú záujmovú organizáciu, ktorej patrí tieto otázky riešiť, spoluriešiť, že skutočne nebolo to možné než takéto stanovisko zaujať, aké sme potom zaujali tým, že sme žiadali do § 2, aby bol vsunutý tiež Jednotný sväz, ktorý má vypočúť povereník pre sociálnu starostlivosť. Ja si dovoľím uviesť niektoré body, ktoré priamo nás tangujú, ako odborovú organizáciu a ku ktorým my musíme hovoriť, počažne nám patrí spolupôsobiť. Je to prcisím v § 3 tom a síce sú tam: schvaľovanie pracovných príradkov, podnikov, priemyselných, obchodných pôdohospodárskych, evidencia kolektívnych smlúv a kontrolovania ich dodržania, kontrola zachovania právnych predpisov o mzdách a mzdových úprav individuálnych smlúv. Dozor na zachovanie sociálne politických právnych predpisov o usporiadaní pomerov medzi čelad'ou a hospodárom, ako aj o hospodárskych robotníkoch a nádeníkoch, o usporiadaní právneho pomeru medzi zamestnávateľom a poľnohospodárskymi robotníkmi, o robotníckych gazdoch, o pomocných robotníkoch, u úprave pomerov medzi statkárom a hospodárskym správcom, o úprave pomerov medzi pestovateľmi tabaku a tabačiarimi. O úprave pomerov medzi hospodárom a hospodárskou čelad'ou. Dozor na zachovávanie právnych predpisov o neďelnom klúde pôdohospodárskych podnikov atď.

Ja dúfam, že sa to nevzťahuje na neďele v hospodárstve, lebo tam to není možné, potom kontrola naturálnych bytov zamestnancov po stránke hygienickej a vydávanie úprav a príkazov atď. Prosím, sociálna starostlivosť o pracujúcich a ich rodiny, potom súčinnosť pri uzatváraní smlúv čelade a poľnohospodárskeho robotníctva a pri uzavieraní smlúv lesného robotníctva atď. a potom konečne umiestňovanie prebytočných síl mimo Slovenska za spoluúčasti Osídlovacieho úradu atď.

Ja som len tak aproximatívne vymenoval niekoľko týchto styčných bodov, k týmto si dovoľím toto uviesť: My sme ročne nad 30 až 40 tisíc poľnohospodárskych robotníkov vysielavali na práce a to ako žatvárov a to ako výžinkárov, krmíčov dobytku, dojičov a skrátka deputátnikov, ktorých sme museli tam umiest-

niť, lebo u nás, ako je Vám isto všeobecne známe, máme veľa tej takzv. agrárnej chudoby, agrárneho pauperizmu, ktorá neni vyhradená po stránke jej postavenia, či sú celkom samostatnými, alebo či musia si privyrábať ešte i inde mzdy, aby sa mohli vyživiť cez celý rok. Oni keď si privyrobia, vracajú sa nazpät' a zase viacej sú so svojim celkovým hospodárskym, sociálnym i kultúrnym založením viacej sú zase v poľnohospodárstve ako inde. Ja si Vám dovoľím uviesť na adresu pána, ináč veľaváženého povereníka Komzalu toľkoto: Kto bude cvičiť krmičov a dojičov, či Poverenieťvo pre ochranu práce a či Jednotný sváz slovenských roľníkov, ako boli cvičevaní, keď ako sily pracovné o ktoré i teraz ide, a uvedené je i v tejto osnove, ich umiestnime tiež mimo hraníc, kto ich bude cvičiť? Tieto sily boli svojho času cvičevané napríklad na dvore Čierna Voda, kde ročne sa vycvičilo na 900 dojičov veľmi zručných, ktorých sme posielali tenkrát, pravda za prvej republiky, do Francúzska. Tam tieto sa veľmi dobre uplatnili a veľmi dobré meno slovenskému poľnohospodárstvu získavali. Ale to sú nie len krmiči a dojiči, tu je aj iná práca, kde je potrebné, menovite, keď budeme pravádzať v podrobnostiach mechanizáciu nášho poľnohospodárstva a keď všetky vymoženosti, ktoré nám tuhá technika a vývoj agronomných vied priniesla, oboznamovať ich musíme, snažíme sa rôznymi praktickými vymeženosťami zľahčovať prácu týmto robotníkom tak, aby ľudská sila bola pri tom šetrená, viacej pracoval stroj. Na toto zas môže byť len Jednotný sváz ako odborová orgnaizácia, ktorá toto školenie dáva.

A potom nám je nie jedno, či s takými, to vycvičenými ľuďmi urobia sa rovnaké kolektívne smluvy ako s takými, ktorí nie sú napríklad vycvičení. Tu musíme spolupôsobiť, tu musíme akosi svoju mienku povedať a tak teda ako z tohto je vidieť je tu potrebná i po stránke výchovnej a aj inej spolupúčinnosť Jednotného svázu slovenských roľníkov. Ja som bol veľmi prekvapený, vážení pánovia, keď jeden náš ctený predrečník použil argumentu, že Jednotný sváz praste neexistuje, že je to len prípravný výbor a teda čo tam hľadá (člen SNR Čulen): nie to som nepovedal.

Ing. Gašperík: nie, nie, odpusť, to bol iný pán. Ja sa pýtam, podľa tohto šéma-

tu, ako príde k tomu potom ústredie odborových svázov, ktoré tiež ešte nemá zákon? (protestujúci hlasy). Nie, nie, nemá ešte zákon (potlesk). My dúfame, že tieto zákony prídu čo najskejšie a že bude tuhá tá právna osoba, ktorá bude potom zodpovedná, pravda, za všetky tieto veci a budeme môcť na ňu prenásť isté veci. Keď teda toto nariadenie dáva právo jednej odborovej organizácii, ktorá právne tiež ešte neexistuje, tak z toho vyvodíme aj pre túto, lebo rovný s rovným, musíme byť, pravda.

To je jedna vec. Druhá vec, vážení pánovia, toto je osnova veľa dôležitá. Odpusťte nevedeli sme vtedy, keď sme ju dostali, že tak ďaleko bude zasahovať a preto sa snažíme, aby spoluúčasť dobrá, kladná konstruktívna spoluúčasť Jednotného svázu slovenského roľníctva bola tiež uplatnená. Mne pán minister Šoltés včera spomenul toľkoto v krátkom rozhovore, že by to nebolo dobré, lebo v Čechách je to trochu inak a u nás týmto by sme narušili azda tú štruktúru, ktorú on má z celoštátneho hľadiska na zreteli. Ja si dovoľím na to takto odpovedať: V Čechách to tam nepotrebné. Pánovia, z toho dôvodu, lebo tam poľnohospodárski robotníci nie sú. V Čechách mali odjakživa veľký nedostatok poľnohospodárskeho roľníctva, nemali takzvaný agrárny pauperizmus, tú chudobu ako je tuhá, tam sú robotníci, prosím do iných sektorov patriaci, ale títo, ako my ich tu máme, tí tam nie sú. Tam niet tohto problému, tam by zvali polmilióna robotníkov do poľnohospodárstva dnes, keby sme im mohli dať. Tak tedy neni ten stav rovnaký. To je práve. Nie oni budú vysielat tie pracovné sily, ale my budeme vysielat, keď príde k tomu. Tak toto je ďalšie. Okrem toho, vážení pánovia, keby sme takto pokračovali, my by sme to naše roľníctvo tamer zo všetkého vyšaltovali. Zo všetkého. To by nebolo správne, nebolo by to spravodlivé, veď my nechceme tu ničoho, chceme prosím, my chceme dobrú vec, my chceme kladne pracovať, ale z vecného a odpusťte, nemajte mi to za zlé. i z odborného hľadiska sa káže, aby tam jednotný sváz bol. Nedívajte sa, že je to len tá čiste ručná manuálna práca, ale vezmite i tie prvky, ktoré som Vám ja tu povedal, pri ktorých je potrebné, aby Jednotný sváz spolupracoval. Ako budeme stáť pred našim roľníctvom, keby sme ho vylúčili z tohto, pánovia, to je dosť ťažká

odpovednosť naša, ktorí v tom roľníctve pracujeme. To si musíme uvážiť. Ja hovorím prosím, že to roľníctvo musí mať vplyv a nie je mu jedno aj to, že aké mzdy sú, aké ceny sú, veď pritom ono musí spolupracovať a tie sa uplatňujú v tých smluvách v tých mzdách atď. Tak musí byť tuná tiež ten poradný orgán tomu povereníkovi, poľažne ja neviem tomu ministrovi atď., aby vypočul i túto všestrannú odborovú organizáciu, akú chceme mať v Jednotnom sväze.

A preto Slávna Slovenská národná rada, nemôžem ináč než doporučiť to, čo už vo výboroch bolo doporučené, aby aj Jednotný sväz slovenských roľníkov spolupôsobil pri tak dôležitej osnove, aká je konkrétna (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Kto sa ďalej hlási k slovu? Pán minister Dr. Šoltés:

Minister Dr. Šoltés:

Dámy a pánovia! Ja hovorím, že sa musím na túto tribúnu opätovne vracieť, lebo som si myslel, že som podstatu veci dostatočne objasnil a nepredpokladal som, že sa ona dostane na také pole, na akom sa teraz nachádza.

Ja chcel by som odpovedať pánu kolegovi Gašperíkovi hneď na začiatku, že áno, že je mojou povinnosťou ako správcu ústredného rezortu, dbať o to, aby sociálny vývoj uberal sa u nás jednotlivo a jednotne, tak ako sme dohodnutí medzi Národnou radou a vládou československou a ako to vyplýva ako konkrétny dôsledok našich snáh po čím väčšom utužení národnej jednoty Čechov a Slovákov. Z toho všetkého vyplýva, že tak musím činiť a že i tento argument považujem za nielen dôležitý, aby sme ho brali do úvahy. Ja hovorím, že sa táto otázka na tejto pôde dostáva sa do takej atmosféry politického napätia medzi dvoma stranami Národnej rady že pri tom zabúdame na vec a že dokonca ideme tak ďaleko, že keby nás (ako vidím sú vzadu roľníci, škoda, že tu niet aj v modrých halienách robotníkov), oni videli, zdalo by sa im, že túto hľa je jedna strana, ktorá len tých robotníkov a družá tých roľníkov zastáva a že to chce byť dostať do seba, alebo neviem aké že máme iné interesy. Pozrite sa, my tvoríme dnes nový poriadok, novú štruktúru nášho nového poriadku a pritom platia určité zákonitosti, ktoré pominúť nie je možné.

A nemá všetko politiku. Ja by som považoval za škodlivé veci samej, keby sme si tuná neodmysleli tú politickú stránku, hoci aj tá mi nie je srozumiteľná, prečo sa ona práve prejavuje v tejto forme a pri tejto otázke. Prečo ide nám tuná o čosi, čo ak skutočne uskutočníme, tak nám vynesie dielo, by som povedal, baštardné, čosi nelogického.

Ideme upravovať pracovné pomery, povedali sme, že táto otázka úpravy pracovných pomerov je vecou pracujúcich, námezdných pracujúcich. To prosté konštatovanie v tejto forme má zasebou čosi viacej, nielen že je to otázka pracujúcich. Vývoj nestojí a ide ďalej. Vážené dámy a pánovia a my sme v skúsenostiach v minulosti už akési poznatky aj nadobudli, my vieme o tom, že bývalé inštitúcie, ktoré upravovali otázky práce, upravovali trh práce, že neboli objektívne, že neboli dostatočne sociálne a že nebrali ohľad na sociálne záujmy pracujúceho človeka. Že sa tam uplatňovali momenty a záujmy, ktoré boli často v úplnej protive so záujmami pracujúceho človeka. A jestliže dnes tento stav z minulosti chceme odstrániť a chceme dať úpravu pracovných pomerov, ktorá zostáva v rukách štátnych (veď tie ochrany úradu práce zostanú úradom štátnej exekutívy, to bude orgán štátny, my tam chceme pribrať ako poradný, ako poradného činiteľa zástupcov zamestnaneckého živlu).

Snáď je nám to samozrejmé, že u nás sociálny vývoj ide doposiaľ svojím kľudným vývojom. Ale nebolo by to tak samozrejmé, keby sme nechceli rešpektovať to, čo sa do dnes tu vyvinulo, čo sa javí ako postulát požiadavkov robotníctva a pracujúcich vrstiev vôbec. A keby sme sa odchýlili od cesty, po ktorej sme doteraz podľa programu vládli a podľa programu Národnej rady kráčali.

My sme zaviedli pracovnú povinnosť. Čo je to pracovná povinnosť? To je biť na pracujúceho človeka. Celkom otvorene si to musíme priznať, a nemôžeme sa tým ani pred pracujúcimi vrstami tajiť. Ale biť je vtedy, keď ho má v rukách ten, kto stojí na druhej strane. Ale ak my ho dáme do rúk tomu, ak my ten nástroj pre tú pracovnú povinnosť dáme do rúk tomu, ktorého sa to priamo týka, potom sme vec dostali na inú základňu, potom sme dali rozhodovanie o otázkach práce, o otázkach zatriedenia do práce atď. do rúk tomu elementu ktorého sa to týka

do psychologicky znarosená veľmi mnoho. Keby sme my neboli postavili do výhľadu našim robotníkom, našim pracujúcim vrstvám to, že úrady ochrany práce budú spravované za ich spoluúčinnosti, ja si dovoľujem pochybovať, žeby boli nariadenie, žeby boli dekrét prezidenta republiky o pracovnej povinnosti s takým pochopením a s takým porozumením prijali. Ja by som len celkom logikou apeloval na vás, aby sme nešli na toto pole, lebo by sme sa nevedeli kde zastaviť. Sám kolega Gašperík hovoril čosi o spolupráci pri vycvičovaní dojičov a krmičov kráv. To by sme takto mohli ísť ďalej a mohli by sme hovoriť o výcviku pracovného dorastu v továrňach atď. a na konci vždy by sme našli argument v tom smysle, že je tu potrebná spolupráca zamestnávateľa a zamestnanca. Je to pravda a my k tejto spolupráci smerujeme a chceme naše pracujúce vrstvy k tomu vychovávať, lenže na inom poli. Veď súdruh Čulen to bol povedal dosť lapidárne a ja by som išiel ďalej. My by sme potom mali do Sväzu roľníkov žiadať všetkých železničiarov (hlasy: môžete), všetkých štátnych úradníkov a každého, kto má kúsok poľa, alebo kravu, aby tam bol tiež, lebo sú tiež roľníkmi. My chceme tie organizácie triediť (— hlasy — predseda Dr. Lettrich: cengá), ale nevylučujeme ich spoluprácu. To je niečo iného spolupráca, alebo také neorganické a nelogické včlenenie jednej organizácie do druhej. Tam, kde to vôbec nie je treba a kde z psychologických i politických dôvodov je to nebezpečné. Je to nebezpečné preto, lebo by som nerád, aby sme do nášho pracovného veľkého nadšenia, ktoré je medzi našimi pracujúcimi vrstvami, do toho veľkého hnutia, ktoré sa dnes pred našimi očami rozvíja v súťaži, vniesli prvky nesúhlasu do tej súťaže tam v baniach a inde. Tejto zimy budeme prepúšťať robotníkov z fabrik, lebo nebudeme mať uhlia, zatvoríme aj školy. A vážené dámy a pánovia choďte sa pozrieť tam do baní na životné podmienky a na životné pomery robotníkov v baniach. Sú zlé a možno sú horšie ako kedysi boli, lebo sme im ešte pomôcť nemohli a vzdor tomu u týchto ľudí nachádzame nevšedné a nebývalé nadšenie, nadšenie za náš nový poriadok, za našu ľudovú demokratickú republiku. To dosiaľ len preto, že vidia, že ich neklameme a že to, čo sme im postavili do výhľadu vo vládnom programe, že to do-

slovne a do litery uskutočnime a uskutočnime rýchle.

Nedoporučoval by som, aby sme pri takýchto veciach, ktoré nemajú pre nikoho žiaden politický výsledok, žiaden politický postulát, ani pre jednu ani pre druhú stranu a azda len z takých prestížnych dôvodov, že tam kde sa náhodou na jednej veci srazíme, nechceme z prestížnych dôvodov ustúpiť a teraz zabijeme vec samotnú. Ja by som nedoporučoval, aby sme snáď nejakým takým politicko-prestížnym stanoviskom poškodili túto vec samotnú, lebo ona môže mať dôsledky, ktoré sa rozhodne ponese za tieto steny a mimo túto miestnosť tam von, kde by sme ich rozhodne nikto z nás nechcel mať (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Ďalej sa hlási k slovu pán člen rady Podhorány:

Člen SNR Podhorány:

Slávna Slovenská národná rada! Je reč o veľmi vážnej predlohe o ochrane práce. Pracovať znamená tvoriť. I v minulosti sa pracovalo, tvorilo. A predseda tá práca nebola dostatočne ocenená, zhodnotená a ochránená. Bol som svedkom, že na veľkostatkoch žili robotníci, sluhovia v tak úbohom položení, že človek žasnul, že človek mohol človeka takto ponížiť. Bývali v chatrčiach, podopretých kolami. Domy sa váľali, kým statkár odnášal ťažké tisícce do zahraničných kúpeľov, aby ich tam prehýril.

Toto všetko musí patriť minulosti. Dnes chceme sa dívať na prácu tak, ako si to ona zaslúži. Hovoriť dneska, že len preto budem dávať sväz zemedelcov, roľníkov, aby bol zastúpený pri výboroch ochrany práce, aby tento mohol snáď tam presadzovať svoje myšlienky len k vôli krmičom, ja Vám poviem, že pôsobil som posledne v obci, odkiaľ máme nie dvoch, ale hádam 60 krmičov, ročne odtiaľ vychádza na stovky sezónnych robotníkov, ale od jedného som sa nedozvedel, že by bol býval školený nejak špeciálne pre tieto práce. Áno, ak budeme chcieť školiť našich robotníkov, my budeme ich školiť aj bez toho, že by zamestnávateľ mal právo hovoriť do vecí, ktoré sa týkajú priamo zamestnanca. Áno. Roľníci, výkonní roľníci budú zastúpení vo svojom sväze. Tam si budú predkladať svoje otázky, svoje bolesti, budú sa brániť tak, ako to práve

stav roľnícky, práca roľníkova, drobného roľníka si žiada. My však vieme, že sezónni robotníci, či je to výžinkár alebo krmáč, lebo akýkoľvek, bude patriť do odb. borovej organizácie a v tejto odborovej organizácii bude ochránený a zastávaný, lebo ho bude chrániť odborová organizácia. Ten Sväz roľníkov je samostatnou složkou, je tedy nepotrebné, aby sme pripúšťali potom úsek poslednej vety „Jednotného sväzu slovenských roľníkov“. Teda jedná sa jedine o túto časťku vety, či ju vypustíme, alebo ju v zákone necháme. Staviam sa, aby sme prijali osnovu zákona tak, ako ju pán povereník Komzala predložil. Ďakujem (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

K slovu sa ešte hlási pán povereník Komzala.

Povereník pre sociálnu starostlivosť Komzala:

Slávna Slovenská národná rada! Dovoľte mi ešte niekoľko faktických poznámok k celej debate a k tomuto programovanému predmetu našej dnešnej debaty. Ja vidím a presvedčili sme sa o tom všeobecne, že tuhá skutočne ide o nedorozumenie. Nedorozumenie hlavne v tom smysle, že niektorí pánovia snáď dobre nechápajú, čo to je odborová organizácia a čo je to nejaká odborná organizácia, lebo inštitúcia. Jedná sa o úrady ochrany práce. To je o ochranu záujmov zamestnancov, teda tých pracujúcich. Jedná sa teda o ľudí v námezdnom pomere. Títo námezdne zamestnaní ľudia tvoria svoje odborové organizácie a keď hovoríme o odborových organizáciách, tak je si treba uvedomiť, že takéto máme na mysli, nie nejaké odborové inštitúcie, ktoré sa touto alebo onou vecou zaoberajú, ako svojím zamestnaním, povolaním atď., ale odborová organizácia znamená združenie tých námezdne pracujúcich. A keď toto nedorozumenie si vysvetlíme, tak potom vidíme. srovnaním týchto účelov, ktoré sleduje osnova práve v tom § 2. dať týmto námezdne zamestnaným, ktorých postihujú ustanovenia tohto nariadenia určitým spôsobom, dať im samosprávu, aby si jednak boli sami v tomto ohľade pánmi, aby si to riadili a na druhej strane, aby úrady, ktoré takto sú založené, aby mali možnosť a tie odborové organizácie cez tie úrady možnosť kontroly určitých ustanovení tých zákonov a tých predpisov.

ktoré sa práce a námezdneho pomeru týkajú, či sú dodržiavané alebo nedodržiavané. Práve tuhá vidíte, keď to čítate, rad radom, že všade sa hovorí o dozore, dozor nad atď. Je samozrejme, že zamestnávateľ nemôže robiť sám dozor nad tým, či dodržiava alebo nedodržiava ustanovenia rôznych zákonov, ktoré ho k tomu alebo k onomu zaväzujú, pravda. A že teda tá samospráva, a ten dozor a tá kontrola má na mysli práve to, aby boli kontrolovaní tí, ktorí majú dodržiavať, ktorí majú plniť a nie tí pre ktorých sa to plní, lebo to je samozrejme, že u tých neni čo dodržiavať, tam je treba kontrolovať práve dodržiavanie tej pracovnej doby tých sociálnych zariadení atď. Prosím, aby sme to preto dobre rozumeli, že sa nejedná o odborné inštitúcie nejaké, ale o odborové organizácie, ktoré zastupujú námezdne pracujúcich. A ja by som opakoval ešte raz svoj konečný návrh, aby slávna Slovenská národná rada prijala toto nariadenie tak ako bolo predložené s vynechaním tej vety „a Jednotného sväzu slovenských roľníkov“ (potlesk).

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Vyhlasujem rozpravu za skončenú a udeľujem slovo pánovi zpravodajcovi členovi Rady Dr. Brúhovi.

Člen SNR Dr. Brúha:

Slávna Slovenská národná rada! Po tých prejavoch pre návrh, ako bol predložený výbormi právnym a hospodársko-sociálnym a po tých prejavoch, ktoré sa domáhajú určitej zmeny. Ja ako referent, ako orgán týchto výborov vyslaný, považujem za svoju povinnosť hájiť návrh tak, ako som tým bol poverený výbormi rady. Preto so zmenou, ktorú som sám navrhoval, žiadam, aby Slovenská národná rada prijala návrh predložený výbormi rady s týmito zmenami: V § 1. ods. 1. miesto „Krajinský úrad ochrany práce pre Slovensko“, „krajinský“ vnechať a ponechať štylizáciu Úrad ochrany práce pre Slovensko. Pokiaľ ide o doplnenie § 2. ods. 1, aby slovo „odborníkov“ bolo nahradené slovom „zamestnávateľov“, nepripojujem sa k tomuto návrhu a trvám na pôvodnej štylizácii „odborníkov“. A práve tak na štylizácii pokiaľ ide o uvádzanie v § 2 ods. 1. 2 a 4 Jednotného sväzu slovenských roľníkov. Žiadam preto, aby plénum prijalo návrh tak, ako bol predložený s touto jedinou zmenou, mi-

sto nazvania Krajinový úrad ochrany práce, Úrad ochrany práce pre Slovensko.

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Prikróčime k hlasovaniu. Kto je za prijatie návrhu pána referenta, nech zdvihne ruku.

Poverujem sčítaním hlasov skrutátorov pánov členov Bažányho a Frličku (menovaní sčítavajú hlasy). Výsledok 33 hlasov za návrh.

Kto je za protinávrh, tak ako bol podaný pánom poverenikom Komzalom. (Následkom nesprávneho sčítania skrutátori znovu sčítavajú hlasy). Prosím kto je za návrh pána poverenika Komzalu? Výsledok 42. Vyhlasujem osnovu vo smysle protinávrhu pána poverenika Komzalu za nariadenie Slovenskej národnej rady.

Prikróčime k prerokovaniu ďalšieho bodu programu, to je zpráva právneho, hospodársko-sociálneho a rozpočtového výboru o návrhu poverenika pre pôdohospodárstvo a pozemkovú reformu na vydanie nariadenia o zriadení štátnych vodoprávných, štátnych vodotechnických a štátnych pôdohospodársko-stavebných úradov. Zpravodajcom je pán člen Rady Július Gašperik. Prosím, aby sa ujal slova.

(K slovu sa prihlásal člen SNR Dr. Čech, ktorému predseda SNR Dr. Lettrich udeľuje slovo pred prejednaním osnovy.)

Člen SNR Dr. Čech:

Slávna národná rada! Nakoľko materiál, ktorá má byť riešená osnovu predkladanou plénu Slovenskej národnej rady, je taká, ktorá patrí do povahy celoštátnej, navrhujem, aby sa táto osnova stiahla s programu a navrhovateľ Povereníctvo pre pôdohospodárstvo po dohode s kompetentnými orgánmi Povereníctvom vnútra, Ministerstvom vnútra, Ministerstvom pre zemedelstvo podalo k riešeniu túto matriu Národnému zhromaždeniu k zákonu celoštátnemu. Už výbory k tejto otázke zaujali pri svojom rokovaní takéto stanovisko: Pri svojom prvom rokovaní, keď Predsedníctvo SNR pridellilo tento návrh

do príslušných výborov do právneho a hospodársko-sociálneho, výbory v tom smysle odmietly túto osnovu a žiadali práve vyjadrenie o osnove od Ministerstva zemedelstva, resp. od vlády, ako na vec sa nazerá po vecnej stránke. Výbory tieto námietky vzniesly na Predsedníctvo SNR. I proti týmto námietkam druhýkrát osnova bola pridelená do výborov a výbory vzhľadom na to prerokovali túto osnovu, ale pri tom k stanovisku, ktoré výbory zaujali pred tým, sa vysvetlenia ani od navrhovateľa ani od Predsedníctva nedostalo. Tým viac teraz navrhujem, by osnova bola sňatá vzhľadom na to, že medzi tým táto materiál bola upravená rozličným spôsobom ako je navrhovaná v predmetnej osnove. Tieto úrady v Čechách boli pridelené jednotlivým okresným národným výborom, s pôsobnosťou pre určité oblasti. My keď by sme túto osnovu prijali, by sme rozličným spôsobom upravovali organizáciu štátnych úradov, čo by bolo proti dohode učinenej medzi Slovenskou národnou radou a vládou dňa 2. júna. Preto prosím, aby tento môj formálny návrh bol slávnou Slovenskou národnou radou braný v úvahu.

Predseda SNR Dr. Lettrich:

Ex praesidio konštatujem, že Predsedníctvo Slovenskej národnej rady nedostalo taký návrh o ktorom hovorí pán navrhovateľ.

Prerušujem rokovanie na 5 minút.

(Po 30 minútovej prestávke pokračuje predseda SNR Dr. Lettrich):

Slávna Slovenská národná rada! Predsedníctvo Slovenskej národnej rady sa usnieslo, aby dnešné zasadnutie pléna Slovenskej národnej rady bolo ukončené, vzhľadom na to, že niektoré otázky, ktoré sú na programe dnešného zasadnutia, vyžadujú si politického dohodnutia a za tým účelom bude potrebné svoláť schôdzku Národného frontu a vec ešte prejsť. Preto ukončujem schôdzku a ďakujem Vám za účasť.